CATUL
POEZII

CATUL

POEZII

CATUL

POEZII

În românește, cu un studiu
introductiv și note
de Teodor Naum

Ilustrații de Vasile Kazar

Editura pentru Literatură
Universală
București 1969

CATUL ŞI OPERA SA

Opera poetului înfăţişată astăzi în traducere integrală românească este interesantă din multe puncte de vedere. Ea răsfrînge momentul din istoria societăţii romane din secolul I î.e.n. în care ia fiinţă, în această societate, viaţa galantă, de lux şi petreceri, îmbinate însă şi cu preocupări literare, şi în care pătrunde şi femeia, pe cale de a se emancipa din condiţia ei de altădată. Ea coincide şi cu un moment politic: acela în care vechiul regim e pe cale de dispariţie. Această operă are deci, mai întîi, un interes istoric. Ea are şi unul literar, întrucît autorul ei este un mare artist. Personalitatea lui omenească încă se desprinde din versurile sale şi ea este indisolubil legată de operă; ea ne interesează mai ales prin iubirea poetului pentru o patriciană frumoasă şi cuceritoare, dar depravată, iubire care a dat literaturii latine cele mai frumoase poezii lirice de amor.

Născut la Verona în 84 şi mort în 54 î.e.n., poetul făcea parte dintr-o însemnată şi bogată familie. Numele său întreg este Caius Valerius Catullus şi el însuşi se numeşte pe sine, în versurile sale, cu cognomenul. Tatăl său avea legături sociale de seamă: el dădea ospitalitate lui Cezar cînd acesta era proconsul în Galia. În oraşul natal, fiul va fi primit o educaţie morală, după cum dovedesc sentimentele de familie ce se desprind din opera lui, şi tot acolo prima sa educaţie poetică, nu numai latină, ci şi greacă, după cum o dovedeşte studiul izvoarelor sale. De timpuriu el începu să facă poezii de dragoste. În anul 66, la optsprezece ani, Catul veni la Roma, unde se adunau şi alţi tineri de talent din Galia Cisalpină, cu care el intră în legături strînse de prietenie şi de comunitate li-

terară. Pe lîngă aceştia, în societatea înaltă în care, mulţumită talentului dovedit de pe cînd era la Verona, ca şi situaţiei sale materiale, poetul putu uşor intra, el întîlni oameni cu vază, ca L. Manlius Torquatus, consulul din anul 65, ori fiul său Lucius, pretor în 49, pentru care compuse cîntecul de nuntă (LXI). În curînd, o întîmplare, fericită pentru poezia latină, nefericită pentru pasiunea prea serioasă şi exuberantă a tînărului poet, dădu ocazie talentului său să cîştige şi gloria viitorimii: în lumea mare pe care o frecventa la Roma, el întîlni o femeie cu care începu, în anul 62, aşadar la 22 de ani, un roman de dragoste, care este cel mai mare eveniment din viaţa sa. Numele ei în versurile poetului e *Lesbia*, în amintirea poetei din Lesbos, Safo, aşadar un nume fictiv. Ea însă nu era o ficţiune. Istoria literară s-a ocupat de ea. Pe temeiul unei afirmaţii a scriitorului latin Apuleius, a fost identificată cu Clodia, sora tribunului Publius Clodius Pulcher, agentul politic al lui Cezar şi duşmanul lui Cicero, identificare rămasă tradiţională, deşi negată de unii critici. Născută pe la 94, deci cu zece ani mai mare decît poetul, ea luase în căsătorie, în anul 63, pe Q. Metellus Celer, consul în anul 60. Catul a putut-o cunoaşte chiar în casa părintească din Verona, unde Metellus Celer locuia în calitate de propretor al Galiei Cisalpine. Rămasă văduvă în 59, prin moartea lui Metellus, otrăvit, se zicea, de dînsa, ea începu să ducă o viaţă uşuratică şi scandaloasă în văzul tuturor, într-o societate în care vechile virtuţi romane se prăbuşeau. Clodia era, de altfel, femeie frumoasă, spirituală, instruită şi pasionată.

Amorul lui Catul cu Lesbia a fost tulburat, poate în anul 58, de moartea unui frate, care, plecînd în Asia-Mică, poate în cohorta vreunui pretor, murise acolo şi fusese înmormîntat în Troada. Poetul se retrase la Verona, ca să deplîngă în elegia LXV şi în LXVIII 19 şi urm. şi LXVIII b, 90 şi urm., moartea fratelui său în accente de duioşie, lipsite de orice retorică. Tot din Verona el trimite lui Ortalus (Hortensius Ortalus, marele orator, rivalul lui Cicero) o traducere din poetul grec Calimah (LXVI), însoţită de elegia LXV, menţionată mai sus.

În anul 57 î.e.n. un nou eveniment în viaţa lui Catul poate fi datat, şi acum cu precizie: fie pentru a-şi reface averea, zdruncinată din pricina vieţii nechibzuite şi dezordonate pe care o dusese pînă

atunci, fie pentru a vedea cu ochii acel Orient, care, din prima tinereţe, îi ademenise imaginaţia poetică, el plecă, dimpreună cu C. Helvius Cinna, bunul său amic şi poet el însuşi, în cohorta propretorului C. Memmius Gemellus, personajul căruia Lucreţiu i-a dedicat poema sa şi căruia i se atribuise pentru anul 57 pretura Bitiniei. Înşelat în speranţa de a se îmbogăţi în Bitinia sub egida lui Memmius, el putu, în schimb, aduce, cu prilejul acestei călătorii, un sacrificiu funebru la mormîntul fratelui său din Troada.

În primăvara anului 56 Catul se întoarse în patrie şi apoi la Roma. Aici Lesbia îşi ducea viaţa ei de desfrîu. În această ultimă perioadă a vieţii sale (a. 55—54), nemaiputînd răbda să vadă că Lesbia îi preferă nişte netrebnici, poetul îi atacă şi pe aceştia şi pe ea însăşi în termeni care arată că, în acea societate galantă care întrunea la un loc oameni de spirit, fini şi eleganţi, rămăsese încă urmele rusticităţii romane. În anul 54 se pare că Lesbia a cercat să-l aducă din nou la sine pe poet; acesta însă a avut puterea să rupă relaţiile cu ea. În aceeaşi epocă şi în termeni tot aşa de vehemenţi, Catul a atacat şi pe puternicii zilei, pe Cezar şi Pompei, ca şi pe acoliţii acestora, poate din preferinţe republicane şi din dezgust pentru intrigile şi ambiţiile politice ale momentului (care, de altfel, puteau fi foarte bine materie de inspiraţie pentru muza satirică a poetului), poate chiar din motive personale. Anul 54 este ultimul al vieţii poetului: el avea numai 30 de ani!

* * *

Opera lui Catul, aşa cum o avem azi, constă din 113 poezii (116 după numărătoarea tradiţională, din care însă trei, numerele 18, 19 şi 20, nu figurează în manuscrisele poetului). Aceste poezii, de dimensiuni şi metre deosebite, sînt foarte variate ca ton şi cuprins: poezii de dragoste, poezii ocazionale, epitalame, poeme epice, elegii, epigrame satirice. Două lucruri explică şi definesc această operă: pe de o parte, personalitatea artistică a autorului ei — şi, putem adăuga, şi cea omenească — pe de alta, apartenenţa lui la alexandrinismul roman, derivat din cel grec. Cu această şcoală poetică erudită, cu preocupări de perfecţiune a formei şi avînd ca temă favorită amorul, şi care a înflorit în Răsăritul grec după

cuceririle lui Alexandru cel Mare, literatura latină a venit în contact de timpuriu. Cînd însă, după cucerirea Greciei de către romani, influenţa greacă a devenit mai directă, imitatorii romani ai poeziei alexandrine se înmulţiră. Şcoala alexandrină romană se constituie între anii 65 şi 40 î.e.n. Cei mai mulţi poeţi alexandrini romani, aşa-numiţii «poeţi noi» sau, cu termenul grecesc, «neoteroi» erau din Galia Cisalpină. Unii dintre ei, cum e C. Helvius Cinna, Caecilius din Comum, Cornelius Nepos, istoricul, şi el poet, C. Licinius Calvus, se întîlnesc în versurile lui Catul.

Alexandrinismul acestuia constă uneori numai în menţiunea amănuntului istoric, mitologic sau geografic (chiar în poezii care derivă din altă inspiraţie); alteori însă, şi anume în acele poezii în care poetul latin imită sau numai traduce pe alexandrinii greci (LXIII, LXIV, LXVI) el se vede şi în anumite procedee ale şcolii alexandrine (lipsă de unitate a operei de artă, «epyllion» în loc de poemă de tip omeric, subiect neobişnuit, abuz de mitologie, variantă mai puţin cunoscută a unui mit, juxtapunere de mituri, contrast). Astfel, în poema intitulată *Şuviţa Berenicei* (LXVI), tradusă, după chiar mărturia lui Catul, din poetul grec Calimah — şeful şcoalei alexandrine greceşti — e vorba de un subiect ciudat (vezi nota 1), dezvoltat cu foarte multă erudiţie mitologică, geografică şi istorică şi cu perifraze poetice în acelaşi gust, ceea ce face ca poema să fie un tip de poezie alexandrină. Tot după Calimah, şi poate îndată după întoarcerea lui din Asia, a compus Catul poema LXIII, intitulată *Attis*, în care glorifică puterea Cibelei, Mama zeilor, şi descrie cultul orgiastic, frigian, celebrat în onoarea ei şi caracterizat prin strigăte de bucurie şi gemete de durere. Subiectul, de asemenea neobişnuit, va fi fost pentru poetul latin o temă interesantă, în dezvoltarea căreia nu lipsesc note de originalitate: impresionantă este, mai ales, în această mică poemă, tînguirea plină de patos a eroului; acesta, cînd se trezeşte din somn, îşi deplînge starea, regretînd că pierde bucuriile vieţii şi că e silit a duce o viaţă barbară. În acelaşi spirit, poetul dezvoltă în «epyllion»-ul intitulat *Nunta lui Peleu cu zeiţa Thetis* două din cele mai cunoscute mituri ale antichităţii (vezi nota 1). Ele sînt juxtapuse: al doilea însă, care nu este decît un episod, e mai întins decît subiectul principal, rupt în două, ceea ce distruge

unitatea, dar procedeul este alexandrin şi poetul e conştient de aceasta. Scopul lui e altul: el vrea să pună în contrast veselia nunţii cu desperarea unei amante părăsite. Erudiţia mitologică nu lipseşte, dar amănuntele sînt vii, colorate, graţioase. Pe de altă parte, episodul, căruia poetul i-a dat o dezvoltare aşa de mare fiindcă geniului său i se potrivea descrierea unei iubiri nefericite, se impune prin elementul său patetic, care va influenţa pe Vergiliu în cartea IV-a a *Eneidei*. Alexandrismul lui Catul nu rămîne, deci, un element închistat şi străin: poetul îi dă viaţă, motivele alexandrine sînt reelaborate, devin personale[1]. Un exemplu tipic de felul cum poetul latin traduce un original grec ni-l dă vestita odă tradusă din Safo (LI), care indică începutul dragostei cu Lesbia. Ea nu e o simplă traducere, ci o interpretare personală şi romană: poetul aplică ideile şi expresiile modelului la propria sa stare sufletească, iar schimbarea de ton din ultima strofă, apostrofa către sine însuşi, este romană.

În cele două epitalame (LXI şi LXII), pentru care poetul a avut, poate, ca model tot pe Safo, el a plecat, ca şi aceasta, de la realitatea populară a genului: diferitele părţi ale celui dintîi, scris pentru nunta lui Manlius Torquatus şi a Viniei Aurunculeia, corespund diferitelor momente ale solemnităţii nupţiale romane. Şi dacă unele motive tradiţionale derivă din modelul grecesc pe care îl va fi avut Catul înaintea ochilor, emoţia lirică şi mişcarea dramatică trebuie puse pe seama poetului latin. Cel de-al doilea epitalam, fără destinaţie specială, are forma unei întreceri între un cor de băieţi şi unul de fete, un cîntec altern sau amebeu, principiu artistic care se găseşte şi în poezia bucolică. El se însemnă printr-o compoziţie desăvîrşită, bazată pe paralelismul dintre strofele celor două coruri.

Restul operei lui Catul cuprinde poezii mult mai scurte. Sînt poeziile pe care el le-a numit « nimicuri ». Între ele se găsesc, mai întîi, poeziile închinate Lesbiei, din care nu lipseşte nici o nuanţă a sentimentului dragostei, de la cel mai copilăresc fior şi de la cea mai pasionată înflăcărare pînă la o tot aşa de pasionată ură. Cîteva din ele sînt celebre, adevărate bijuterii artistice, delicate şi graţioase:

---

[1] Salvatore Gaetani, *La Poesia di Catullo*, p. 123 şi urm.

Către pasărea Lesbiei, *La moartea păsării.* Tema sărutărilor din V, motivată de ideea morții, e tot așa de celebră. Și la fel VII, în care poetul răspunde iubitei lui cu cele două comparații: aceea a nisipului — înnoită însă, ca să nu zicem contaminată de alexandrinismul poetului — și aceea a stelelor care « văd amorurile furtive ale îndrăgostiților, cînd «noaptea tace»: natura ia parte la fericirea acestora! Cînd gelozia începe să-l roadă pe poet, « ceea ce spune iubita iubitului ei trebuie s-o scrii pe vînt și pe apă», va zice el în LXX. Zadarnic face poetul jurăminte de amor sincer Lesbiei (în LXXXVI și LXXXVII) sperînd încă în iubirea ei (XCII): ea e obosită de fidelitatea poetului. Și cînd poetul e sigur că Lesbia îl înșală, deși o mai iubește, ba încă și mai mult, el nu mai poate avea pentru dînsa nici o prețuire (LXXII, 5 și 7, 8; vezi și LXXV). În curînd, în sufletul lui va fi și iubire și ură și el o va spune într-un distih « limpede ca o perlă » (Haupt). Împăcarea e numai trecătoare: poetul se zbuciumă între iubire și hotărîrea de a rupe (VIII). Cînd Lesbia decade cu totul, poetul îi aruncă invectivele din XXXVII și LVIII. Poate tot ei îi cere înapoi scrisorile de dragoste (XLII). După alte cîteva invective, el înalță către zei rugăciunea din LXXVI, în care critica a întrezărit un sentiment aproape creștin. Ultima poezie din ciclul Lesbiei (XI) cuprinde cuvîntul de adio al poetului către femeia care este încă « iubita lui ».

Alături de ciclul Lesbiei, acela al călătoriei poetului în Orient cuprinde, afară de aluziile satirice la pretorii Memmius și Piso din X și XXVIII, poeziile XLVI (bucuria plecării din Bitinia), CI (scurtă elegie funerară la mormîntul fratelui din Troada), XXXI (fericirea de-acasă, de la Sirmio) și, în sfîrșit, IV (povestea corăbiei de pe malul lacului).

Același motiv al întoarcerii acasă dintr-o călătorie se găsește și în IX. Dar iată și alte subiecte, alte întîmplări din viața zilnică a poetului. În XXVII el cere să i se dea de băut, fără a face însă, ca Horațiu, o odă bahică, ci rămînînd în sfera conversației familiare; în LIII un cuvînt de spirit la un proces, în XXXV o invitație la Verona, făcută unui poet amic, în L amintirea unei conversații cu Calvus.

În alte piese, tonul devine satiric. Pe Asiniu Marucinul, care avea obiceiul să fure comesenilor șervetul, poetul îl amenință că-l va urmări cu « trei sute de endecasilabi» (XII); în XIV el atacă pe niște poetaștri contemporani (v. și XXII și XXXVI);

şi nu e vorba numai de poeţi, ci şi de oratori: poetul se duce la vila lui de la Tibur, ca să se lecuiască acolo de tusea pe care i-o pricinuise citirea discursului rostit de Sestius. Nici marele Cicero nu e cruţat, dacă faimoasa epigramă XLIX nu e admirativă, ci ironică: o ironie fină, acoperită, ca şi ironia din XXVI ori din LXXXIV. Această ironie devine invectivă vehementă în epigramele scrise împotriva lui Mamurra (XXIX, LVII, XCIV, CXIV, CXV) şi a iubitei lui, Ameana (XLI, XLIII), ca şi în acele împotriva lui Cezar şi Pompei (XXIX, XCIII), ori împotriva altor personaje pe care critica modernă nu le poate identifica: ele se numesc Furiu şi Aureliu, Thalus, Gellius, Ravidus şi alţii, tineri depravaţi, rivali de-ai lui Catul.

După cum se vede din multiplicitatea motivelor — care corespund şi diferitelor aspecte ale personalităţii poetice a lui Catul — zbuciumul vieţii îi umple întreaga operă. Fie că e vorba de elegie, fie de poeme docte, de poezii ocazionale ori de epigrame, poetul, cu pasiunea, cu caracterele proprii talentului său, e prezent în operă: chiar în «epyllionul» de factură alexandrină LXIV el intervine în povestire, împărtăşind durerea Ariadnei. Opera lui Catul este prin excelenţă lirică şi el este cel mai mare poet liric latin, nu numai în înţelesul antic al cuvîntului — avîndu-se în vedere metrele lirice întrebuinţate de dînsul în limba latină — ci şi în înţelesul modern, avîndu-se în vedere caracterul personal al operei sale. El a introdus, în acelaşi timp, în literatura cultă şi acel ton familiar şi intim, care era o noutate în lirica latină. Acestui ton îi corespunde în chip firesc şi familiaritatea expresiei, iar în invectivă obscenitatea ei. Aceasta din urmă se explică şi se justifică prin pasiunea fără frîu, dar totdeauna sinceră, a poetului. Ea este ceea ce simţul moral modern poate regreta în opera lui (deşi arta nu lipseşte în felul în care poetul a exprimat-o şi deşi ea este o caracteristică a întregii satire antice); ea pune o delicată problemă de stil oricărui traducător al acestei opere.[1]

T.N.

---

[1] Multe din poeziile lui Catul au fost traduse în limba română, mai ales cele din ciclul Lesbiei; unele dintre ele au avut chiar mai mulţi traducători. În articolul nostru apărut în *Anuarul Institutului de Studii Clasice*, vol. II (1933-1935), Cluj, MCMXXXVI, pp, 79-97 şi intitulat *Impresii şi sugestii cu privire la cîteva traduceri româneşti din Catul* se găseşte o bibliografie a traducerilor româneşti din Catul pînă la data apariţiei articolului.

Pentru traducerea de faţă am utilizat ediţiile şi studiile mai însemnate din bibliografia catuliană mai veche sau mai nouă, printre ele şi marea ediţie în trei volume *Catullo Veronese, Prolegomeni, testo critico e traduzione di Giovanni Battista Pighi, Verona*, MDCCCCLXI (edizione promossa e patrocinata dalla cassa di risparmio di Verona, Vicenza e Belluno).

I[1]

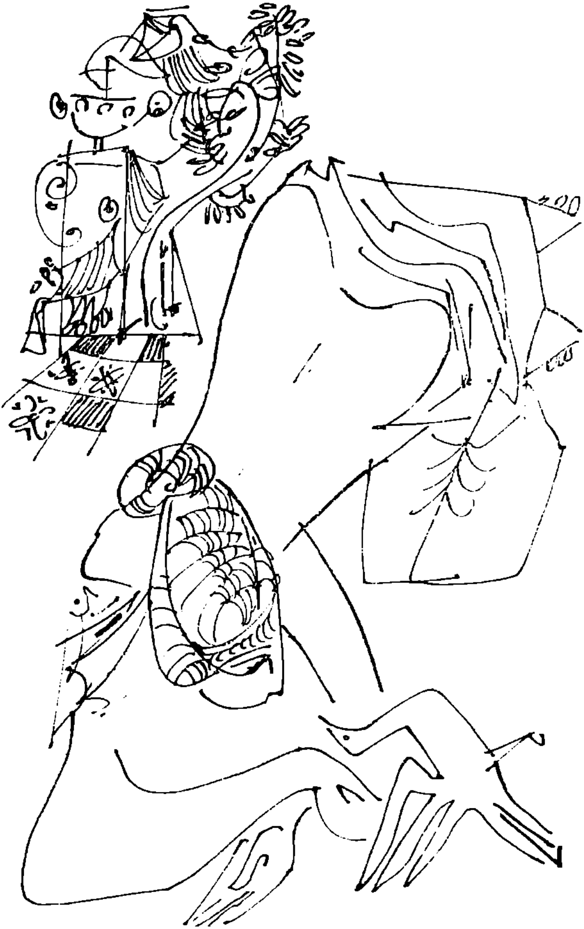
Lui Corneliu Nepos [2]

Cui dau drăguţul volumaş de versuri,
Chiar nou-nouţ şi netezit cu ponce ? [3]
Corneliu, ţie: tu spuneai adese
Că sînt de preţ nimicurile mele,
De cînd te-ai pus, dintre itali tu singur,
Să desfăşori trecutu-n trei volumuri
Din greu muncite, pline de ştiinţă.
Oricît de mic, primeşte-mi volumaşul
Aşa cum e! Tu, vergură, patroană [4],
Mai mult de-un secol fă-mi-l să trăiască!

II

Către pasărea Lesbiei

O! pasăre, odorul dragii mele,
Cu care ea se joacă şi pe care
O ţine-ades la sîn şi-i dă într-una
Un vîrf de deget, ca să i-l tot muşte,
Cînd dorului meu scump, frumoasei mele,
Cu ce i-i drag îi vine să se joace,
Ca să-şi aline-o clipă suferinţa,
Cred eu, să-şi poată stîmpăra văpaia,
De m-aş putea şi eu juca cu tine,
Ca să-mi astîmpăr chinul şi tristeţea!
M-aş bucura ca sprintena copilă [1]
Cînd mărul cel de aur îi descinse
Mult timp legatul brîu al fecioriei.

III

La moartea păsării[1]

Ah, plîngeţi, Cupidoni şi Afrodite![2]
Să plîngă toată firea simţitoare!
E moartă păsărica dragii mele,
A dragii mele scumpă desfătare,
Comoara ei, mai scumpă decît ochii!
Căci dulce-a fost! Ş-o cunoştea pe dînsa
Precum o fată îşi cunoaşte muma.
Nu se mişca de lîngă ea, sărmana,
Ci-n jurul ei sărind încoace,-ncòlo,
La dînsa numai ciripea într-una.
Acu-i pe drumu-nnegurat, spre locul
De unde nime nu se mai întoarce.
Blestem pe voi, întunecimi cumplite,
Care-nghiţiţi tot ce-i frumos pe lume!
Ce drăgălaşă pasăre-mi luarăţi!
Ce nenoroc! Sărmană păsărică!
De-aceea ochişorii dragii mele
S-au înroşit şi sînt umflaţi de plînset!

IV [1]

Feluca [2]

Această navă, oaspeţi, sub ochii voştri-aice,
Fu nava cea mai iute: ea singură ne zice
Că a putut întrece, pe umede cărări,
Oricare vas din lume, rătăcitor pe mări,
Cu pînze ori cu vîsle de trebuia să zboare.
Aşa ne spune coasta cea amenințătoare
A Hadriei, ne-o spune şi Rodosul vestit,
Cumplita Propontidă [3], noianul vînzolit,
Cicladele şi Pontul cel care te-nfioară,
Pe unde-această navă a fost odinioară
Pădure înfrunzită. Pe muntele Citòr [4]
Frunzişul ei adese a fremătat uşor.
O! Pontică Amastri [5], Citòrule-nvăscute
Cu cimişir, aceste au fost şi sînt ştiute
De tine, zice nava: ea-n piscul tău a stat
De cînd e lumea asta; pe urmă şi-a muiat
Lopeţile în apa talazurilor tale.
De-aici şi-a dus stăpînul pe-nviforata cale,
Ori o mîna pe valuri din stînga vîntul lin
Ori o mîna din dreapta, ori Jupiter din plin
Sufla pe marea largă în pînzele umflate.
Şi nava, care tocmai din ape depărtate

Şi pîn-aici, în lacul cel limpede veni,
La zeii de pe maluri prinoase nu jertfi [6].
Dar cum trecură toate! Azi, dată la o parte,
Îmbătrîneşte nava şi-n linîştea-i de moarte,
Ea vi se-nchină vouă, fraţi Gemeni, Dioscuri! [7]

V

Lesbiei

Să ne iubim, o! Lesbia mea scumpă,
Şi să trăim! Pe ce şoptesc bătrînii
Posomorîţi noi nici un ban să nù dăm!
Căci soarele apune şi răsare,
Dar cînd s-a stins văpaia vieţii scurte,
Atunci dormim pe veci o noapte lungă.
Dă-mi sărutări o mie,-apoi o sută
Şi iar o mie ş-apoi iar o sută,
Pe urmă altă mie, altă sută!
Cînd la sfîrşit mai multe mii vom face,
Le-om încurca, să nu le dăm de capăt,
Ca nu cumva să ne deoache-un dùşman,
Ştiind ce mult ne-am sărutat, iubito!

VI[1]

Lui Flaviu[1]

De n-ar fi fără grație și farmec,
O! Flaviu, tu mi-ai spune cine este
A ta iubită: n-ai tăcea din gură.
Dar tu iubești nu știu ce jigărită
De fată ș-a o spune ți-e rușine.
Doar nopțile nu dormi tu singur: asta
O strigă patu-mbălsămat de floare
Și de miresme (el zadarnic tace!)
Și pernele turtite amîndouă,
Și scîrțîitul patului ce umblă,
Stricat și rupt, încoace și încolo.
S-ascunzi desfrîul la nimic n-ajută.
Să-ți spun de ce? Tu dac-ai fi cuminte,
N-ai fi cu trupul istovit, o! Flaviu.
Deci spune-mi de-i frumoasă ori urîtă
Drăguța ta: în versuri drăgălașe
Vreau pe-amîndoi să vă ridic la ceruri.

VII

Lesbiei

Mă-ntrebi tu cîte sărutări de-a'tale
Mi-ar fi de-ajuns şi de rămas, iubito!
Cît e nisipul Libiei de lîngă
Cirena, ţara cea bogată-n silfiu [1],
De la mormîntul sfînt al lui moş-Batus[2]
La templul ars de soare al lui Joe,
Şi cîte stele văd, cînd tace noaptea,
A'oamenilor tăinuite-amoruri,
Atîtea sărutări i-ar fi destule
Şi lui Catul, nebunul, de la tine,
Ca dùşmanii să nu le dea de capăt,
Şi nici vreo limbă rea să le deoache!

VIII

Lui însuşi [1]

Sărman ce eşti, Catùle, nu-ţi mai ieşi din fire,
Socoate ca pierdută pierduta fericire!
Ţi-au strălucit şi zile senine altădată,
Cînd te chema la sine femeia adorată
Cum nu va fi vreodată pe-acest pămînt femeia.
Ce nebunii, Catùle, făceam pe vremea ceea!
Tot ce voiai tu însuţi, şi ea voia îndată.
Ţi-au strălucit şi zile senine altădată!
Ea nu mai vrea acuma: nici tu, ieşit din fire,
N-o urmări, căci fuge, şi nu trăi-n mîhnire,
Ci cu-ndărătnicie tu rabdă şi fii tare!
Adio, dar, iubito! Catul de-acum e tare:
De nu vrei, nu te cată, nu-ţi cade la picioare.
Dar tu amar vei plînge cînd nu vei fi rugată.
Ce viaţă îţi rămîne, femeie blestemată?
Cui vei părea frumoasă? Şi singură cu tine,
A cui vei fi? Pe cine vei mai iubi? Pe cine
Vei săruta muşcîndu-l pe buze cu-nfocare?
Dar tu, Catùle, rabdă, fii neclintit şi tare!

IX

Lui Veraniu[1]

Tu, cel mai scump dintre amici, Veràniu,
De-ar fi trei sute chiar de mii cu toţii,
Să fi venit la vatra ta acasă,
La fraţii dragi, la mama ta bătrînă ?
Da ! ai venit. Ce veste bună-i asta !
Eu te-oi vedea, te-oi auzi vorbindu-mi
De lucruri, de popoare şi de locuri
Din Spania, şi-nlănţuindu-ţi gîtul,
Te-oi săruta pe ochi, pe faţa dulce.
Din fericiţii de pe lumea asta,
Ca mine cine-i fericit şi vesel ?

X

La iubita lui Varus[1]

Cum stam odată-n for aşa, degeaba,
Mă duse Varus ca să-i văd iubita:
O fată care-ntîi cînd am văzut-o,
Nu mi-a părut fără de nuri şi farmec.
Acolo cum ajungem, vine vorba
De fel de fel de lucruri: « în ce stare-i
Bitinia şi cum e ţara asta?
Şi dacă m-am ales cu bani de-acolo»?[2]
Eu i-am răspuns, cum şi era, că nimeni,
Nici prètorii, nici soţii din cohortă
N-au nici cu ce să-şi ungă bine părul,[3]
Cînd, mai cu seamă, un mişel e pretor,
Ce nici un preţ nu pune pe cohortă.
— « Dar tu măcar ţi-ai cumpărat, spun dînşii,
Ce se găseşte-n ţara ceea: oameni
Pentru lectìcă.» Atunci, în ochii fetei
Ca să mă fac că-s mai bogat ca ceilalţi,
Zic: « Nu mi-a mers aşa de rău, să nu pot
Să-mi cumpăr din provincia aceasta
Aşa de proastă, opt voinici ca bradul».
(Dar eu n-aveam nici unul, nicăierea,
Măcar să poată ridica pe umăr

Piciorul rupt al unei vechi lectice!)
Atunce ea, ca o neruşinată,
Mi-a zis: « Te rog, Catùle, dă-mi-i mie
Puţin pe sclavii tăi: vreau să mă ducă
La templul lui Seràpis». « Stai» zic fetei,
« Ţi-am spus că sînt ai mei, dar socoteala
Eu am greşit-o: un prieten, Cinna,
I-a cumpărat pe oameni, pentru dînsul,
Că sînt ai lui ori sînt ai mei, ce-mi pasă?
Ca şi de-ai mei mă folosesc de dînşii.
Dar tu n-ai nici un haz, nesuferito:
Să fie-un om uituc nu-i dai tu voie?»

XI

Lui Furiu și lui Aureliu [1]

Voi, care lui Catul i-ați fi tovarăși,
Dac-ar răzbate el pînă departe,
La inzi, pe unde bat în țărm talazuri
Clocotitoare,
Sau la hircani [2] și la arabii leneși,
La sagi [3], la parții înarmați cu suliți,
Pîn'la noianul tulburat de Nilul
Cu șapte brațe,
Ori dac-ar trece peste Alpi, să vadă
Ale lui Cesar glorioase urme
Și Rinul galic, pe britanii groaznici
De peste lume;
Și sînteți gata să-nfruntați cu mine
Tot ceea ce mi-ar da să sufăr zeii,
Să-i spuneți dragii mele două vorbe,
Și nu prea bune:
Cu-amanții ei să fie fericită!
Trei sute sînt, pe toți îi strînge-n brațe,
Făr-a iubi vreunul, dar îi stoarce
Pe toți de vlagă.

La dragostea-mi să nu se mai gîndească:
Ea a murit, din vina ei, ca floarea
Pe-o margine de lan, pe care-o taie
Cînd trece plugul.

XII [1]

Lui Asiniu Marucinul [2]

Asiniu Marucine, tu cu stînga
La vin şi glume faci ce nu se cade:
Cui nu ia seama bine-i furi şervetul.
Crezi tu că asta are haz, neroade?
Te-nşeli. E-un lucru grosolan şi josnic.
Tu nu mă crezi? Pe Pollio tu crede-l,
Pe frate-tău: chiar un talant băiatul
Ar da răscumpărînd a tale furturi.
El ştie doar ce-i spiritul şi gluma.
Deci ori te-aşteaptă tu la vreo trei sute
De endecasilabi ori dă-mi şervetul!
Nu că-i ceva de mare preţ, dar este
O amintire de la un prieten:
E o năframă din Setaba [3] tocmai,
Din Spania, trimisă de Veraniu
Şi de Fabùl [4], şi trebuie să-mi fie
Ca şi Veraniu şi Fabùl de scumpă.

XIII

Lui Fabùl

Tu vei cina la mine de minune,
În scurtă vreme, de-ți ajută zeii,
Dac-ai s-aduci, Fabùle,-o cină bună
Şi din belşug, o fată drăgălaşă
Şi hohote de rîs şi vin şi glume.
Tu, dragul meu, de-o să le-aduci aceste,
Ţi-o spun, cina-vei bine: de păianjeni
E plină punga lui Catul acuma!
În schimb primi-vei dragostea-mi curată,
Ba chiar ceva şì mai ales, mài dulce:
Parfumul cel pe care-a mea iubită
Îl are de la Cupidoni şi Grații.
Cînd ai să-l mìroşi, vei ruga toți zeii
Să mi te facă numai nas, Fabùle!

XIV

Lui Calvus [1]

De nu mi-ai fi, o! scumpul meu prieten,
Mai drag şi decît ochii, pentru darul
Acesta, te-aş urî ca şi Vatiniu [2].
Ah! ce-am spus eu şi ce păcat făcut-am,
Să mă ucizi cu-atîţia poetaştri?
Să-l bată zeii pe clientul care
Ţi i-a trimis! Profanatori de versuri!
Dar dacă Sulla-ţi dete ţie darul
Acesta, cum socot, găsit cu trudă
Şi nou, nu mă mai supăr, ba sînt vesel
Că munca ta nu piere-n vînt degeaba.
Grozavă carte, Doamne, blestemată!
Tu i-ai trimis-o lui Catul, desigur
Ca el pe loc să moară chiar în ziua
De Saturnale [3], ziua cea mai bună!
Glumeţule, nu! asta n-o să-ţi meargă:
Cum s-o crăpa de ziuă, mă voi duce
Pe la librari, voi strînge tot veninul:
Aquini şi Cesii, versuri de Suffenus [4];
Îţi voi plăti şi eu cu-aceste chinuri.

Iar voi acolo să plecaţi, de unde
Nemernici paşi adusu-v-au încoace,
Al veacului prăpăd, cîrpaci de versuri!

XIV^b

De veţi citi nimicurile mele
Şi n-o să vă-nfricaţi a vă atinge
Cu mîinile de ele... [1]

XV

Lui Aureliu [1]

În paza ta mă dau pe mine însumi
Ș-al meu amor. Îți cer atîta numai:
Dac-ai iubit vreodată și iubirea
Tu ai dorit să-ți fie ne-ntinată,
Păzește-mi tu nepîngărit drăguțul
Nu zic de lume: mie nu mi-i frică
De cei ce-n piață umblă după treburi
Încoace,-ncolo; mie-mi este frică
De mădularul tău, care-i prăpădul
Copiilor și buni și răi. Tu mișcă-l
Oriunde-ți place ție, cum îți place
Și oricît vrei, cînd o să-ți vie bine!
Dar de copil să nu te legi; eu nù-ți cer
Prea mult! Iar dacă mintea ta nebună
Nelegiuit ce ești, te va împinge
Să-mi pui tu curse mie, vai! atunce
Amar și vai de tine ce te-așteaptă:
Cu coapsele în lături au să-ți intre
Chefali și hrean prin ușa cea deschisă! [2]

XVI [1]

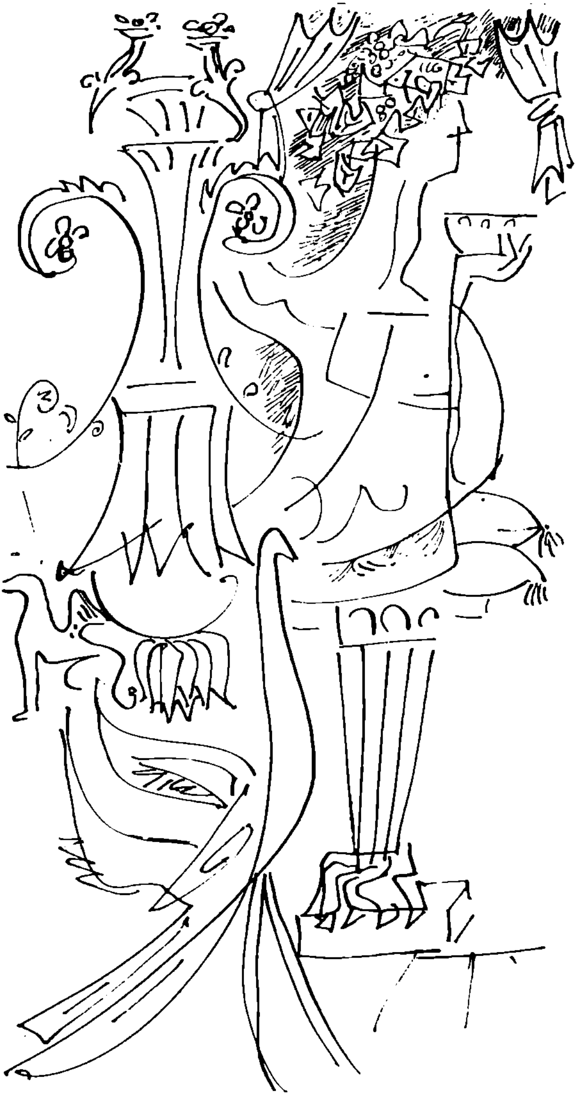
Lui Aureliu și lui Furiu

Mi-oi bate joc și rîs de voi mi-oi face,
Stricaților, o! Furiu ș-Aureliu!
Voi m-ați crezut un desfrînat fiindcă
Sînt cam lascive versurile mele?
Poetul cel pios, èl se cuvine
Să fie cast, nu versurile sale,
Căci ele-atunci au sare și au farmec
Cînd nu au nici un frîu și sînt lascive,
Ș-atunci cînd sînt în stare să-i ațîțe
N-oi zice pe băieți, ci pe păroșii
Ce nu-și mai mișcă șalele-amorțite.
Voi credeți că eu nu-s bărbat fiindcă
Mii de săruturi mi-ați găsit în versuri?
Mi-oi bate joc și rîs de voi mi-oi face.

XVII

Unei colonii [1]

Tu, ce pe podul tău cel lung vrei să petreci în veselie
Şi gata eşti a dănţui, însă te temi, o! colonie,
De stîlpii bietului tău pod, ce-n scînduri vechi se ţine-abia,
Să nu se ducă în adînc, să cadă în băltoaca ta,
Un pod pe placul tău de bun, ah! dac-ar fi să-ţi poţi tu face,
Pe care Salii [2], chiar şi ei, cu sfîntul lor alai să joace!
Dar fă-mă să privesc ceva de care-aş face-un haz nespus:
Pe-un cetăţean din ţara mea vreau, de pe podul tău, de sus,
Să-l văd căzînd colò-n noroi, cu cap cu tot şi cu picioare,
Şi chiar acolo unde e adîncul mlaştinii mai mare
Ş-al tău noroi mirositor mai galben e şi mai verzui.
E-un nătărău cum nu găseşti! Şi minte n-are-n capul lui
Nici cît copilul de doi ani, ce doarme-n braţe l-al său tată.
El de soţie şi-a luat un drăgălaş bujor de fată,
Mai fragedă decît un ied, o fată ce-ar fi trebuit
Păzită de bărbatul ei ca strugurul cel pîrguit!
Dar el să zburde peste tot, de capul ei, mereu o lasă,
Şi de la locul lui, din pat, nu se urneşte: nici nu-i pasă;
Cum zace un arin în şanţ, dat de secure jos, la fel
Buştean stă dînsul, ca şi cum ea nici n-ar fi pe lîngă el!
Nimic nu vede prostul meu, nimic n-aude şi nu ştie
Nici cine-i el, nici dacă-i viu ori dacă-i mort. O! colonie,

Eu vreau acum pe-acest nerod cu capu-n jos a-l arunca
De còlo, de pe podul tău, doar o să-şi poată scutura
Deodată neghiobia lui şi, ca o mulă care-şi lasă
Potcoava-ntr-un noroi cleios, aşa-n băltoaca ta greţoasă
Şi el să-şi lase lenea lui!

XVIII—XX[1]

XXI

Lui Aureliu

O! Aureliu, tu care eşti tata
Flămînzilor de azi şi de-altădată
Ş-al celor care vor mai fi de-acuma,
Tu arzi de dor să-mi pîngăreşti iubitul,
Şi nu pe-ascuns: tu stai, te joci cu dînsul;
Nedezlipit de el, le-ncerci pe toate.
Dar e-n zadar, căci de-mi întinzi tu curse,
Eù mai întîi mi-oi face rîs de tine.
Măcar de-ai face-o tu sătul! N-aş zice
Nimic, dar mi-i că va-nvăţa copilul
Să rabde şi de foame şi de sete.
Deci, cît mai poţi scăpa curat, sfîrşeşte-o,
Să n-o sfîrşeşti batjocorit de mine!

XXII[1]

Suffenus

Acest Suffenus, Vare [2], pe care-l știi prea bine,
E-un om și plin de farmec și plin de haz. Ce fin e!
Ba el și versuri face. Și cîte! Nu mai știi!
Eu cred că are scrise mai mult de zece mii,
Și nu, precum se face, pe palimpsest [3] copiate:
Hîrtie scumpă, suluri, foi de papyrus, toate
Sînt nouă, panglici roșii [4] și pergament luxos,
Tot, liniat cu plumbul și netezit frumos! [5]
Dar cînd citești ce scrie acel Suffenus, care
Era un om de spirit și fin, cioban îți pare
Și rustic; parcă-i altul: atîta-i de schimbat!
Ce crezi că-i asta oare? Părea un rafinat,
Ba, de se poate, încă mai mult; ș-acuma, iată,
De versuri cum s-apucă, același om, deodată,
Ce grosolan îți pare! așa-i de necioplit!
Cînd scrie vreo poemă, atunci e fericit:
Așa de mult s-admiră și-i încîntat de sine!
Da, noi greșim cu toții la fel și-n fiecine
Măcar un mic Suffenus oricînd tu poți vedea.
Oricărui om natura i-a dat scăderea sa,
Dar traista cu păcate
Noi n-o vedem în spate! [6]

XXIII

Lui Furiu

Nici ladă n-ai de bani, nici sclav, o! Furiu,
Nici foc, păduchi de lemn şi nici păianjeni,
Dar ai o mamă vitregă ş-un tată
Ce pot cu dinţii să fărîme pietre.
Bine-o mai duci şi tu ş-al tău părinte
Şi soaţa lui, ca lemnul de uscată.
Nu-i de mirare: sănătoşi cu toţii,
Ce bine mistuiţi! Voi nu vă temeţi
De prăbuşiri de case, de incendii,
Nici de venin înşelător, de crime
Ori alte întîmplări periculoase.
Iar trupul vi-i uscat aşa cum nu e
Nici osul şi nici altceva pe lume
De frig, de soare şi de-atîta foame.
Cum să nu fii tu fericit şi vesel?
N-ai nici sudoare, nici salivă-n gură,
Tu n-ai nici muci şi nici nu-ţi curge nasul.
La asta tu să mai adaogi una:
Ca solniţa curat îţi e şezutul,
Pe an de zece ori nù ieşi afară,
Ş-atunci ca bobul numai sau ca piatra,
Şi poţi oricît să-l strîngi, să-l freci cu mîna,

Tot n-ai s-ajungi a te umplea pe-un deget.
Nu lepăda aceste mari foloase
Şi nu le socoti ca o nimică!
Deci suta cea de mii tu n-o mai cere[1],
Căci eşti destul de fericit, o! Furiu.

XXIV[1]

Lui Iuventiu

Tu, floare a Iuventilor de astăzi
Ş-a celor care-au fost ş-au să mai fie,
Mai bine i-ai fi dat acestui Furiu,
Ce n-are sclav, nici ladă de pus banii,
Averile lui Midas [2] din poveste,
Decît să-l laşi să te iubească astfel.
— « Cum ? nu-i un om drăguţ ? » vei zice. — Este,
Dar n-are sclav, nici ladă de pus banii.
Zi tu cît vrei că asta nu-i nimica :
El n-are sclav, nici ladă de pus banii !

XXV[1]

Lui Thalus

Mai moale ca blănița de iepuraș, o! Thale,
Ca sfîrcul urechiușei ori măduva cea moale,
Ca pînza de păianjen, ca mădularul moale
De om bătrîn, răpareț ca apriga furtună
Cînd vezi căscînd berbanții sub licărul de lună,
Dă-mi înapoi mantaua furată de la mine,
Năframa din Setaba [2], ștergarele bitine! [3]
Tot spui că-s moștenite? Așa tot spui, cretine?
Desprinde-le din gheare și dă-mi-le-napoi,
Să nu-ți însemne biciul rușini usturătoare
Pe coastele ca lîna, pe-a'tale brațe moi,
Și ca o navă mică pe vînzolita mare
Cuprinsă de furtună să mi te zbați apoi!

XXVI

Lui Furiu

Căsuţa ta n-o bate nici Aùstrul,
Nici Crivăţul turbat, nici Răsăritul [1],
Şi nici Zefìrul, nu! ci datoria
De cincisprezece mii şi două sute.
Ce vînt cumplit ş-aducător de ciumă!

XXVII

La un ospăț

Tu, care torni Falernul vechi, copile,
Cu vin mai tare cupele să-mi umpli!
Așa-i de la Postumia porunca,
Regina noastră [1], beată ca un strugur!
Iar apa să se ducă unde-i place,
Că ea-i prăpădul vinului. Să plece
La oamenii cei cumpătați! Aice
Să fie vin curat!

XXVIII

Lui Veraniu și lui Fabul[1]

Voi, soţi cu punga goală din cohorta
Lui Piso şi cu sarcini uşurele,
Veraniu, dragul meu, şi tu, Fabùle,
Cum o mai duceţi voi ? Cu-acest nemernic
Aţi suferit destul şi frig şi foame ?
Şi în registre ce-aţi pus la venituri ?
Tot cheltuieli ? [2] Şi eu, mergînd c-un pretor,
Am pus ce-am dat din pungă la primituri!
O! Memiu, cu desfrîul tău, în voie
Rîs ţi-ai făcut de mine mult şi bine!
Dar cum văd eu, la fel voi aţi păţit-o,
La fel aţi înghiţit-o, ca şi mine.
Mai umblă tu după amici de viţă!
Ah, bată-vă zeiţele şi zeii,
Ruşine a lui Romulus şi Remus!

XXIX

Mamurra[1]

Cine-ar putea să vadă, să rabde-aşa ceva,
(Doar un pervers, un lacom sau un escroc cumva):
Mamurra are-atîta avere adunată,
Cît n-au avut britanii şi Galia Comată! [2]
Tu vezi şi rabzi, o! Romul [3], stricatule? Dar bine,
Chiar îmbuibatul cela, ce nu-şi încape-n sine,
Să intre-aşa prin toate alcovurile, el,
Ca un frumos Adonis, un càndid porumbel?
Stricatule, o! Romul, tu rabzi, dar vezi prea bine:
Eşti un pervers, un lacom, escroc făr'de ruşine!
De-aceea, căpitane, aşa cum alţii nu-s,
Ai fost în cel din urmă ostrov de la Apus [4],
Ca destrămatul vostru [5], cu vlaga istovită,
La zeci de milioane într-una să înghită?
Sinistră dărnicie! Puţin a risipit
Mamurra cu desfrîul? Puţin a înghiţit?
Întîi tocă averea de tatu-su lăsată:
A doua pradă, Pontul [6]; pe urmă, cea furată
Din Spania [7]: o ştie el, Tagul cel bogat!
Britania şi galii de el s-au spăimîntat.

Şi-l ocrotiţi pe hoţul acesta, ce nu poate
Decît să tot mănînce averi nenumărate?
De-aceea voi, acuma, ai statului despoţi,
Şi ginere şi socru, ne-aţi ruinat pe toţi?

XXX

Lui Alfenus[1]

Necredinciosule Alfenus, tu uiţi pe bunii tăi amici!
De loc, de loc nu-ţi este milă de dragul tău amic şi nici
Nu stai, făţarnice, la gînduri să mă trădezi, să mă minţeşti:
Înşelătorii făr'delege nu plac stăpînilor cereşti.
Dar tu nici grijă n-ai de asta şi vai! mă laşi durerii pradă.
Ah! spune-mi: ce să facă omul? În cine oare să se-ncreadă?
Tu singur ai voit, tu singur, să-ţi dau tot sufletul, haine,
Şi m-ai momit spre-a ta iubire, ca spre-un liman numai de bine;
Ş-acu-ndărăt te dai tu singur: tot ce-ai făcut şi tot ce-ai spus
Împrăştii azi pe-aripi de vînturi, în drumul norilor de sus.
Dac-ai uitat, nu uită zeii, nu uită nici Credinţa [2]. Ea
O să te facă mai pe urmă să-ţi pară rău de fapta ta.

XXXI

Sirmione[1]

O! Sirmione, floarea
Peninsulelor, floarea ostroavelor [2] pe care
Şi un Neptun şi cèllalt [3] le poartă în spinare
Pe lacurile limpezi, pe-al mării luciu lin,
Ce bucuros şi vesel la tine iarăşi vin!
Eu am lăsat departe cîmpiile bitine
Şi te revăd acuma, dar mie nici nu-mi vine
Să cred. Ce fericire scăpat de griji să fii,
Cînd sufletul îşi lasă povara lui şi vii
Trudit la tine-acasă din ţările străine
Şi te-odihneşti în patul cel mult dorit de tine!
Aceasta mi-i răsplata după atîta drum!
O! Sirmione, salve! Tu bucură-te-acum
De domnul tău! Voi, unde, săltaţi de bucurie
Şi numai rîs şi hohot în casa mea să fie!

XXXII

Ipsitilei

Te rog, o! Ipsitila mea cea dulce,
Tu, farmecul, tu, dragostea mea scumpă,
Îmbie-mă după amiaz la tine!
Dar, de mă chemi, să faci atunce bine
Zăvor la uşă nime să nu-ţi pună
Şi nici să-ţi vie-n gînd să pleci de-acasă,
Ci stai la tine şi te pregăteşte
Să mi te dai de nouă ori de-a rîndul.
Dar, dac-o faci, tu fă-o chiar acuma,
Căci după prînz, sătul, cum stau pe spate,
Şi tùnica-mi străpung şi-nvelitoarea.

XXXIII

Împotriva lui Vibeniu
tatăl şi fiul

Tu, hoţ de frunte pe la băi, Vibeniu,
Şi tu, stricatule, Vibeniu fiul,
(La cel dintîi mai întinată-i mîna,
La celălalt şezutul e mai lacom)
De ce-n exil, pe ţărmuri blestemate,
Nu vă porniţi ? O lume-ntreagă ştie
De furturile tatălui, iar fiul
Părosu-i trup nu şi-l mai poate vinde
Nici chiar c-un ban.

XXXIV

Dianei

Copii şi fetelor fecioare,
Sub pavăza Dianei stăm.
Copii şi fetelor fecioare,
Noi pe Diana s-o cîntăm!

Fiic-a Latonei, o! divin
Lăstar din marele tău Tată,[1]
Şi care-n Delos, sub măslin,
Ai fost luminii noastre dată,

Ca tu să fii în munţi silhui
Şi-n verzi păduri să fii regină,
Şi-n codrul tainic doamna lui,
Şi peste rîuri ce suspină,

O! zee, care te numeşti,
Cînd nasc femeile, Lucina,[2]
Zeiţa din răscruci tu eşti
Şi luna ce-mprumuţi lumina.[3]

Plinind al anului tău crug
În veci cu cîte-un drum de-o lună,
Tu umpli casa de belşug
Plugarului, o! sfîntă Lună! [4]

Oricum te vom chema, tu fii
De noi, o! zee, închinată!
Cu darul tău pe-ai Romei fii
Să-i aperi ca şi altădată!

XXXV

Lui Ceciliu[1]

Scrisoarea mea, tu spune-i lui Ceciliu,
Gingaşului poet ş-al meu prieten,
Să vie la Verona şi să lase
Şi Comum-Nou [2] şi lacul nostru Lariu [3],
Căci vreau să afle oarecare planuri
Făcute de-un amic al lui ş-al meu chiar.
De-o fi deştept, el va mînca pămîntul,
Chiar dacă mi-l întoarce-a lui iubită
De mii de ori din prag şi i s-acaţă
Cu braţele de gît, ca să rămînă.
Căci dacă-i drept ce-mi spune mie lumea,
De-un dor nebun ea moare după dînsul:
De cînd el a citit — abia-ncepută — [4]
Poema lui despre Cibela, focul
O mistuie, sărmana, pîn'la oase.
Îţi dau dreptate: tu mai doctă fată
Chiar decît Safo [5] eşti, şi « Marea Mamă »
Cît de frumos Ceciliu a-nceput-o!

XXXVI

Împotriva Analelor lui Volusiu[1]

Imunde foi, Anale-a lui Volusiu,
Pliniţi-i dragii mele juruinţa
Pe care i-a făcut-o sfintei Venus
Ş-Amorului: că, de mă-ntorc la dînsa
Şi n-o mai săgetez cu iambii groaznici [2],
Ea lui Vulcan cel şchiop o să-i jertfească
Din cel mai rău poet bucăţi alese,
Punîndu-le pe foc cu lemne sterpe [3].
Şi iată ce-a găsit să juruiască
La zei în chip de glumă, ştrengăriţa!
Tu dar, născuto din azurul mării,
Ce ocroteşti Idalia [4] cea sfîntă
Şi Golgosul [5] şi Urii [6], Ancona [7]
Şi Amatuntul [8], Cnidul [9] plin de trestii,
Durachium [10], a Hadriei tavernă,
Primeşte-i juruinţa şi-mplineşte-o,
De nu e fără graţie şi spirit!
Iar voi acu deodată-n foc, o! versuri
Şi fără nici un duh şi necioplite,
Imunde foi, Anale-a lui Volusiu!

XXXVII

Unor soți de desfrîu[1]

Locaș de desfrînare și voi, soți de orgie,
Departe-a noua casă [2] de « Frații cu scufie » [3],
Cum ? credeți că voi singuri puteți să fiți bărbați ?
Cu fetele voi singuri puteți să vă culcați ?
Iar ceilalți credeți oare că-s țapi ? Și ca netoții
Dacă ședeți acolo, înșiruiți cu toții,
O sută, două sute, eu n-o să îndrăznesc
Pe toți, pe două sute de trîntori să-i răzbesc ?
Ba voi s-o credeți: fața tavernei voastre, iată,
Cu chipuri de rușine voi coperi-o toată !
Ah ! și femeia care din brațe îmi fugi,
Iubită cum nici una pe lume nu va fi,
Și pentru care-odată luptam cu-nverșunare,
S-a așezat acolo: voi, domni din lumea mare, [4]
Toți o iubiți, dar sînteți (rușine mi-i s-o zic)
Berbanți de prin răspîntii și oameni de nimic !
Tu mai ales, Egnațiu, tu cel cu chica deasă,
Tu, Celtiber din țara cu iepurași de casă [5],
Cu barba ta frumoasă umbrind obrazul tău,
Și dinții albi, pe care cu udu-i freci mereu ! [6]

XXXVIII

Lui Cornificiu [1]

Îi merge rău, mă jur, o! Cornificiu,
Şi suferă sărmanul tău Catullus,
Din zi în zi mai rău, din oră-n oră [2].
Iar tu, cu ce l-ai mîngîiat pe dînsul?
Şi doar e-un lucru mic şi foarte lesne!
Sînt supărat: aşa-mi întorci iubirea?
Dă-mi tu o alinare mai duioasă
Decît un bocet de-a' lui Simonide! [3]

XXXIX

Împotriva lui Egnatius

Egnatius, cu dinţii lui albi, zîmbeşte-ndată
La orişice. Pe bancă de stă la judecată
Un acuzat şi lacrimi îţi stoarce-un orator,
Zîmbeşte! Cînd la rugul unicului fecior
Sărmana mamă plînge şi lumea se sfîşie
De jale, el zîmbeşte! Oriunde,-orice să fie,
Făcînd orice, zîmbeşte! Aşa-i năravul lui:
Nici elegant nu este, nici fin eu cred că nu-i.
Egnatius preabune, să-ţi spun care-i pricina:
Tu dac-ai fi din Roma, din Tibur, din Sabina,
De-ai fi etrusc ori umbru [1] cu pîntecele plin,
Cu dinţii lui puternici un negru lanuvin [2],
De-ai fi din Transpadana, din ţară de la mine,
Sau unul ce cu apă pe dinţi se spală bine,
Să tot zîmbeşti într-una, eu încă n-aş voi:
Ceva ca rîsul stùpid mai stùpid poate fi ?
Tu celtiber [3] eşti însă, ş-acolo fiecare
Îşi freacă pîn'la sînge cu udul, la sculare,
Şi dinţii şi gingia cea roşie: cu cît
Sînt dinţii tăi în gură mai lucitori, cu-atît
Se vede şi mai bine c-ai pus urină-n gură.

XL

Lui Ravidus[1]

Ce nebunie, bietul meu Ravidus,
Te-mpinge-n iambii [2] mei să dai cu capul ?
N-ai invocat vreun zeu cum se cuvine
Şi la o luptă oarbă el te-ndeamnă ?
Ori vrei s-ajungi în gura lumii ? Ce vrei ?
Să fii vestit cu orice chip ? Atunce
Vei fi, căci ai voit cu-a mea iubită [3]
Să te iubeşti, spre lunga ta pedeapsă !

XLI

Ameana

Destrăbălata cea de Ameană
Cu nas urît, amica lui Mamurra,
Falitul de la Formia[1], chiar zece
Mii de sesterţi mi-a fost cerut în capăt.
Voi, rudelor, care-i purtaţi de grijă,
Chemaţi în grabă medici şi prieteni,
Căci nu-i în toate minţile, se vede,
Şi nici oglinda nu şi-o mai întreabă.

XLII

Împotriva unei necunoscute[1]

O! endecasilabi, veniţi cu toţii
De pretutindeni, cîţi sînteţi cu toţii!
O desfrînată-şi bate joc de mine
Şi înapoi nu vrea să vă [2] mai deie
Tăbliţele. Puteţi răbda aceasta?
Să ne ţinem de ea, să i le cerem!
Dar mă-ntrebaţi voi cine-i ea? Priviţi-o,
Cu mersul deşănţat şi, ca o mimă,
Rînjind cu gura ei de cîine galic!
Staţi împrejurul ei şi i le cereţi:
« Prostituato, să ne dai tăbliţele!
Tăbliţele-napoi, prostituato! »
Cum? Nici nu-ţi pasă? Lupanar şi tină
Sau altceva mài josnic, de se poate!
Dar cred că nu-i destul atîta numai:
De nu-i alt chip, să facem să roşească
Obrazul ei de cîine, gros ca scoarţa!
Strigaţi din nou cu toţii şi mai tare:
« Prostituato, să ne dai tăbliţele!
Tăbliţele-napoi, prostituato! »

Dar tot nimic nu facem! Nici nu-i pasă!
Hai s-o luăm noi altfel, poate-o scoateţi
La capăt mai uşor: « Imaculato
Şi pudico, dă-ne-napoi tăbliţele! »

XLIII

Iubita lui Mamurra

Eu te salut, amic-a lui Mamurra, [1]
Falitul de la Formia, tu, care
N-ai nici picior frumos, nici ochii negri,
Nici nasul mic, nici vorba elegantă,
Nici mîini subţiri, nici buzele curate!
Şi veronezii spun că eşti frumoasă ?
Şi mi te pun cu Lesbia alături ?
O! secol grosolan şi fără minte!

XLIV

La vila lui Catul[1]

Moşia mea Sabină sau Tiburtină poate,
(Acel ce mă iubeşte la Tibur te socoate,
Iar cei ce vor să-mi pună la inimă venin
Fac pe orice prinsoare că eşti pămînt sabin)[2]:
Deci, ori eşti în Sabina ori, mai adevărat,
La Tibur, cu plăcere în vila ta am stat
Ş-am alungat din pieptu-mi o tusă rea, pe care
Chiar pîntecul mi-a dat-o, umblînd după mîncare
La mese-mbelşugate. Aşa mi-a trebuit!
Căci, vrînd să fiu o dată la un ospăţ poftit
De Sestiu[3], eu citit-am întîi înveninatul
Discurs al lui în contra lui Antiu candidatul.[4]
Atunce vai! ce tusă m-a prins, ce guturai!
M-au scuturat fiorii! Cînd însă alergai
La sînul tău, odihna şi ceaiul de urzică
M-au vindecat. Fiindcă tu nu-mi făcuşi nimică
Şi mi-ai iertat păcatul, eu mult îţi mulţumesc,
O! vila mea, şi dacă va fi să mai primesc
De-acuma de la Sestiu vreo scriere impìe,
Ea lùi să-i deie tusă şi guturai, nu mie,
Căci el atunci mă cheamă la masă, cînd citesc
O carte rea.

XLV

Jurăminte de amor[1]

Ţinînd-o pe genunchii lui pe Acme,
Septimiu zice: « Scumpa mea, o! Acme,
De nu-mi eşti dragă şi de nu sînt gata
Să te iubesc mereu viaţa toată
Cît poate-un om iubi, cînd voi fi singur
Un leu cu ochi de foc să-mi iasă-n cale
Prin Libia ori India cea arsă!»
Atunci Amorul, care strănutase
La stînga, strănută în partea dreaptă [2].
Iar Acme-ncet lăsînd pe spate capul,
Pe ochii beţi de dragoste-l sărută
Cu gura-mpurpurată pe Septimiu:
« O! viaţa mea, o! dragul meu Septimiu,
Noi să slujim stăpînului iubirii,
Cît timp un foc mă arde pîn'la oase
Mai tare şi mai viu decît pe tine!»
Atunci Amorul, care strănutase
La stînga, strănută în partea dreaptă.
Ş-acum, plecînd cu semne bune iarăşi,
Ei se iubesc din nou, îndrăgostiţii!

Septimiu, biet, n-ar da pe Acme pentru
Britania şi Siria întreagă [3],
Iar Acme cea fidelă soarbe numai
La el în braţe farmecul iubirii.
Cine-a văzut mai mare fericire,
Mai norocoasă dragoste pe lume ?

XLVI

Dor de ducă[1]

Vin calde adieri de primăvară
Şi furia din cer acuma tace
La dulcea boare de zefir. Catule,
Noi să lăsăm bitinicele şesuri
Şi rodnica Nicee[2] însorită!
Hai să zburăm spre-a Asiei oraşe!
Un dor de ducă inima-ţi frămîntă,
Şi parcă te furnică prin picioare.
O! soţii mei iubiţi, vă zic adio!
Noi am plecat de-acasă împreună,
Dar ne-nturnăm acum pe alte drumuri.

XLVII

Împotriva lui Socration și Porciu[1]

Socration și Porciu, mîini de pradă [2]
Ale lui Piso, rîia, foamea lumii,
Priapul [3] cela fără de rușine
Pe voi v-a preferat și lui Veraniu
Și lui Fabùl ? [4] Voi ziua miaza mare
Dați mese scumpe, iar ai mei prieteni
Cerșesc pe la răspîntii invitații ?

XLVIII[1]

Lui Iuventiu

De m-ai lăsa pe ochi-ţi dulci ca mierea
Să te sărut, te-aş săruta, Iuventiu,
De trei sute de mii de ori într-una ;
Nici mi-ar părea vreodată că mă satur,
Chiar de-aş culege sărutări de-a'tale
Mai multe încă decît spice coapte
Pe-un lan de grîu.

XLIX

Lui Cicero[1]

Tu, cel mai elocvent dintre nepoţii
Lui Romulus, de azi, o! Marcu Tulliu
Şi din trecut şi din viitorime,
Catul ţi-aduce mulţumire ţie,
El, cel mai rău chiar dintre toţi poeţii.
El cel mai rău e dintre toţi poeţii,
Cum dintre advocaţi tu cel mai bun eşti!

L

Lui Licinius Calvus[1]

Noi multe glume, ieri, pe îndelete,
Am aşternut în versuri pe tăbliţe,
Cum ne fusese vorba, o! Liciniu!
Deci amîndoi, pe rînd, în versuri scurte,
Glumeam cînd într-un ritm şi cînd în altul,
Înfierbîntaţi de vin şi veselie.
Aşa de-nflăcărat plecai de-acolo
De farmecul şi spiritele tale,
Că nu-mi venea să pun nimic în gură,
Pe ochii mei nu se lăsa nici somnul.
În patul meu, cuprins de neastîmpăr,
Mă frămîntam, dorind să vină zorii,
Să pot vorbi, să fiu cu tine iarăşi.
Dar cînd, pe urmă, frînt de oboseală,
Eu m-am lungit în patul meu, Liciniu,
Iubitule, făcui aceste versuri,
Ca tu să vezi ce dor mi-era de tine.
Să nu te ţii măreţ şi rugămintea [2]
O! scumpul meu, te rog, nu mi-o respinge,
Ca Nèmesis [3] cumva să nu te certe!
N-o supăra: cumplită e zeiţa!

LI[1]

Lesbiei

Acela mie ca un zeu îmi pare,
Ba mài presus, de pot s-o spun, acela
Ce-n faţa ta şezînd ades te soarbe
Din ochi, te-aude
Ce dulce rîzi. Atunci a mea simţire
Se-ntunecă, vai mie! Căci pe tine
O! Lesbie, cum te zăresc, cum nu pot
O vorbă scoate!
Ci limba mi se leagă şi prin vine
Un foc ascuns încet mi se strecoară,
Îmi ţiuie urechile şi neguri
Mi-acopăr ochii.
Catule, te va pierde lenevia!
În ea tu zburzi, te bucuri peste fire:
Ea a răpus cetăţi înfloritoare
Şi regi odată!

LII[1]

Lui însuși

De ce mai stai la gînduri ? De ce nu mori, Catul ?
Un scrofulos ca Noniu pe scaunul curùl ! [2]
Sperjùr, Vatiniu jură că-i consul de pe-acu ! [3]
De ce nu mori, Catule ? Mai stai la gînduri tu ?

LIII[1]

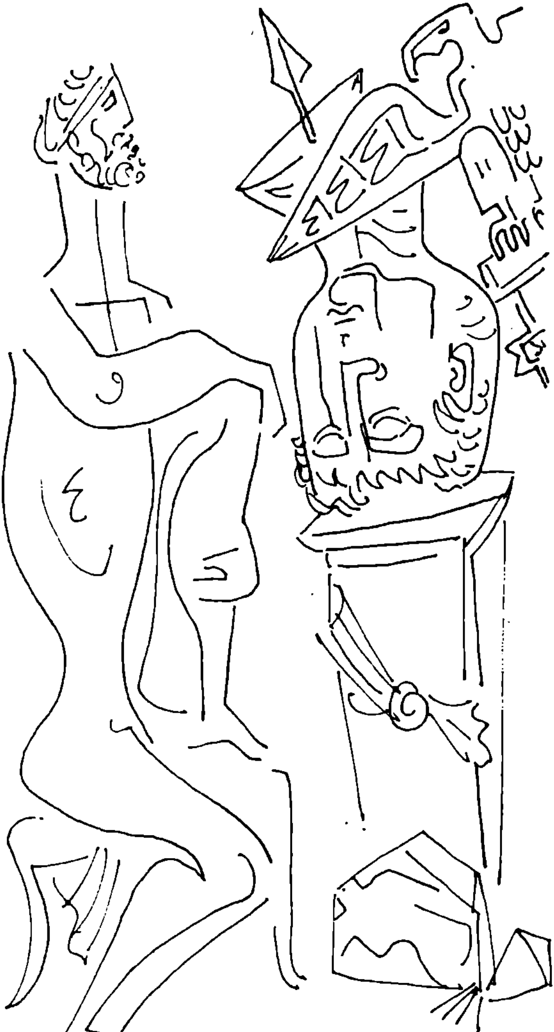
Despre un oarecare

Ce-am rîs mai ieri de cineva din sală!
Cu arta lui, desfăşurase Calvus
Învinuirile-i Vatiniene, [2]
Cînd unu-nalţă braţele şi strigă:
« O! zei, frumos vorbeşte prichindelul!»

LIV

Împotriva lui Cezar

Capul cel mic cît pumnul al lui Oto [1],
Picioarele lui Heriu [2] neläute
Şi vînturile fine-ale lui Libo [1]
Măcar de-aceste să vă fie silă
Și lui Sufficiu [2], crai bătrîn, şi ţie!
Pe iambii mei nevinovaţi tu iarăşi
Te mînii, căpitane fără seamăn?

LV

Lui Cameriu[1]

Te rog, de nu ți-ar fi cu supărare,
Arată-mi unde-ți este ascunzișul!
În Cîmpul Mic [2] te-am căutat pe tine,
Te-am căutat la Circ, la toți librarii,
Și-n templul preaputernicului Joe;
Iar sub porticul lui Pompei cel Mare [3]
Pe fete le-am oprit în drum, pe toate.
Dar fața lor văzui că e senină. [4]
Eu cam așa mi te ceream la ele:
« Hoțoaicelor, ah! dați-mi pe Cameriu!»
Dar una-mi zise, dezgolindu-și pieptul:
« E-ascuns aici, la sînii mei cei rumeni!»
Ș-acum să te mai rabd? Aș fi un Hercul! [5]
Nu! de m-aș face păzitorul Cretei [6],
Nu! de-aș fi Ladas [7] ori Perseu cu àripi, [8]
Nu! de-aș zbura ca un Pegas [9] prin aer
Sau ca sirepii albi mînați de Resus; [10]
Pe-naripații din povești mai pune-i
Și cheamă tu și vînturile repezi:
Să mi le dai într-un burduf legate, [11]
Și tot aș fi, de-atîta căutare,
Zdrobit de oboseală pîn'la oase

Şi istovit de truda mea, iubite!
De ce te ţii măreţ şi fugi de mine?
Unde-aş putea să te găsesc? Cutează
Şi spune, hai, încrede-te luminii!
Nu te mai lasă dalbele copile?
Dar dacă tace gura ta închisă,
Vei pierde bucuriile iubirii:
Iubind în taină nu placi zînei Venus.
Sau, dacă vrei, tu pune-ţi frîu la gură,
Numai să ştiu şi eu cine ţi-i dragă.

LVI

Lui Cato[1]

Hazlie şi poznaşă întîmplare!
Tu face s-o auzi, să rîzi cu hohot.
De-ţi este drag Catul, să rîzi, o! Cato,
Că-i lucru chiar de rîs, hazliu e foarte:
Am prins pe-un băieţaş mai adineaori
Muncindu-se c-o fată. Să mă ierte
Dione [2], dar atunce i-am făcut-o
Și eu!

LVII[1]

Împotriva lui Mamurra și a lui Cezar

Ah! de minune se-nțeleg infamii,
Mamurra desfrînatul și cu Cezar!
Nu vă mirați: La Formia Mamurra,
Cellàlt la Roma, ei pe frunte poartă
Aceleași pete, care nu se spală.[2]
Destrăbălați la fel, ca doi frați gemeni,
Ei și-au făcut odată-nvățătura
Tot într-un pat[3]: avizi de adultere
Cît unul cît cellàlt, soți buni la fete,
Dar și rivali cu ele! De minune
Infamii se-nțeleg!

LVIII

Lui Celiu[1]

Ah! Lesbia mea, Lesbia aceea
Ah! Lesbia pe care am iubit-o
Mai mult decît pe-ai mei, decît pe mine,
Pe la răspîntii şi pe ulicioare
Îi stoarce-acum de vlagă pe urmaşii
Lui Remus cel mărinimos.

LIX

Rufa și Ruf[1]

Roșcata boloneză[2] cu spurcata ei gură
Pe Ruf îl drăgostește: e-aceea care fură
Din cina de pe ruguri. Voi ați văzut-o poate:
Cînd dă s-apuce pîinea de lîngă mort, mi-o bate
Și mi-o alungă sclavul cel tuns pe jumătate.

LX[1]

O libică leoaică, o Scilă [2] care latră,
Încinsă pe la vintre de cîini, mi te-a născut
Cu suflet aşa negru, cu inimă de piatră ?
Cum ? vocea rugătoare a unui om pierdut
Nici n-o asculţi acuma ? Ah! inimă de piatră!

LXI

Cîntec de nuntă pentru Manliu și Vinia Aurunculeia [1]

Tu, cel ce ai sălașul tău
Pe-a Heliconului colină,
Lăstar din Urania, zeu
Ce la bărbat duci pe virgină,
O! Himen, Himeneu! [2]

Încinge-ți tîmplele cu floare
De măghiran, mirositoare,
Și ia-ți tu vălul sclipitor
Și vin'cu roșie-ncălțare
Pe albul tău picior! [3]

Fii vesel azi, divin copil,
Și cîntecul de nuntă zi-l
Cu glasul argintiu, și-n mînă
Clătinînd torța de rășină,
Pămîntul bate-mi-l!

Căci azi pe Manlius îl ia
Cu semne bune [4] Vinia,

Frumoasă cum veni odată
Şi Venerea la judecată,
La Paris. [5] Tot aşa

E-un mirt scînteietor de floare,
În lunca Asiei, pe care
Hamadriadele [6]-l nutresc
Cu rouă, şi se veselesc
În dulce desfătare.

Tu dar grăbeşte-te şi vină,
Lăsînd a Tespiei [7] divină
Aònică speluncă [8] ,unde
Revars-a Aganipei [9] zînă
Răcoritoare unde.

Şi cheam-o pe stăpînă-n casă,
Şi inima-i cea amoroasă
Încinge-i-o c-un dor nestîns,
Cum iedera cea mlădioasă
De-un trunchi se leagă strîns.

Iar voi, de-asemenea, virgine,
(Căci ziua cea de astăzi vine
Şi pentru voi!) cîntaţi cu mine:
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

El, auzindu-se chemat
La rostul lui, cu drag să vie,
De sfînta Venere urmat [10],

El, care leagă-n cununie
Amorul cel curat.

Acei ce se iubesc la cine
Mai cu temei să se închine?
Şi muritorii cui să-i deie
Mai mult onor? O! Himenèe,
O! Himen, Himenèe!

Pe tine tremurîndul tată,
Te cheamă-n rugi, şi orice fată
Descinge brîul [11] pentru tine,
Iar mirele de teamă plin e,
Alaiul tău cînd vine.

Tu de la sînul mamei ei
Pe floarea cea de fat-o iei
Ş-o duci chiar tu la soţul său
Cel plin de dor, o! Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Şi fără tine Venerea
Nu poate-n lume cîştiga
Un nume bun. Cu vrerea ta,
O! zeule, ea poate! Cine
Mai este-aşa ca tine?

De nu vrei tu, nu pot să iasă
Copii cu lege din vreo casă,
Şi nici un reazem n-are-un tată.

Cu tine cine să se poată
Asemăna vreodată ?

Apărători pentru hotare
Nu poate da o ţară care
La tine nu s-ar închina:
De vrei tu, poate! Cine-i oare
Cu tine-asemenea ?

Deschide-ţi uşile de-acu!
Tu ieşi, fecioară! Nu vezi tu
Cum tremuratele făclii
Îşi scutur'coamele-aurii ?
. . . .

. . . .
. . . . [12]
O feciorelnică ruşine
O biruie şi-n loc o ţine
Şi plînge, vai! că pleacă.

Nu plînge, Aurunculèie,
Să nu te temi: nici o femeie
Mai mîndră decît tine n-are
Să vadă mîne cum răsare
Din mare mîndrul soare.

În grădiniţa cea frumoasă
A unui domn bogat, la fel
Stă floarea cea de stînjinel.

Dar timpul fuge! Tu din casă
Apari de-acù, mireasă ![13]

Rugămu-ne s-apari de-acum.
Auzi-ne! Tu nu vezi cum
Făcliile, arzînd mai vii,
Îşi scutur'coamele-aurii ?
Rugămu-ne să vii.

Bărbatul tău nu va umbla
În desfrînări şi nu-şi va da
Iubirea lui altei femei,
Ci el mereu se va culca
Pe sînii-ţi tinerei.

Şi-n braţe tu îl vei cuprinde
Ca via cea care se prinde
De trunchiuri de copaci vecine.
Dar ieşi, mireasă! Noaptea vine:
Noi te-aşteptăm pe tine!

O patule, ce tuturor
....

....
Cu alb picior de fildeş,[14]

Ce bucurii pe-al tău stăpîn
Şi noaptea la al fetei sîn,
Şi-n miez de ziuă luminoasă!

Dar timpul fuge! Tu din casă
Apari de-acu, mireasă!

Sus, sus aprinsele făclii!
Văd hobotul venind, copii!
Cu toții voi cîntați mereu:
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Să-nceapă gluma de rușine
A versurilor Fescenine! [15]
Și nuci copiilor să dea
Drăguțul, chiar cînd va afla
Că-i părăsit așa! [16]

Destul cu nuci mi te-ai jucat!
De-acum, copile răsfățat,
Împrăștie-le la copii,
Și lui Talasius să-i fii,
Drăguțule, plecat! [17]

Hei, sclavele de la moșie,
Mai ieri ți-erau urîte ție. [18]
Acum, drăguțule, te du
La tuns, sărmane! [19] Și de-acu
Dă nucile și tu!

O! mire parfumat, cu greu
Vorbește lumea că te lași

De junii tăi cei drăgălaşi.
Dar lasă-i tu de-acum! O! zeu
Al nunţii, Himenèu!

Noi ştim că numai ce-i iertat
Ai cunoscut. Dar ce-i iertat
Nu se mai iart-unui bărbat!
O! zeu al nunţii, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Iar ceea ce-ţi va cere el,
Mireasă, tu să-i dai! Altfel
Din altă parte o să-şi ieie.
O! zeu al nunţii, Himenèe.
O! Himen, Himenèe!

Dar iată casa ta! Ce casă
Bogată are soţul tău!
Să fii deci doamna ei te lasă,
Şi (Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!),

S-ajungi la bătrîneţea care
Din capu-i alb tot dă mereu
Şi spune « da » la fiecare!
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Într-un ceas bun şi fericit
Sai pragul bine netezit [20],

Mireasă, cu piciorul tău
Cel auriu! O! Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Te uită-n casă cum, pe pat
De purpură, al tău bărbat
Aşteaptă-n braţe să te ieie!
O! zeu al nunţii, Himenèe,
O! Himen, Himenèe!

El doar în fundul pieptului,
Ba şi mai în adîncul lui
Se mistuie de dorul tău,
Şi tu la fel, O! Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Deci, pajule[21], mai lasă tu
Rotundul fetei braţ! De-acu
Să meargă-n pat, la soţul său!
O! Himenèe, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Voi, nunelor, culcaţi pe fată,
Voi care-aţi dus viaţă curată
Cu-ai voştri soţi bătrîni! O! zeu
Al nunţii, Himen, Himenèu,
O! Himen, Himenèu!

Soţ drag, tu nu mai aştepta!
E-n pat de nuntă soaţa ta!

Un mușețel, o dalbă floare,
Un mac ce arde cu-nfocare,
Așa-i la față ea!

Dar tu, la fel, frumos ce ești!
(Mă jur pe zeii cei cerești!)
Și Venus cum te-a-mpodobit!
Dar soarele-i la asfințit:
Cum? Tot nu te grăbești?

O nu! Tu n-ai întîrziat:
Ai și venit cum te-am chemat!
Să-ți fie Venus cu noroc!
Căci dorul tău e dor curat
Și nu-l ascunzi de loc!

Nisipul Africii pustii
Și stelele strălucitoare
Să le socoat-acela care
Ar vrea să afle-a'voastre mii
De dezmierdări zglobii!

Deci după pofta inimii
Iubiți-vă și-n scurt copii
Voi să ne dați! Nepoți și fii
Din neamul vostru să răsară!
Altfel, ar fi ocară!

Vreau un Torquatus mititel,
Ce de la sînul mamei sale

Să-ntind-a'lui mînuţe goale,
Şi dulce să-i surîdă el
Părintelui! Şi tot la fel

Cu Manlius, ca al său tată,
Să fie! Şi cînd l-or vedea,
Toţi să-l cunoască dintr-o dată!
Iar cuminţia mumei, toată
S-o vezi pe faţa sa!

Şi toată faima numelui
S-o deie muma fiului,
Cum a rămas din veac în veac
Şi gloria lui Telemac [22]
Tot de la muma lui!

Închideţi uşile, fecioare!
Destul cu gluma! Fericiţi,
Însurăţeilor, să fiţi!
Cu tinereţele în floare
Mereu să vă iubiţi!

LXII

Cîntec de nuntă[1]

BĂIEȚII

Iată, se vede Luceafărul serii! Sculați-vă, tineri!
El pe Olimp [2] își aprinde de mult așteptata-i lumină.
Să ne sculăm, să lăsăm încărcatele mese: e vremea!
Vine mireasa de-acum, răsunà-va de-acum himeneul.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Fetelor, nu vedeți colo pe tineri? Sculați-vă toate!
Iată, pe, muntele Eta [2] Luceafăru-și varsă văpaia.
Da! chiar așa e! vedeți ce iute-au sărit în picioare?
N-au sărit ei într-o doară: e drept s-auzim ce-au să cînte.
Himene, o! Himenèule, vino, aici, Himenèe!

BĂIEȚII

Soților, nu e ușor să luăm ai victoriei lauri.
Nu vedeți? fetele càută-n gînd pregătitele versuri!
Nu se frămîntă-n zadar: ele au ceva demn de-amintire.
Nu-i de mirare, căci mintea lor toată e numai la asta;
Noi într-o pàrte cu mintea sîntem, cu urechea în àlta.
Deci ne-or învinge pe drept: biruința o capeți cu muncă.
Voi dar, acuma măcar, la luptă-ncordați-vă mintea!

Cînd vor începe-a cînta, se cade ca noi să răspundem.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Hèspere[3], astru mai crud decît tine cutreieră cerul?
Cum poţi tu oare să smulgi din braţele mamei pe fata
Ce i se strînge la sîn, s-o smulgi chiar din braţele mamei
Şi înfocatului june să-i dai tu o fată fecioară?
Pot fi duşmanii mai cruzi în cetatea luată de dînşii?
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

BĂIEŢII

Hèspere, este vreo stea, mai plăcută pe cer decît tine
Care, cu flacăra ta, întăreşti jurămintele nunţii,
Ce le-au făcut în de ei părinţii cu mult înainte?
Pînă ce însă tu n-ai răsărit, nu-i făcută unirea!
Ce ne dau zeii mai mult de dorit decît ora aceasta?
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Hèsperus vai! dintre noi a răpit-o pe una, surate![4]

BĂIEŢII

. . . .
Tu cînd pe boltă soseşti, totdeauna străjerii veghează.
Noaptea i-ascunde pe furi, dar îi prinzi tu adese pe dînşii
Cînd dimineaţa, cu nume schimbat, răsai tot acelaşi![5]

Fetele însă te ceartă cu-a'lor tînguiri prefăcute;
Ele cu vorba te ceartă, dar inima lor te doreşte!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

FETELE

Cum e o floare ce creşte-n grădină, ferită de oameni,
Turma nu ştie de ea, nici plugul n-o taie cu fierul,
Ea-i îngînată de vînt şi nutrită de ploi şi de soare,
. . . . [6]
Fete-o mulţime pe ea o doresc şi băieţi o mulţime;
Însă c-o unghie numai de-o rupi, ea, veştedă, moare:
Fetele n-o mai doresc atunci, nici băieţii, tot astfel
Fata li-i dragă la toţi cît timp mai rămîne fecioară,
Dar dacă trupu-i se-ntină şi floarea curată şi-o pierde,
Nici la băieţi nu li-i dragă şi nici nu li-i dragă la fete.
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

BĂIEŢII

Cum, pe ogorul pustiu, o viţă ce creşte stingheră
Nici pe copac nu se urcă, nici strugure dulce nu face,
Trupul ei fraged i-atîrnă plecat pînă jos, în ţărînă,
Iară lăstarele ei mài, mài că-i ajung rădăcina;
N-au nici o grijă plugarii de ea, o mănîncă juncanii;
Dar dacă viţa se prinde de-un ulm şi cu el se-mpreùnă,
O îngrijesc şi plugarii cu drag, n-o mănîncă juncanii!
Astfel şi fata, de şede tot fată, e fată bătrînă,
Dar de-şi găseşte la vreme bărbat deopotrivă cu dînsa,
Dragă-i bărbatului ei şi nu mai e piatra din casă!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe![7]

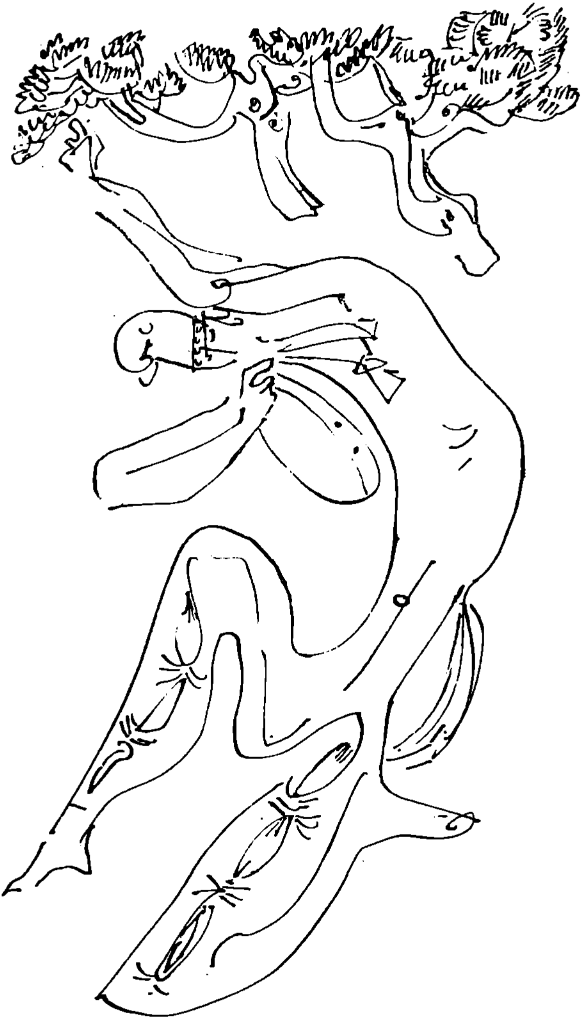
Însă tu nu te lupta c-un astfel de soţ, o! fecioară!
Nu e nici drept să te lupţi cu omul căruia te dete
Tatăl şi mama: acestora tu să le dai ascultare!
Nu-i întrutot fecioria a ta, au o parte părinţii:
Tatălui tău i s-a dat o treime — o treime şi mamei,
Ţie-o treime! Cu doi nu te pune, cu cei ce dădură
Toate puterile lor unui ginere — o dată cu zestrea!
Himene, o! Himenèule, vino aici, Himenèe!

LXIII

Attis[1]

Cînd Attis, dus de-o navă iute pe mări adînci, nerăbdător,
În frigica pădure puse, cu pas grăbit, al său picior
Şi el ajunse-n ţara Zeiei [2], de codri deşi împrejmuită,
Împins de oarba sa turbare, umblînd cu mintea rătăcită,
Povara vintrelor atunce el cu o cremene-şi taie.
Dar cînd, cu trup ciuntit, pe urmă, bărbat văzu că nu mai e
Şi că pămîntul de sub dînsul cu sînge proaspăt îl întină,
În albe mîini ca de zăpadă luă uşoara tamburină,
Pe care-o poartă, Mamă sfîntă, alaiul tău de ucenici,
Ş-apoi în pielea cea de taur bătînd cu degetele-i mici,
În tremur a-nceput să zică aşa fel semenelor [3] sale:
« Sus, in pădurile Cibelei, veniţi cu toatele, o! galle,
Veniţi, rătăcitoare turmă a Doamnei muntelui Dindìm [4],
Ce, căutînd în pribegie un alt pămînt, aţi vrut să fim
Tovarăşe de-o viaţă nouă şi, sub a mea călăuzire,
Aţi înfruntat mînia mării ş-a valurilor vînzolire,
Şi care, urgisind pe Venus, şi trupul chiar vi l-aţi ciuntit.
Pe Doamna voastră bucuraţi-o, cutreierînd cu pas grăbit!
Nu staţi la gînduri nici o clipă şi haideţi după mine toate
Colo-n pădurile Cibelei, în frigicele ei palate,
Unde chimvalele răsună şi-n tîmpine mereu tot bat

Şi unde aspru sună cîntul din fluierul cel încujbat;
Unde se zbat clătindu-şi capul Menadele [5] împodobite
Cu iederă, şi unde ele serbează-n urlete-ascuţite
Orgia sacră, unde-alaiul zeiţei umblă rătăcind:
Să ne grăbim şi noi acolo în danţuri repezi dănţuind!»
    Cum famenul le-a spus aceste tovarăşelor lui, deodată
Cu limba tremurînd în gură, a prins să urle-ntreaga ceată,
Uşoara tîmpină vuieşte, răsună zingăn de chimbal,
Cu pas grăbit s-avîntă corul pe Ida [6] verde, sus, pe deal.
Iar Attis gîfîind aleargă prin codrul cel făr' de lumină,
Nebun, cu sufletul la gură, bătînd mereu în tamburină,
Ca o junincă nesupusă ce vrea să scape de sub jug:
În fruntea gallelor el fuge, în urma lui şi ele fug.
Cînd însă-n capiştea Cibelei au pus piciorul, ele toate
De truda lor aşa de mare adorm îndată, nemîncate,
Un somn adînc ş-o toropeală închide mulcom ochii lor,
Le piere furia din suflet în somnul lor moleşitor.
Dar iată, soarele de aur cu ochi ce-mprăştie lumină
A străbătut pustia mare, uscatul, bolta cea senină:
El cu sirepii lui cei aprigi al nopţii văl l-a risipit.
Atunce Attis se deşteaptă, îl lasă Somnul cel grăbit,
Pe care-l strînge Pasitèa [7] la sînul ei care palpită.
După odihna lui cea dulce, turbarea lui e potolită.
Dar cînd şi-aduce el aminte în sinea lui de ce-a făcut,
Cu mintea limpede cînd vede şi unde è şi ce-a pierdut,
Atunci, cu sufletul în clocot, se-ntoarce iar pe malul mării
Ş'acolo, podidit de lacrimi, cu ochii duşi în largul zării,
El ţara lui aşa o cheamă, cu glas de jale-i zice-aşa:
    « O! ţara mea, o! născătoare, o! maică scumpă, ţara mea,
Pe care te-am lăsat, vai mie! cum sclavii cei fugari îşi lasă
Stăpînii, ca să-mi pun piciorul departe-n Ida păduroasă,

Să stau cu fiarele prin tainiţi şi, în troiene cufundat,
Prin vizuinile-ngheţate să umblu, vai! ca un turbat,
O! ţara mea, în care locuri, ah! spune-mi, unde eşti tu oare?
Pe tine ochiul meu acuma te cată dornic peste mare,
În timpul scurt cît al meu suflet nu e de furie muncit.
Cum? Eu din casa mea în codrii aceştia să fiu răpit?
De ţară, de amici, de bunuri şi de părinţi să nu am parte?
De for, de stadiu, de palestră, de jocuri eu să stau departe?
Sărmane suflete, sărmane, mereu să plîngi, să plîngi mereu!
Ce chip frumos să fie oare, pe care nu-l avui şi eu?
Femeie sînt, dar am fost tînăr, efeb, copil, şi n-am fost oare
A luptătorilor cunună şi a gimnaziului floare?
Cald era pragul uşii mele de-atîţia juni închinători
Şi casa mea împodobită de dînşii cu cununi de flori
Cînd eu, la răsărit de soare, lăsam culcuşul meu de-acasă.
Ş-acum să fiu Cibelei sclavă? La zei voi merge preoteasă?
Menadă eu? Şi sterp de-acuma? Cu trup ciuntit? Şi să viez
Pe plaiul Idei învăscute în giulgiu de gheaţă şi zăpezi?
Să-mi duc în Frigia viaţa, pe culmi de munţi înalţi, pe unde
Mistreţul rătăceşte-n codru şi ciuta prin păduri s-ascunde?
Ah! ce-am făcut? Amar mă doare, amar acuma-mi pare rău!»
Cum de pe rumenele-i buze pe vînt zbură cuvîntul său,
Ducînd această veste nouă pîn' la urechile divine,
Cibela, dejugîndu-şi leii, prăpădul turmelor vecine,
Pe cel din stînga-l imboldeşte şi astfel îi cuvîntă ea:
« Porneşte-o, hai, ca un sălbatic, te du la el şi fă aşa,
Să mi-l apuce iar turbarea, şi iar a codrului cărare
S-o ieie cel ce-acum doreşte să-mi scape de sub ascultare!
Din coadă bice pe spinare să-ţi dai răbdînd lovirea lor,
Să clocotească tot ţinutul de muget înfiorător,
Şi coama roşie s-o scuturi pe-a ta cerbice încălată!»

Cibela, dejugîndu-şi leii, aşa-i vorbeşte încruntată.
Iar fiara singură se-ndeamnă la mers năvalnic şi-i dă zor,
Aleargă, muge, frînge mlada sub nestatornicu-i picior.
Dar cînd sosi pe ţărmul umed, albit de spuma de pe ape,
Şi de marmoreana mare văzu că Attis e aproape,
Făcu un salt: atunce Attis fugi în codrii cei silhui,
Şi el acolo în sclavie rămase toată viaţa lui.
Zeiţă-Mare, o! Cibelă, Doamn-a Dindìmului, Stăpînă,
De casa mea a ta mînie departe pururi să rămînă:
Tu altora să le-o insufli, pe alţii fă-i să turbe — aşa!

LXIV

Nunta lui Peleu şi a zeiţei Thetis[1]

Pinii din creştetul muntelui Pèlion [2], spune povestea,
Au înotat oarecînd pe apele limpezi a' mării
Pînă la Fas [3] şi la ţara domnită de craiul Eete [4],
Cînd nişte tineri aleşi, temeiul junimii argive,
Pielea cu lîna de aur dorind din Colhida s-o ieie,
Au cutezat pe săratele valuri s-alerge cu nava,
Marea de-azur cu lopeţile cele de brad măturînd-o.
Zeia ce şade-ocrotind cetăţuia pe culmi de oraşe [5]
Însăşi făcutu-le-a car zburător la o lin-adiere,
Bîrne de brad îmbinînd în corabia cea încujbată:
Ea a desprins, cea dintîi, pe-Amfitrita [6] cu mersul pe apă.
Nava de-abia despicase cu pliscul vifornica mare
Şi, răscolit de lopeţi, se albise talazul de spume,
Cînd din noianul cărunt îşi scoaseră faţa pe ape
Zînele mării, privind uluite minunea aceasta.
Iar muritorii văzură cu ochii în ziua aceea
Ş-àpoi în alta şi-n alta apòi pe zeiţele mării
Goale ieşind pîn' la sîn din genunea cea albă de spume.
Zice-se cum că Peleu [7] a-ndrăgit-o atunce pe Thetis [8],
Thetis atunci c-un bărbat muritor n-a respins măritişul,
Şi se-nvoi chiar Părintele [9]-a da lui Peleu pe zeiţă.
Slavă, eroilor, voi, născuţii în vremi fericite

De-odinioară! Voi, stirpe de zei şi odrasle mărite
Mumelor voastre, de două ori slavă!...
Vouă-nchina-voi adese cîntările mele şi ţie,
Celui sporit în mărire prin nunta cea mult fericită,
Stîlpul Tesaliei, tu, o! Peleu, cărui Jupiter însuşi,
Însuşi al zeilor tată jertfi pe iubita lui însăşi.
Thetis, frumoasa Nerină, pe tine primitu-te-a-n braţe?
Şi pe nepoată ţi-a dat-o şi Tethys[10] s-o iai de soţie,
Cum şi Oceanul[10] ce-ntregul pămînt îl încinge cu apa?
Cînd împlinitu-s-a vremea şi ziua dorită sosit-a,
Iată-n palat, la Peleu, Tesalia toată s-adună,
Curtea regească se umple de ceata nuntaşilor veseli,
Daruri cu dînşii aduc, bucuria li-i scrisă pe faţă.
Scirosul[11], iată, rămîne pustiu şi ei lasă cu toţii
Tempe Ftiotica[12], murii Larisei[13] şi casele-n Crannon[13],
Toţi la Farsala se duc, la Farsala cu toţii s-adună.
Nime la cîmp nu lucrează, cerbicea la boi li se moaie,
Grebla cu dinţii aduşi nu mai curăţă via cea joasă,
Nici cu brăzdaru-mplîntat nu mai fărămă taurul glia,
Umbra cea deas-a copacilor n-o mai răreşte cosorul,
Pe părăsitele pluguri de-acuma s-aşterne rugina.
Dară palatul regesc peste tot străluceşte de aur
Şi de argint pînă chiar în ungherele cele ascunse.
Scaune albe de fildeş lucesc şi pahare pe mese
Şi de comoara domnească se bucură splendida casă.
Patul de nunt-al zeiţei e pus chiar în mijlocul casei,
Numai în fildeş lucrat, şi, văpsită cu roşul din scoică,
O-nvelitoare de purpur-acoperă patul miresei.
Învelitoarea aceasta,-nflorată cu chipuri străbune
C-un minunat meşteşug ne-arat-a' vitejilor fapte.
Iată, pe ţărmul în clocot al Diei[14], cu ochii în zare,

Vede-Ariadna cum pleacă Teseu [15] cu corabia iute.
Nepotolită-i în inima ei nebunia iubirii,
Vai! şi nu-i vine să creadă că vede aceea ce vede.
Căci, înşelată de somn, abia se deşteaptă, sărmana,
Şi pe prundişul pustiu de pe ţărm părăsită se vede.
Tînărul fuge uitînd-o şi bate cu vîslele marea,
Neîmplinite, în vînt aruncînd jurămintele sale.
Fata lui Minos, cu ochi întristaţi, de departe, din ierburi,
Ca o statuie de marmur-a unei bacante, se uită
Vai! după dînsul mereu şi pluteşte pe-o mare de chinuri.
N-are pe cap legătoarea să-i ţie cosiţa bălaie,
N-are pe dînsa nici vălu' uşor să-i acopere pieptul,
Nici rotunzitul colan sub sînii cei albi ca de lapte:
Toate-au căzut la pămînt de pe dînsa şi apele mării
Chiar la picioarele fetei acuma se joacă cu ele!
Nu-i este însă de vălul ce flutură, de legătoare,
Ci, cu tot sufletul ei, se gîndeşte la tine, Tesèe,
Ca o nebună: la tine i-i mintea şi inima toată.
Nefericita! Cu jale nespusă a scos-o din minte,
Ghimpii durerii vîrîndu-i în inimă, Venerea, zîna
Cea de pe muntele Erix [16], de-atunce de cînd la Gortina [17]
Şi la palatele nelegiuitului rege sosit-a
De pe-a' Pireului ţărmuri scobite Teseu inimosul.
Căci, nevoită, se zice, Atena de-o molimă cruntă
Să ispăşească pe vremuri omorul lui Androgeone [18],
Ea trimitea să-i mănînce de vii minotaurul Cretei
Floarea feciorilor ei, precum ş-o frumseţe de fete.
Cum, pustiită de pacostea asta, cetatea Atenei
Tot se golea, chiar Teseu a dorit pentru scumpa-i Atenă
Trupul să-şi dea mai curînd decît să mai ducă la Creta
Nāvile ateniene convoiuri de morţi în viaţă.

Astfel, c-o navă uşoară zorind, cu prielnice vînturi,
Dînsul ajunse la curtea măreaţ-a-ngîmfatului Minos.
Cum îl văzu pe Teseu cu ochii ei dornici copila
Cea de-mpărat, care-n braţele moi ale mamei, în patul
Plin de miresme suave, creştea frumoasă ca mirţii
Care răsar adăpaţi de apele lui Eurotas [19],
Ori ca pestriţele flori care ies mîngîiate de zèfir,
Bine n-apucă să-şi ia de la el arzătoarea-i privire
Şi peste tot o cuprinde pe fată văpaia iubirii:
Vai! pînă-n măduva oaselor focul o mistuie toată.
Tu, cel cu suflet hain, care-aţîţi nebunia iubirii
Şi care-amesteci, copile prea sfînt [20], bucurii cu amaruri,
Tu, care-n Golgos [21] domneşti şi-n umbroasa Idàlie [21], Venus,
Ah! în ce valuri de chin aruncarăţi pe biata copilă,
Care mereu suspina la vederea bălanului oaspe!
Temeri aşa de cumplite muncitu-i-au sufletul lînced!
Chiar decît aurul galben ades şi mai galbenă încă
Ea se făcea cînd Teseu, doritor să se lupte cu iazma,
Moartea voia să-şi găsească pe loc sau răsplata izbînzii.
Totuşi urîte de zei n-au fost juruitele-i daruri,
Nici în zadar rugăciunile ei înălţate-n tăcere.
Cum o furtună cumplită suflînd cu putere doboară
Jos un stejar care-şi leagănă-n creştetul muntelui Taŭrus [22]
Braţele lui, sau un pin asudat de răşină, ş-atunce
Din rădăcină copacul e scos şi cu vîrfu-nainte
Cade departe şi toate le sfărămă-n cale, tot astfel
A aşternut şi Teseu în ţărînă dihania asta:
Coarnele ei în zadar se izbeau în deşertele vînturi!
Teafăr apoi şi cu làudă multă Teseu se întoarse,
Rătăcitorii lui paşi îndreptîndu-i cu firul subţire,
Pentru ca, fără de greş, din cotloanele întortocheate

A' labirintului dînsul să iasă din nou la lumină.
Însă de ce să m-abat de la cîntecul meu şi povestea
S-o mai lungesc? Să mai spun cum fata, lăsînd pe părinte
Şi-mbrăţişările unei surori şi la urm-ale mamei,
Care-o iubea nebuneşte (ea-i fu bucuria vieţii!)
Le părăsi pentru dulcea ei dragoste-acuma pe toate?
Cum la spumoasele ţărmuri a' insulei Dia cu nava
Ea a venit? Cum pe urmă, cînd somnul pe ochi i se puse,
El a plecat şi pe ea a lăsat-o uitînd-o cu totul?
Deseori, spune povestea, nebună, de patim-aprinsă,
Ţipete răsunătoare scotea din adîncuri de suflet.
Iat-o, acuma se urcă-ntristată pe stînci povîrnite,
Ca să-şi arunce privirea pe marea cea fără de margini,
Vălul cel gingaş acuma-l sumete şi-aleargă-naintea
Mării în clocot, sărmana de ea, cu pulpele goale.
În tînguirile ei de pe urmă ea zice mîhnită,
Reci ca de gheaţă suspine scoţînd, podidită de lacrimi:
« Tu dar, perfide, pe ţărmul pustiu părăsitu-m-ai astfel,
După ce-aici m-ai adus de la vatra străbună, perfide?
Pleci tu acuma şi nu mai ţii seamă de-a zeilor vrere,
Toate le uiţi şi acasă tu duci blestematul sperjuriu?
N-a putut oare nimica schimba hotărîrea ta crudă?
N-a fost în sufletul tău o fărîmă măcar de blîndeţe,
Ca să ai milă de mine, tu, inimă ne-nduplecată?
Nu doar aceasta promisu-mi-ai tu, chiar cu vocea ta blîndă,
Ah! nu aceasta-mi spuneai tu să sper eu, nefericita,
Ci măritişul cel vesel şi nunta dorită de mine.
Toate le-mprăştie azi în deşert a' văzduhului vînturi!
Nici o femeie de-acu să nu cread-un bărbat care jură,
Nici să mai spere că vorbele lui pot să fie fidele.
Sufletul cît le doreşte să aibă ceva cu-nfocare

Nici nu se tem de jurat, nici în lături se dau a promite.
Însă de-ndată ce-şi satură lacoma inimii poftă,
Nu se mai tem de ce-au zis, nici le pasă de-a' lor jurăminte.
Înşelătorule, ah! cînd erai în vîltoarea pieirii,
Eu te-am scăpat ş-am voit mai degrabă chiar fratele-a-mi pierde,
Numai să fiu lîngă tine în ceasul cel greu: ca răsplată
Au să mă sfîşie fiarele-acum, voi fi dată, vai mie,
Pradă la păsări, şi fără mormînt, făr-un pumn de ţărînă!
Ah! ce leoaică născutu-te-a còlo, sub stînca pustie?
Care noian te-a zvîrlit din spumegul apei pe ţărmuri,
Spune! ce Sirtă, ce Scilă rapace, ce vastă Caribdă,
Ca să plăteşti tu cu preţul acesta plăcerea vieţii?
Dacă la inim-a noastră-nsoţire nu-ţi fuse vreodată,
Căci te-ngrozeai de porunca cea aspr-a bătrînului tată,
Ai fi putut cel puţin să mă duci în palatele voastre!
Te-aş fi slujit bucuros, ca o roabă, muncind pentru tine,
Albele tale picioare-alintîndu-le-n limpede apă
Sau aşternîndu-ţi eu însămi pe pat coperiş de porfiră.
Însă, de ce, ca ieşită din minţi, în deşert să mă tîngui
Neştiutoarelor vînturi, ce, fără de nici o simţire,
Nici să m-audă nu pot şi nici să-mi răspundă cu vorba?
Dînsul acuma-i în largul genunii şi, iată, pe-aice
Om muritor nu se vede pe ţărmul pustiu nicăiere.
Soarta cea crudă aşa mă înfruntă în ceasul din urmă!
La tînguirile mele ea nu vrea să-şi plece urechea.
Bine-ar fi fost să nu vie de loc, preaputernice Joe,
Năvile cecropiene [23] pe ţărmurii cei de la Cnosos! [24]
Nu şi-ar mai fi priponit corabia-n Creta năierul
Care-aducea un tribut fioros unui taur sălbatic!
N-ar mai fi stat ca oaspe-n palatele noastre mişelul,
Planuri cumplite-ascunzînd sub chipu-i cel plin de dulceaţă!

Ah! încotro să mă duc? Să mai am vreo speranţă, vai mie?
Iarăşi în munţii din Creta s-o iau, cînd prăpastia mării
Şi furtunosul noian mă desparte de dînşii acuma?
Ori să mai sper ajutor de la tata? Lăsatu-l-am însămi,
Ca să mă duc dup-un tînăr pătat de-al fratelui sînge [25].
Ori să mă-ngîn cu-a bărbatului meu credincioasă iubire?
Nu fuge el pe noian încujbînd mlădioasele vîsle?
Iară pe ţărm adăpost nicăieri! Un ostrov singuratic!
Nici o ieşire de-aici: te-ncing ale mării talazuri;
Nu-i nici un chip de fugit, nici speranţă, şi toate sînt mute,
Toate-s pustii peste tot, pretutindeni vezi moartea cu ochii!
Totuşi întunecul morţii pe ochi încă nu mi s-a pune,
Şi istovitul meu trup n-o să-şi piardă simţirea vieţii,
Pînă ce zeilor nu le voi cere pedeapsa trădării,
Pînă nu chem îndurarea cerească în ceasul din urmă.
Voi, care, deci, răzbunaţi pedepsind a' bărbaţilor crime,
Voi, Eŭmenide cu-a voastră cunună de şerpi, voi, zeiţe,
Care pe frunte purtaţi arzătoarea mînie din suflet,
Repede-aice veniţi, ascultaţi tînguirile mele,
Care le scot din adînc, sărmana de mine, rămasă
Făr-ajutor şi arzînd de mînie, de-o patimă oarbă.
Ele fiindcă din inimă ies şi fiindcă sînt drepte,
Nu suferiţi voi acuma ca plînsul să-mi fie zadarnic,
Ci, după cum m-a uitat Teseu părăsindu-m-aice,
Tot cu uitarea să-i piardă şi el pe-ai săi şi pe sine!»
    După ce scoase din tristul ei suflet cuvintele-aceste,
Îndurerată cerînd pedeapsa cumplitei lui fapte,
Semn de-nvoire din cap îi făcu împăratul din ceruri:
Înfioratele mări şi pămîntul se cutremurară
Şi zguduite pe boltă s-au stins sclipitoarele stele.

Orb întuneric atunci lui Teseu învelitu-i-a mintea:
El într-o clip-a uitat porunca aceea pe care
Mai înainte-o păstra în statornica lui amintire:
Flamura albă el n-a ridicat-o şi bietului tată
Nu i-a vestit că e teafăr şi vede iar portul Atenei.
Căci mai demult, cînd Egeu încrezu, spune lumea, la vînturi
Nava cu fiu-său care pleca din cetatea zeiţei,
Îmbrăţişînd pe copil, el îi dete porunca aceasta:
« Fiule, singuru-mi fiu, mai scump decît lunga-mi viaţă,
Tu, cel pe care-s silit să te las a te duce-n primejdii,
Tu, care-acù-mi eşti redat cînd îmi e bătrîneţea la capăt [26],
Fiindcă soarta mea crudă şi clocotitoarea ta fire
Fără să vreau mi te smulge pe tine, de chipul căruia
Ochii mei slabi încă n-au avut timp să se sature bine,
Nu te trimit bucuros şi nici nu mi-i sufletul vesel,
Nici nu-ţi îngădui cu tine să duci fericitele semne [27],
Ci mai întîi de la inimă scoate-voi multe suspine,
Pletele-mi albe-ntinînd cu ţărînă şi praf; dup-aceea
De călătorul catarg anina-voi cernite vîntrele,
Pentru ca pînza iberică,-n negru văpsită, să spună
Crunta mea jale, nestinsa văpaie a inimii mele.
Iar dacă zeia ce şade-n oraşul cel sfînt al Itonei [28],
Care ne-a dat ocrotire, Atenei şi neamului nostru,
Te va lăsa să te umpli pe mînă de sînge de taur [29],
Fă tu atunci ca, păstrîndu-le bine, poruncile-aceste
Vii să rămînă şi timpul să nu ţi le şteargă din minte:
Cum vei zări de departe cu ochii colinele noastre,
Vreau să-şi dezbrace antenele-ndată veşmîntul de jale,
Iară frînghiile tari să-şi înalţe vîntrelele albe,
Semnul cel bun ca să-l pot eu vedea şi cunoaşte mai iute

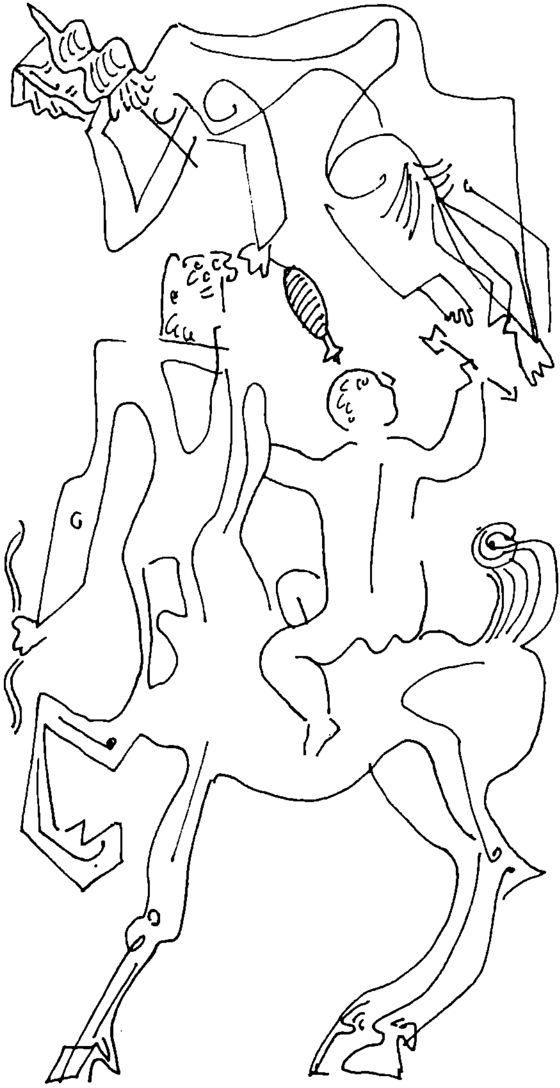
Şi să mă bucur cînd iar te va-ntoarce norocul acasă.»
Aste poveţe Teseu le-a păstrat cu sfinţenie mare
La început, dar, ca norii goniţi de furtuni de pe culmea
Înzăpezitului munte-i pieriră pe urmă din minte.
Tatu-său, care-şi rotea de sus, din cetate, privirea,
Îndureraţii lui ochi în şiroaie de lacrimi topindu-i,
Cum a zărit de departe vîntrelele cele umflate,
S-a aruncat în prăpastie vai! de pe-al stîncilor creştet:
El a crezut că Teseu pierise de-o cruntă ursită.
Astfel, intrînd în palatul cel plin de vaierul morţii,
Crudul Teseu a simţit o durere tot una de mare
Ca şi aceea pe care-o făcuse şi el Ariadnei,
Care, mîhnită, privind cum se pierde corabia-n zare,
Îşi frămînta cu tot felul de gînduri rănitul ei suflet.
Însă de partea cealalt[30]-alergînd înfloritul Iacus[31]
Vine cu danţ de Satiri[32], cu Silenii[32], născuţii la Nisa[33]:
Zeul, încins de iubire, pe tine, — Ariadno, te cată
Saltă cu dînşii, ieşite din minţi, turbate Menade[34]
. . . . [35]
Evoe[36] strigă şi-n zbuciumul lor îşi tot scutură capul.
Unele clatină tirsul[37] cu boldu-n cunună de viţă,
Altele juncul cel rupt în bucăţi îl aruncă prin aer,
Altele, uite, se-ncing cu şerpi colăciţi peste mijloc,
Altele duc în panere odoarele tainei lui Bacus,
Taină pe care-n zadar profanii doresc s-o audă.
Uite cum altele-n tîmpine bat cu palmele-ntinse,
Ori din scobite chimbale scot zingăte limpezi de-aramă,
Multe au surle şi zuzăie surd răguşitele surle
Şi te-nfioară cu ţipete bàrbare fluierul frigic.
Învelitoarea cu astfel de chipuri era-mpodobită.
Ea îmbrăca cu bogatele-i falduri tot patul de nuntă.

După ce dar, tot privind cu nesaț, tineretul tesalic
S-a săturat, el făcutu-le-a loc şi zeilor înşişi.
Tocmai cum vîntul de-apus, încrețind cu suflarea-i din ziuă
Marea cea lină, stîrneşte mereu prăvălatice unde
Cînd aurora răsare pe pragul drumețului soare;
Undele-mpinse întîi de-a vîntului batere blîndă
Pleacă, şi rîsul uşor li s-aude prin murmur de ape,
Dar mai apoi se-ndesesc tot mai mult cînd şi vîntul sporeşte
Şi înotînd strălucesc de departe-n sclipiri de porfiră,
Astfel atunce şi ei, părăsind regescul vestibul,
Care-ncotro se ducea cu pas iute la dînsul acasă.
După ce ei au plecat, de pe muntele Pèlion iată
Chiron [38] veni mai întîi aducînd păduratice daruri:
Cîte sînt flori pe cîmpii şi cîte-n ținutul tesalic
Ies la lumină prin munți şi pe lîng-a' Peneului [39] unde,
Cîte răsar la a vîntului caldă şi rodnică boare,
Toate-mpletite-n cununi, laolaltă, le-aduce el singur:
Rîse palatul întreg în alintul miresmei de floare!
Vine pe urmă Penèu [40] din Tempe cea verde, din Tempe
Cea pe deasupra încinsă de codri: el valea o lasă
Ca să răsune mereu de-a' zînelor dorice hore.
Nu e cu mîinile goale: el tîrîie fagii nămornici,
Din rădăcină chiar scoşi, şi laurii-nalți, cu tulpina
Dreaptă, platanul cu vîrf clătinat şi copacul cu sora
Arsului Fàeton [41] şi chiparosul cu creştetu-n nouri:
Îi împleteşte şi-n jurul palatului el îi aşază,
Pentru ca tinda să fie-mbrăcată-n verdeață de frunză.
După acesta, veni Prometeu cel cu mintea isteață,
Urmele încă purtînd ale vechii pedepse pe care
Odinioară, cu trupul legat în cătuşe de-o stîncă,
O ispăşi spînzurat de creasta cea prăpăstioasă.

Vine ş-al zeilor tată cu sfînta-i soţie şi fiii,
Numai pe tine lăsîndu-te-n cer, o! Febus Apolo,
Cum şi pe gemena ta, pe zeiţa din muntele Idrus[42]
Ea pe Peleu deopotrivă l-a dispreţuit ca şi tine,
Nici n-a voit să cinstească făclia de nunt-a zeiţei.
După ce ei au şezut pe scaune albe ca neaua,
Mesele-ndată s-au pus cu mîncări de tot felul pe ele.
Parcele-n vremea aceasta, slăbitul lor trup clătinîndu-şi,
Au început a cînta o nedezminţită cîntare.
Straiul lor alb şi cu roşu chenar de porfiră îmbracă
Tremurătorul lor trup şi pîn' la călcîie le-ajunge,
Iară pe capul lor nins ele au roşietice pànglici.
Mîinile lor fără greş la eterna lor muncă lucrează:
Ele cu stînga ţin furca şi caierul moale de lînă,
Iară cu dreapta, trăgînd uşurel firicele din caier,
Tortu-ntre degete-l fac şi, pe urmă, cu degetul mare
Fusu-l învîrt şi el spînzură-n jos cu sfîrleaza rotundă.
Trag şi cu dinţii în timpul acesta din tort, netezindu-l,
Şi de uscata lor buză se ţin firicelele smulte,
Care-nainte ieşeau zburlite din tortul subţire.
Iar paneraşele cele de lozie stau încărcate
Jos, la picioarele lor, de lîna cea albă şi moale.
Deci dar, într-una din caier trăgînd, cu voce sonoră
Ele-ntr-un cîntec divin aşa dezvelitu-le-a scrisa,
Cîntec pe carele vremea nicicînd nu-l va da de minciună:

« Tu, ce prin mari vitejii sporeşti al tău nume ilustru,
Stîlpul Ematiei[43], tu, vestit prin a fiului faimă,
Nedezminţitul oracol pe care surorile Parce
Azi ţi-l dezvăluie-ascultă-l, iar voi, care toarceţi ursita,
Voi, învîrtiţi-vă, fuse, mereu învîrtiţi-vă, fuse!

Iată, veni-va Luceafărul, cel ce-mplineşte dorinţa
Oricărui soţ; va veni, cu steaua cea bună, mireasa,
Pentru ca-n inima ta să verse balsamul iubirii,
Somnului moleşitor lăsîndu-se pradă cu tine
Şi-nlănţuindu-ţi puternicul gît cu-a' ei netede braţe.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Unei iubiri ca aceasta n-a dat adăpost nici o casă,
Nici n-a legat pe iubiţi amorul cu-atîta putere
Cum a legat două inimi acum, pe Peleu şi pe Thetis.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Vi se va naşte-un fecior fără teamă de nimeni, Ahile,
Căruia spatele nu-i vor cunoaşte duşmanii, ci pieptul,
Carele-adeseori, biruitor la întreceri din fugă,
Are să lase în urmă şi paşii de foc ai cerboaicei.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Nici un erou n-o să-i semene lui în războiul în care
Sîngele cel de troian va scălda ale Frigiei cîmpuri,
Cînd, cu război de departe venind s-o-mpresoare, dărma-va
Troia al treilea moştenitor al sperjurului Pelops [44].
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Faptele lui, vitejiile lui strălucite le-or spune
Deseori mamele celor ucişi în bătaie de dînsul,
Cînd, despletite, în părul cărunt îşi vor pune cenuşă
Şi-n veştejitele piepturi s-or bate cu mîini slăbănoage.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Căci, după cum, retezînd pe arşiţă spicele dese
Holdele cele bălăi le seceră secerătorul,

Astfel şi el va culca pe troieni în ţărînă cu spada.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Martor isprăvilor lui va să fie Scamandrul [45], ce-şi varsă
În Helespontul cel repede undele lui răsfirate.
Albia lui îngustînd-o cu multe mormane de leşuri,
El încălzi-va adîncile-i ape cu valuri de sînge.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Mort chiar fiind, mărturie-i va sta datorita lui pradă
Cînd rotunzitul mormînt va primi pe movila-i înaltă
Trupul ca neaua de alb al unei junghiate fecioare [46].
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Căci, după ce pe trudiţii Ahei îi va face norocul
Să prăbuşească neptunicul [47] zid al cetăţii lui Dàrdan [48],
Ei pe mormîntu-i cel nalt au să-njunghie pe Polixena,
Care, ca jertfa ce moare sub spada cu două tăişuri,
Are să cadă cu trupul ciuntit îndoindu-şi genunchii.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Hai dar, uniţi-vă dragostea, dorul din inima voastră!
În fericită-nsoţire primeasc-o acum pe zeiţă
Soţul cel dornic de mult, iar femeia să-i cadă în braţe!
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Doica văzînd-o pe ea cînd ivi-se-vor zorile zilei,
N-o să mai poată cu firul de ieri să-i încònjure gîtul [49]
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Mama, ea încă, n-o fi-ngrijorată şi tristă că fata

S-o despărţi de bărbat şi nepoţi de la ea n-o să aibă.
Fuse,-nvîrtiţi-vă-ntr-una torcînd, învîrtiţi-vă, fuse!

Asta cu suflu divin i-au cîntat lui Peleu dinioară
Parcele, proorocindu-i aşa fericita lui soartă.
Căci mai-nainte veneau chiar zeii din cer, ca să vadă
Casele nepîngărite-a' vitejilor; ei printre oameni
Se arătau, cînd evlavia nu era dispreţuită.
Deseori tatăl ceresc, întorcîndu-se-n splendidu-i templu,
Cînd la un an veneau iarăşi la rînd sărbătorile sfinte,
Tauri o sută văzu căzînd înjunghiaţi în ţărînă.
Deseori Bacus, umblînd pe-nalta Parnasului culme,
Duse Tiadele [60] lui despletite în strigătul bahic,
Cînd din oraşul întreg năpustindu-se pe întrecute
Delfii [61] pe zeu îl primeau cu altarele lui fumegînde.
Iar în vîrtejul cel ucigător al războiului, Marte,
Doamna Tritonului [62] repede, ca şi fecioara din Ramnus [63]
Deseori îmbărbătară armatele şiruri de oameni.
Cînd s-a umplut dup-aceea pămîntul de crime nespuse,
Oamenii toţi cînd din sufletul àvid goniră dreptatea,
Fraţii cînd mîinile lor îşi pătară cu sînge de frate,
Cînd pe părinţii lui morţi n-a mai vrut să-i jelească feciorul,
Cînd a-nceput să dorească părintele-a fiului moarte,
Ca să-i răpească iubita şi vitregă mamă s-o facă,
Cînd, fără ştirea copilului, mama cea nelegiuită,
Dîndu-se lui, pîngări fără teamă penaţii din casă,
Bune cu rele-n amestec atunci, nebuniile-aceste
Au abătut de la noi ale zeilor cugete drepte.
Zeii de-aceea nu vor să mai vie-ntre astfel de oameni,
Nici nu se lasă văzuţi la lumina cea limpede-a zilei.

LXV

Lui Ortalus[1]

Ah! adînca mea durere şi-ndelunga-mi întristare,
Ortale, mă ţin departe de-nvăţatele Fecioare [2],
Şi nici mintea mea nu poate la lumină să mai dea
Fructul dulce-al poeziei: în ce chin se zbate ea!
Apa morţilor [3] deunăzi cu-a ei valuri stîmpărate
A udat piciorul palid al iubitului meu frate
Şi pe ţărmul cel retèic [4] de la Troia, în pămînt,
Smuls din ochii mei, el zace sub o piatră de mormînt.
Nici voi mai vorbi cu tine, frate scump, mai scump ca viaţa,
Nici te-oi auzi spunîndu-mi de-ale tale şi nici faţa
N-o să ţi-o mai văd de-acuma; veşnic însă te-oi iubi
Şi în cînturile-mi triste moartea ta o voi jeli,
Cum, în umbră de pădure, pustnica privighetoare
Cîntă, vai! jelindu-şi fiul ş-a lui moarte-ngrozitoare [5].
Totuşi, în adînca-mi jale, Ortale, eu îţi trimit
Versuri de-a' lui Battiade [6] (însumi eu le-am tălmăcit),
Ca să nu crezi tu vreodată că zadarnice cuvinte
Ai încredinţat la vînturi şi că mi-au ieşit din minte,
Tot aşa precum din sînul unei fete cade jos

Mărul cel trimis în taină de vrun june amoros [7]:
Biata fată! Ea uitase că l-a pus sub haina moale
Şi cînd sare de pe scaun înaintea mamei sale,
Măru-i pică la picioare şi de-a dura el se dă,
Iar fecioara, cu ruşinea pe obraz, mîhnită stă.

LXVI

Şuviţa Berenicei[1]

Cel ce-a desluşit pe boltă mii de stele lucitoare
Ş-a aflat şi răsăritul şi apusul lor pe cer,
Cum se-ntunecă văpaia soarelui colindătoare [2]
Şi-n răstimpuri hotărîte cum şi zodiile pier [3],
Cum un dor pribeag ducînd-o pe-a Răspîntiilor Zină
Într-o peşter-o abate pe furiş din crugul ei [4],
Conon m-a văzut, el însuşi, în a cerului lumină,
Păr din părul Berenicei revărsînd pe cer scîntei:
Ea mă jurui la multe din zeiţe pe altare,
Braţele-ntinzînd spre ele, la război cînd s-a pornit
Regele să pustiască ale Siriei hotare,
Tocmai cînd era monarhul de-a lui nuntă fericit,
Urmele purtînd pe faţă ale rănilor culese
În nocturna dulce luptă de pe sînul fecioresc.
Oare de bărbat li-e silă fetelor cînd sînt mirese
Ori cu lacrimi prefăcute pe părinţi îi amăgesc,
Cînd potop le varsă ele spre cămara cea de nuntă ?
Nu! — aşa mi-ajute zeii! — nu plîng ele-adevărat:
Cînd însurăţelul rege a purces la lupta cruntă
O! regina mea, atunce, cîte lacrimi n-ai vărsat!
Dar tu n-ai jelit, stingheră, patul gol lăsat de dînsul,

Ci şi cruda despărţire de un frate prea iubit [5].
Dorul cum te-a ros pe tine pîn' la inimă, şi plînsul!
Toată tremurai de grijă! Tu atunce ţi-ai ieşit
Din simţiri, ba şi din minte! Şi doar eu ştiam odată,
Cînd erai abia copilă, că ai suflet mai bărbat:
Ai uitat viteaza faptă după care ţi-a fost dată
Însoţirea cu un rege? Altul s-ar fi-ncumetat? [6]
Dar cum l-ai lăsat să plece! Cu ce vorbe întristate!
Doamne, cît ai şters cu mîna ochii tăi de plîns topiţi!
Care zeu aşa puternic te-a schimbat de-atunci? Ori poate
De cel drag a sta departe nu vor cei îndrăgostiţi?
Deci, atunce, la toţi zeii, pentru soţul tău, regină,
Cu prinoasele de tauri, tu m-ai juruit pe-altar,
Dacă regele se-ntoarce: el, în vreme-aşa puţină,
Asia o şi lipise de-al Egiptului hotar.
Şi de-aceea, la toţi zeii cei din ceruri dăruită,
Juruinţa ta cea veche eu acuma o plinesc.
De pe fruntea ta, regină, fără voia mea, silită
Am plecat: mă jur pe tine şi pe capul tău regesc:
Cine jură strîmb pe dînsul, dreaptă şi pedeapsa fie-i!
Dar cu fierul să te măsuri? Cine poate-adevărat?
Chiar şi cel mai mare munte peste care fiul Tiei [7]
Trece-n drumu-i, pe deasupra, chiar şi el a fost tăiat,
Atosul, atunci cînd mezii au făcut o mare nouă,
De-au plutit pe ea barbarii cu corăbiile lor [8].
Ce să facă o şuviţă, cînd un munte-l tai în două?
Piară, Jupiter, calibii [9], piară-ntregu' lor popor!
Cine'ntîiu s-a pus să cate sub pămînt ascunse vine
Şi să bată fierul tare, ah! să fie-afurisit!
Ale mele surioare, despărţite-atunci de mine,
Tocmai îmi jeleau ursita, cînd în faţă mi-a ieşit

Al lui Memnon Etiopul frate vitreg care bate
Din aripi prin aer, calul Arsinoei aripat:
El mă ia, cu mine zboară către culmile 'nnoptate
Şi mă pune drept pe sînul Venerei cel nepătat [10].
Însăşi Venus Zefirìta, zina greacă [11], aşezată
Pe Canopicele ţărmuri [12], sclavul şi l-a fost trimis
Pentru asta. Şi atunce (ca pe bolta înstelată
Să nu stea numai cununa pusă-n cer de Dionìs
De pe fruntea Ariadnei [13], ci ş-a mea lumină vie
Să lucească, moaşte sfîntă de pe blondă fruntea ta)
Cînd sosii, de lacrimi udă, pe a cerului cîmpie,
Printre stele vechi, zeiţa m-a făcut o nouă stea:
Lîngă Leul cel sălbatic şi alături de Fecioară
Şi de fata lui Lycaon, regele Arcadian [14],
Spre apus mă plec, Văcarul [15] după mine se coboară:
Leneş el abia s-afundă în adîncul Ocean.
Dar, deşi cu paşii, noaptea, zeii mă ating şi iară
Eu, în zori de zi, în marea cea căruntă mă cufund.
(Fie-mi vorba-ngăduită, o! Ramnusie fecioară [16],
Căci de frică adevărul nici de loc n-o să-l ascund:
Chiar de-ar fi să mă sfîşie astrele cu vorbe rele,
Şi eu tot voi da pe faţă taina sufletului meu):
Nu mă bucur de ce-s astăzi, dar că de-a stăpînei mele
Frunte-n veci voi sta departe, ah! de-aceasta sufăr eu.
Cît a fost fecioară dînsa, de miresme n-avui parte,
Dar pe urmă, valuri multe de parfum eu am sorbit.
Şi acum, voi, pentru care, într-o zi dorită foarte,
S-a aprins făclia nunţii, voi, cu sînul dezgolit
Şi cu haina dată-n lături, nu vă daţi voi niciodată
Soţilor mai înainte ca din onix [17] să-mi vărsaţi
Paos dulce de miresme — voi ce vă păziţi curată

Cinstea casei: celor care preacurviei vă lăsaţi
Ah! nisipul să vă-nghită urgisitele prinoase:
De la cele ce-s nedemne nici o jertfă eu nu cat.
O! soţiilor, mai bine pururi în a voastre case
Înţelegere să fie şi amor nestrămutat!
Iar cînd tu, la cer cu ochii, o! regina mea, stăpînă,
Sărbătoarea vei aduce jertfe Venerei cereşti,
Nu lăsa făr'de miresme a ta roabă să rămînă,
Ci îmbelşugate daruri pe altare să-i jertfeşti!
Cerul tot să se răstoarne! Orionul să lucească
Lîngă Vărsător [18], eu numai să fiu buclă-mpărătească!

LXVII

Uşa[1]

CATUL

Uşă, scumpă unui tată, scumpă unui soţ iubit,
Noroc bun să-ţi deie Joe, uşă, care i-ai slujit
Şi i-ai fost cîndva lui Balbus, zice lumea, credincioasă,
Cînd era bătrînu-n viaţă şi stătea aici în casă;
Dar cînd mort s-a-ntins bătrînul ş-o femeie cu bărbat
Au ajuns stăpînii casei, tu stăpînii ţi-ai trădat.
Spune-mi dar din ce pricină te-ai schimbat ş-a ta iubire
Către domnul de-altădată ai lăsat-o-n părăsire?

UŞA

Nu e vina mea, dar lumea spune-aşa, că-i vina mea,
(Vai, stăpînu-meu, Ceciliu[2], dacă nu s-ar supăra!)
Nimene nu poate spune c-am păcătuit vreodată,
Însă lumea, cum e lumea: numai uşa-i vinovată!
Şi cumva de se găseşte vrun cusur pe undeva,
Toţi cu gura sar pe mine: « uşă, asta-i vina ta! »

CATUL

Nu-i destul s-o spui aceasta prea pe scurt: ar fi mai bine
Să faci astfel, ca să vadă, să priceapă orişicine.

USA

Cum ? Nu-şi bate nime capul, nici nu caută a şti.

CATUL

Ba eu vreau! Tu mie spune-mi! Haide, nu te mai codi!

UŞA

Mai întîi, ce se vorbeşte, că mi-au dat în paz-o fată,
E minciună. Nu bărbatul a avut-o-ntîia dată:
Bărbăţia lui... ca plînta care-atîrnă la pămînt!
Din cumplita-i amorţeală nu s-a ridicat nicicînd.
Patul fiului se zice tatu-su că l-a-ntinat,
Casa lui nefericită cu-a lui crimă i-a pătat,
Ori că de-o iubire oarbă sufletu-i ardea fierbinte,
Ori că fiul fără vlagă, sterp era de mai-nainte,
Şi au trebuit atunce alt bărbat a căuta,
Care brîul fecioriei să i-l poată dezlega [3].

CATUL

O! ce iubitor părinte! Nu e nime să-l întreacă:
Chiar la noru-sa în braţe pofta inimii să-şi facă ?

UŞA

Însă nu numai aceasta ştie Brixia [4] s-o spuie,
Brixia cea străjuită de-a lui Cicnus cetăţuie [5],
Şi prin care curge -alene Mela [6], rîul auriu,
Muma scumpă a Veronei [7]: oamenii de-acolo ştiu
De-un Postumius [8] şi încă de-un Cornelius [8], cu care

Doamna-n dragoste se dete. Dar aici un oarecare
Ar putea să-mi spună: « ușă, toate-aceste cum le știi?
Căci de casa ta departe tu nicicînd nu poți să fii,
Nici s-asculți ce spune lumea, ci, de praguri țintuită,
Tu deschizi și-nchizi doar casa: asta-ți este rînduită».
Vezi c-am auzit adese cum în șoaptă doamna mea
De desfrîurile sale cu-a' ei slujnice vorbea
Și-i numea pe toți pe nume, cum ți-am spus. Ce? ea socoate
Că n-am limbă, n-am ureche? Ba, pe lîng-aceste toate,
Mai vorbea de unul încă — cine-i, nu ți-oi spune eu —
Ca să nu-și încrunte ochii roșcovanul, omul meu,
Un lungan, care-avusese mari procese, intentate
Pentru plăsmuirea unei sarcini neadevărate [9].

LXVIII

Lui Manliu[1]

Tu, răpus de-o soartă crudă şi de-o jalnică-ntîmplare,
Îmi trimiţi scrisoarea asta, scrisă cu lacrimi amare,
Să te-ajut şi de pe pragul morţii să te fac scăpat,
Ca pe-un om zvîrlit pe ţărmuri de talazul spumegat.
Părăsit acum şi singur, în culcuşul tău de-acasă,
Venerea să guşti dulceaţa somnului nu te mai lasă,
Nici poeţii vechi pe tine nu te mai desfată azi:
Chin amar, în nopţi de veghe, ţine sufletul tău treaz.
Că mă socoteşti prieten, mult de asta-mi pare bine
Şi că versuri de iubire ceri acuma de la mine.
Dar, ca păsurile mele tu de-asemeni să le ştii,
Nici să crezi că eu uitat-am legea sfintei ospeţii [2],
Află tu că valul soartei şi pe mine m-a-nghiţit:
Daruri vesele nu cere unui om nefericit!
După ce mi-au pus pe umeri toga albă [3]-ntîia oară,
Floarea tinereţii mele cînd era în primăvară,
Am cîntat şi eu amorul: ştie zeia care pune
În durerile iubirii şi o dulce-amărăciune.
Dar această aplecare moartea frate-meu iubit
Mi-o luă. Vai mie! frate, ce pe veci mi-ai fost răpit!
Ah! cu moartea ta, o! frate, fericirea mea-i sfărmată
Şi-n mormîntul tău cu tine casa noastră îngropată!

Au pierit cu tine-o dată ale noastre bucurii,
De iubirea ta nutrite cînd erai printre cei vii.
Ah! cu-a fratelui meu moarte, eu am alungat din minte
Toată dragostea-mi de lucru, desfătarea-mi dinainte.
Tu-mi scrii, Manliu: « e ruşine să mai stea Catul acasă
La Verona, cînd aice [4] un om din lumea aleasă [5]
Abia-şi încălzeşte trupul vai! în patul văduvit » [6].
Dar aceasta nu-i ruşine, mai curînd e de jelit!
Tu mă vei ierta, de-aceea, dacă n-am nici o putere
Să-ţi trimit aceste daruri: nu mă las-a mea durere.
Şi pe urmă, aici, la mine, eu am cărţi mai puţintele [7]:
Pricina-i că stau la Roma, acolò zilele mele
Trec şi locul meu e-acòlo, casa mea acòlo mi-i,
Aici n-am decît doar una dintre multele-mi cutii [8].
Deci, fiindc-aşa stă lucrul, nu cumva să-ţi vie-n minte
Că nu sînt inimă largă, nici destul de generos,
Dacă las neîmplinită îndoita-ţi [9] rugăminte:
De-aş avea, eu ţi-aş trimite versuri multe bucuros.

LXVIII[b] [1]

Nu pot să nu spun, zeițe [2], facerile lui de bine
Şi-n ce zile de restrişte Alius m-a ajutat.
Secolii fugarnici, vremea care minte nu mai ține
Să nu-ngroape-n noaptea oarbă zelul lui cel devotat!
Dar eu vouă vă voi spune, voi să spuneți mai departe
Multor mii de oameni! Scrisu-mi să vorbească pîn'tîrziu
Peste veacuri! .... [3]
Şi pe zi ce trece faima să-i tot crească după moarte,
Iar păianjenul ce țese tortul lui cel străveziu
Să nu-nvăluie cu dînsul veşnica lui amintire!
Voi doar ştiți vicleana Venus ah! ce crude suferinți
M-a făcut să sufăr, muze, cum mă duse la pieire:
Eu ardeam cum arde Etna ori cum apele fierbinți
Clocotesc în Maliacul [4] şipot de la Termopile!
Ochii mei cei trişti în lacrimi se topeau necontenit,
Plînsul îmi scălda obrajii nopți întregi, şi nopți şi zile:
Tot aşa-ntr-un pisc de munte, dintr-un steiu acoperit
Cu muşchi verde, ies-o apă limpede şi răcoroasă;
Ea s-arunc-apoi în vale pe priporul prăvălat
Şi prin mijloc taie calea plină de-o mulțime deasă
(Alinare dulce pentru călătorul asudat,
Cînd de seceta cumplită crapă arsele ogoare).

Ca un vînt, atunci, prielnic, care vine lin pe mare,
Cînd se zbat corăbierii în vîrteju-ngrozitor
Şi la Dioscuri se roagă să le dea ajutorare,
Tot aşa mi-a stat şi mie Alius în ajutor:
Cîmp deschis iubirii mele el lăsă şi el îmi dete
Mie şi iubitei mele casa unde eu cu ea
La plăcerile iubirii ne dădurăm pe-ndelete.
Acolo veni la mine drăgălaşă zîna mea
Ca un fulg! Pe pragul neted ea şi-a pus atunci piciorul
Argintiu şi, cu sandala scîrţîind, a stat în prag!
Tot aşa Laudamia [5] a venit, arzînd de dorul
Lui Protesilau [5], în casă la bărbatul ei cel drag,
Casă în zadar urzită: jertfe nu fusese-aduse
Zeilor din cer şi ele priitori nu mi-i făcuse!
O! Ramnùsie fecioară [6], să nu-mi plac-aşa de tare
A lucra ceva orbeşte, dacă nu vor Cei de sus!
Cît doresc piosul sînge însetatele altare,
A văzut Laudamia cînd bărbatul i s-a dus:
Ea atunci lăsă din braţe gîtul junelui său mire,
Fără ca, mai înainte, an de an să fi urmat,
Şi ca ea, în nopţi de iarnă, să-şi potoale-a ei iubire,
Ca să-şi poată duce viaţa şi departe de bărbat!
El avea-n curînd să piară (Parcele-o ştiau doar bine!)
Dacă se ducea sub zidul Ilionului ostaş:
Căci atunci chiar o furase pe Elena şi la sine
Troia îi chema la luptă pe-ai Argivilor fruntaşi,
Troia, unde zac vitejii şi-a' lor fapte lăudate,
Ea, mormîntul Europei şi al Asiei. Tot ea,
Troia, ce nelegiuire! şi sărmanului meu frate,
Mie vai! răpit de-a pururi, i-a gătit pieirea sa.
Ah! cum i s-a dus lumina soarelui cea desfătată!

În mormîntul tău, o! frate, casa noastră-i îngropată!
Au pierit cu tine-o dată ale noastre bucurii,
De iubirea ta nutrite cînd erai printre cei vii.
Iar acum aşa departe, nu cu morţii tăi de-acasă,
Nici alături de cenuşa rudelor pus în mormînt,
Ci-ngropat pe ţărmul morţii ah! la Troia odioasă,
Un pămînt străin te ţine la un capăt de pămînt!
Deci din Grecia atunce spun că tinerimea toată
Alergînd de pretutindeni vetrele şi-a părăsit,
Pentru ca, cu adultera, de la soţul ei furată,
Trai tihnit să n-aibă Paris în iatacul tăinuit.
Pe-al tău soţ, Laudamìe, cînd a fost acea-ntîmplare,
Soarta ţi-l răpi; ca viaţa îţi era de dulce el:
Vai! cum te-nghiţise-atunce a amorului vîltoare!
Clocotul lui te-aruncase într-un fără-fund la fel
Cu acela-n care grecii spun că, la Fenèus [7], toată
Apa bălţilor se scurge, de rămîne cîmp zbicit,
Hăul cel pe care-n munte Hèrcul l-a tăiat odată,
Fiul lui Amfitrione, cel de altu' zămislit [8],
Cînd jivinele cu aripi nesmintita lui săgeată
Le străpunse, la porunca unui rege blestemat [9],
Ca un zeu mai mult să calce pragul cerului şi fată
Hebe-n veci să nu rămîie, pururi fără de bărbat! [10]
Mai adîncă decît hăul, a ta patimă fierbinte
Nesupusa ta cerbice te-a-nvăţat în jug s-o pui:
Nu! la fel de drag nu-i este nici bătrînului părinte
Un nepot pe care-n urmă l-a născut copila lui:
Are-acum cine să ieie părinteasca avuţie!
El în testament de-acuma e trecut moştenitor
Şi, luînd vreunei rude blestemata bucurie,
De la capul nins alungă acest vultur răpitor;

Nici nu se iubeşte-atîta porumbiţa drăgălaşă
Cu porumbul alb ca neaua şi pe care ne-ncetat
Ea-l sărută, zice lumea, şi-l tot muşcă pătimaşă
Mai cu foc decît femeia cea dorită de bărbat.
Tu i-ai întrecut pe dînşii cu-ale dragostei văpăi,
Cu Protesilau bălanul cînd te-ai însoţit întăi!
Nici lumina vieţii mele n-a fost mai prejos cînd mie
Alergatu-mi-a în braţe, sau a fost cu prea puţin:
Împrejurul ei, zburdalnic, în tunica-i şofranie
Cupidon cel alb la faţă strălucea de har divin.
Deşi ea nu vrea să fie numai de Catul iubită,
Voi răbda iubitei mele cîte un păcat mai rar,
Căci stupida-mi gelozie i-ar fi prea nesuferită:
Cea mai mare din zeiţe, deseori Junona chiar,
Cînd afla de-ale lui Joe aventuri nenumărate,
Arzătoarea ei mînie şi-o-neca adînc în sîn.
Dar nici oamenii cu zeii să-i asemeni nu se poate,
. . . .
. . . . [11]
Şi nici eu să n-o mai supăr cu mustrări de om bătrîn!
Doar ea n-a venit adusă chiar de mîna unui tată
În iatacu-mi cu miresme siriene parfumat,
Ci mi-a dat a sale daruri într-o noapte fermecată,
Pe furiş, scăpînd din braţe, însăşi ea, de la bărbat!
Mulţumit fiind cu-atîta, mie dar destul să-mi fie,
Dacă ziua ei cea albă mi-o dă mie, numai mie!

Iată dar aceste versuri, darul meu — tot ce-am putut! — [12]
Pentru binele pe care, Alius, mi l-ai făcut.
Al tău nume să nu fie ros vreodată de rugină,

Nici în ziua cea de astăzi, nici în cele ce-au să vină!
Zeii înc-au să-ţi mai deie multe daruri, tot aşa
Cum şi Temis [13] la pioşii din vechime le dădea.
Fii dar fericit cu scumpa inimii tale comoară [14],
Fericită fie casa unde noi ne-am drăgostit,
Fericit să fie-acela ce m-a scos întîia oară
La liman şi de la care fericirea mi-a venit! [15]
Dar, mai mult ca toţi, aceea ce ca viaţa o iubesc,
Lumea mea! Cît ea trăieşte, dulce-mi este să trăiesc!

LXIX

Lui Rufus

Nu te mai mira, o! Rufe, că sub tine nici o fată
Pîn-acum nu vrea să-şi puie coapsa ei cea delicată,
Chiar s-o amăgeşti cu daruri, c-un veşmînt ceva mai rar,
S-o momeşti c-o nestemată, cu vrun scump mărgăritar.
Umbl-un zvon şi greu îţi cade: că la tine subsuoară
Un ţap fioros s-ascunde [1]; toate fetele se tem.
Şi nici nu e de mirare: foarte rea-i această fiară
Şi cu dînsa nici o fată nu se culcă. Ce blestem
Pentru nasurile noastre! Curmă pacostea mai bine,
Ori să nu te miri atunce că fug fetele de tine!

LXX

Nestatornicia femeii

Draga mea cu nimeni altul n-ar voi să se iubească,
    Spune ea, decît cu mine, de-ar fi Joe s-o dorească!
Dar ce spune ea, femeia, unui om aprins de dor
    Tu pe vînt s-o scrii mai bine şi pe rîul curgător!

LXXI

Unui necunoscut

Dacă-i stă pe drept în cale cuiva afurisita
Pacoste a subsuorii şi pe drept e torturat
De podagră — acela este cel cu care-mparţi iubita.
Ce minune! Amîndouă bolile tù i le-ai dat
Cînd cu dînsa se iubeşte, pedepsit e fiecare:
Ea de miros ameţeşte, de podagră dînsul moare!

LXXII

Lesbiei

Tu-mi ziceai odinioară: « te cunosc numai pe tine»;
Tu-mi ziceai că nici pe Joe l-al tău sîn nu vrei să-l ţii.
Te-am iubit atunci, nu însă cum iubeşte-un oarecine,
Ci cum tatăl îşi iubeşte ginerii şi pe copii.
Acum te cunosc! De-aceea, dacă ard de dor mai tare,
Ah! în ochii mei căzută, preţ tu nu mai poţi avea.
Cum se poate? 'ntrebi. — Fiindcă o asemenea trădare
Focul patimii ţi-aprinde, dar ucide dragostea!

LXXIII

Unui ingrat

Cuiva să-i faci un bine cît de mic nu mai cerca!
Nici nu crede tu că astăzi mai cunoaşte cineva!
Toate-s fără de răsplată şi folos nu ai nimică
De faci bine, ba ţi-e silă şi mai mult şi chiar îţi strică.
Am păţit-o eù: Acela mă apasă azi mai greu,
Căruia i-am fost prieten, şi prieten numai eù!

LXXIV

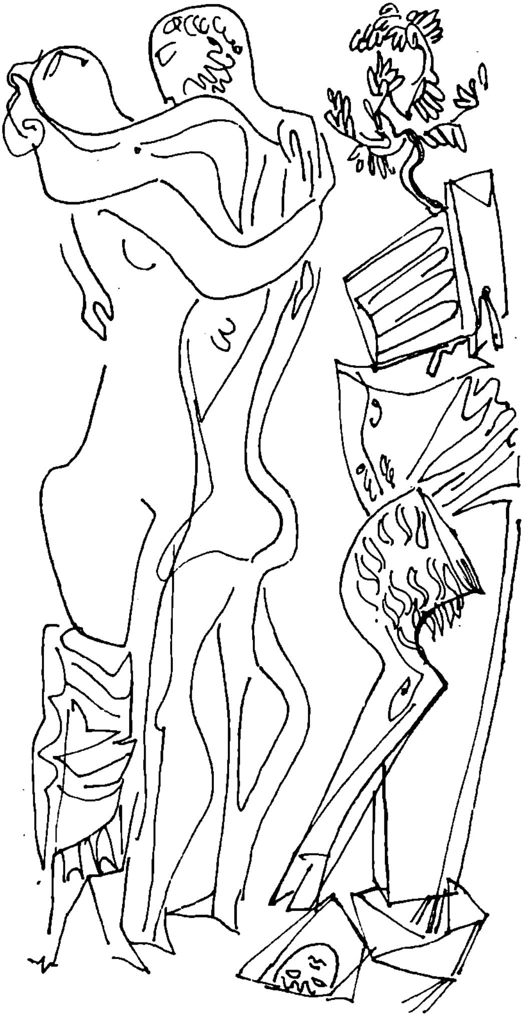
Împotriva lui Geliu[1]

Unchiul lui, aflase Geliu, tot certa pe-aceia care
Ori cu vorba ori cu fapta umblă numa-n desfrînare.
Geliu, ca să n-o păţească, iată că i-a siluit
Chiar lui unchiu-su femeia: unchiu-su a amuţit!
A făcut ce-a vrut, căci unchiul nici o vorbă n-ar mai scoate,
Chiar să-şi facă rîs de dînsul: parc-ar fi un Harpocrate !

LXXV

Lesbiei

Ah! tu, Lesbia mea scumpă, ce-am ajuns din vina ta!
    Sufletu-mi l-a dat pierzării chiar fidelitatea sa.
Ca un crin să fii de-acuma, a te mai iubi nu pot,
    Dar te voi dori într-una, chiar dac-ai cădea de tot.

LXXVI

Către sine însuşi

Dacă e vre-o desfătare să-şi aduc-un om aminte
C-a făcut odată bine şi-n vieaţ-a fost cinstit
Şi că n-a călcat pe lume jurămintele lui sfinte,
Nici, luînd pe zei de martori, oamenii nu i-a minţit,
Multe bucurii atunce, o! Catùle, pentru tine
Ţi-ai gătit de-a lungul vieţii din acest amor ingrat:
Tot ce oamenii pot face sau ce pot vorbi de bine
Toate-au fost de tine spuse şi făcute-adevărat,
Dar s-au spulberat, sădite într-o inimă ingrată.
Pentru ce de-acu-nainte să mai ai de suferit ?
Şi de ce nu eşti mai tare ? Lasă-te de ea odată
Şi cînd zeii sînt protivnici, nu mai fi nefericit!
« O! e greu s-o rupi deodată cu un lung amor» vei zice.
Da, e greu, aceasta însă fă-o tu numaidecît!
Căci e singura scăpare: trebuie s-ajungi aice
Şi să birui! Poţi ori nu poţi, asta fă-o hotărît!
Dacă mila-i partea voastră, zeilor, dacă vreodată
Unui om pe pragul morţii voi i-aţi stat într-ajutor,
Căutaţi atunci spre mine, bietul! şi de-a fost curată
Viaţa mea, luaţi-mi ciuma, pacostea de care mor,
Care, ca o toropeală, strecurîndu-se prin vine,

Bucuriile din suflet toate, vai! mi le goni.
Nu mai cat să mă iubească Lesbia şi ea pe mine,
Sau să fie iar onestă, căci ea nu mai poate fi.
Eu de molima aceasta însumi vreau să pot scăpa:
Daţi-mi, zeilor, aceasta, pentru curăţia mea!

LXXVII

Lui Rufus[1]

În zadar pe tine, Rufus, te-am crezut amicul meu,
Ba ce spun ? Cu ce pedeapsă o plătesc aceasta eu !
Ca o viperă la sînu-mi să te vîri ? Să arzi în mine
Măruntaiele-mi ? vai mie ! şi să-mi iei singurul bine ?
Ah ! otrava vieţii mele ! Cum ? o ! Rufus, tù să fii
Tu, chiar tu, să fii pieirea bunei noastre amicii ?

LXXVIII

Gallus [1]

Gallus are doi fraţi; unul dintre ei are-o minune
De femeie; cellalt frate are-un drăgălaş fecior.
Gallus... om galant! El ştie dulci amoruri să-mpreùne
Ş-atunci doamna drăgălaşă doarme-n pat la domnişor!
Dar că-i însurat şi dînsul, Gallus uită! Ce netot!
Cum! Chiar unchiu-su, chiar Gallus îl învaţă pe nepot
Unchiului să-i puie coarne?

LXXVIII[b]

. . . .

. . . . [1]

Dar acù mă plîng de alta: tu, cu balele-ntinate,
Pîngărit-ai dragii mele buzele nevinovate.
Nu scapi însă de pedeapsă: secolele te vor şti
Cine eşti, şi cît e lumea tu de pomină vei fi!

LXXIX

Împotriva lui Lesbiu[1]

Lesbiu e frumos, Catule, cum să nu! Tu vezi prea bine:
Lesbia ți-l și preferă, ție și la toți ai tăi.
Dar frumosul să mă vîndă[2] cu tot neamul meu pe mine
Dacă mint: nici trei săruturi nu-i dau cunoscuții săi![3]

LXXX

Lui Geliu[1]

Ce să zic de tine, Geliu ? Buza ta cea rumeioară
Pentru ce se face albă ca zăpada iernii cînd
Ieşi de-acasă dimineaţa, iar în zile lungi de vară
Cînd te scoli din somnul dulce după prînz ? Ce-i fi avînd
Nu ştiu bine. Lumea-n şoaptă spune oare-adevărat
Că-n a ta destrăbălare te prostitui c-un bărbat ?
Chiar aşa-i ! O spune trupul cel cu vlaga istovită
A' lui Victor (vai de dînsul !), ş-a ta buză pîngărită.

LXXXI

Lui Iuventiu

Dintr-atîta lume largă cum de n-ai putut găsi
Nici un om drăguţ, Iuventiu, să te poţi cu el iubi,
Fără numai pe-al tău oaspe, muribundul din Pisàur [1],
Vai de dînsul! mult mai galben ca o stàtue de aur?
El e-n inima ta astăzi! Şi pe dînsul îndrăzneşti
A mi-l pune înainte? Ştii ce faptă făptuieşti?

LXXXII

Lui Quintius[1]

Quintius, de vrei ca ochii-mi să ţi-i datoresc eu ţie
Sau şi tot ce decît ochii ar putea mai drag să-mi fie,
Nu-mi lua ce-mi este mie şi mai drag ca ochii mei,
Sau ca tot ce am pe lume mult mai drag decît sînt ei!

LXXXIII

Bărbatului Lesbiei

Multe vorbe de ocară Lesbia mi-aruncă mie
    Cînd bărbatu-su-i de față: pentru el ce bucurie!
Dobitoc ce ești! Nimica nu pricepi! Dac-ar tăcea,
    Inima nu i-ar mai bate pentru mine; dar așa,
Latră și mă tot înjură: ea-i cu gîndul tòt la mine,
    Fierbe toată de mînie, numai pară și venin e!

LXXXIV

Despre Arrius [1]

Arrius zicea « f-h-oloase » cînd voia « foloase »-a spune;
Cînd voia să spună « cursă », « c-h-ursă » Arrius zicea,
Şi credea atunci în sine că vorbeşte de minune
Cînd zicea la « cursă » « c-h-ursă » cît de tare el putea.
Mama lui, cred eu, şi unchiul, fostul sclav, la fel vorbise,
La fel bunul şi bunica. Iată-l în sfîrşit pornit
Tocmai-n Siria. Urechea lumii se mai odihnise,
Auzind aceste vorbe spuse lin şi nesilit:
Nu se mai temea urechea de cuvintele aceste,
Cînd deodată ni s-aduce o îngrozitoare veste:
De cînd Arrius e-acolo, marea cea ionică
Nu ionică se cheamă, ci marea « hionică »!

LXXXV

Amorul lui Catul

Poate-ntrebi de-i cu putinţă: te urăsc şi te iubesc.
    Nu ştiu, dară simt c-aşa e şi cumplit mă chinuiesc.

LXXXVI

Quintia[1] *și Lesbia*

Quintia la mulți le pare că-i frumoasă: eu socot
Că e albă, naltă, dreaptă: tot ce spun, aceasta-i tot.
Dar eu zic că nu-i frumoasă: într-un corp așa de mare
Să nu fie nici un farmec, nici un firicel de sare!
Numai Lesbia-i frumoasă peste tot: ce să-i găsești?
Numa-n Lesbia sînt toate grațiile femeiești.

LXXXVII

Pentru Lesbia

Poate spune vreo femeie c-a iubit-o cineva
        Cum pe Lesbia mea dragă am iubit-o eu cîndva ?
Nu ! nici una ! Şi credinţa dragostei pe veci jurată
        Altul nime decît mine n-a păzit-o niciodată.

LXXXVIII

Împotriva lui Geliu[1]

I

Geliu, spune-mi tu ce face omul care, despuiat,
Toată noaptea cu-a lui mamă şi cu soră-sa veghează
În desfrîu ? Ce face-acela care leagă pe-un bărbat,
Chiar pe unchiu-su ? Ştii oare ce păcat grozav cutează ?
Un păcat pe care, Geliu, apele din larga mare,
Tata nimfelor, Oceanul, a-l spăla nu pot de fel,
Căci nu poate face-acela altă crimă, şi mai mare,
Chiar dacă şi-ar face sieşi altora ce face el !

LXXXIX

II

Geliu-i slab. Cum să nu fie ? Mama lui e-aşa de bună
Şi voinică ! Şi ce soră drăgălaşă are el !
Iară unchiu-su ce bun e ! Pretutindeni lume jună
Şi tot rude ! Cum dar Geliu să nu fie subţirel ?
Chiar de-ar fi să nu s-atingă decît doar de ce-i oprit,
Ş-ai pricepe foarte bine de ce-i slab şi prăpădit !

XC

III[1]

Ah! un mag dacă s-ar naşte din iubirea monstruoasă
A lui Geliu, şi ca perşii să se-nveţe a ghici![2]
Căci la perşi din fiu şi mamă trebuie un mag să iasă,
Dacă poate-adevărată legea perşilor a fi,
Pentru ca s-audă zeii cuvioasa-i rugăciune
Cînd în flăcări pe altare el osînza o va pune.

XCI

IV[1]

Nu, o! Geliu, nu de-aceea am sperat că-mi vei fi mie
Credincios în desperatul meu amor fiindcă eu
Te ştiam aşa de bine şi credeam c-o infamie
N-o să poată niciodată pîngări sufletul tău,
Ci fiindc-aceea care cu-al ei foc mă mistuia
Ţie nu-ţi era nici mamă şi nici soră nu-ţi era.
Şi oricît eram cu tine de legat, prietenia
Eu crezusem că nu poate să te-mpingă la păcat:
Tu ai socotit că poate, căci la tine bucuria
Este încă şi mai mare cînd din crimă ai gustat!

XCII

Despre Lesbia

Lesbia de rău într-una mă vorbeşte, nu mai tace,
Însă Lesbia pe mine, zău, să mor de nu mă place!
După ce mă iau ? Tot astfel pot eu însumi să vorbesc,
Căci o blestem toată ziua, dar să mor de n-o iubesc!

XCIII

Împotriva lui Cezar

Nu doresc prea mult, o! Cezar, ca pe placul tău să fiu,
De eşti alb ori de eşti negru, nu doresc de loc să ştiu.

XCIV

Împotriva lui Mamurra

Ce-a-nvăţat, aceea face Mentula (i-am zis pe nume!) [1]
Este-o vorbă: oala cere chiar ea singură legume [2].

XCV

Despre Zmyrna lui Cinna[1]

Zmyrna scumpului meu Cinna în sfîrşit a apărut!
De cînd el a început-o nouă ani au tot trecut,
Nouă ani!... pe cînd Hortensiu[2] numai într-un an de zile
Cinci sute de mii (de versuri a făcut...)[3]
Zmyrna pînă la Satrachus[4] cel adînc va fi trimeasă
Şi pe ea cărunţii secoli veşnic o vor răsfoi.
Dimpotrivă, au să moară lîngă Padua, acasă,
Versurile lui Volusiu[5] şi scrumbii vor înveli!
Operele cele scurte a'lui Cinna mie-mi plac,
Să se bucure mulţimea de umflatul Antimac![6]

XCVI

Lui Licinius Calvus[1]

Dacă mutele morminte se mai bucură cumva
De durerea noastră, Calve, ş-o răsplată pot avea
În regretele ce-nvie dragostele noastre duse
Şi ne storc duioase lacrimi pentru vechi iubiri apuse,
Nu-i Quintilia [2]-ntristată de-a ei moarte timpurie:
Mai curînd e fericită de iubirea ta cea vie.

XCVII

Împotriva lui Emiliu

Am crezut că-i tot aceea (fie vorba mea iertată!)
Dacă-i mìros lui Emiliu gura ori şezutul lui:
Mai infect nu-i nici acesta, nici cealaltă mai curată,
Ba eu cred că tot şezutu-i mai curat. Şi unde pui
Că-i şi fără dinţi! Emiliu are dinţi de-un cot în gură
Şi gingia zdrenţuită ca o capră de trăsură.
Şi ce rînjet cînd deschide gura! Parcă s-a căscat
Pe arşìţa verii vulva unei mule! Ce bărbat
Plin de graţie se crede! El cu multe se iubeşte,
Dar cu àsinul, la moară, piatra morii n-o-nvîrteşte. [1]
Iar femeia ce s-atinge de-aşa om, aceea, zău,
Ar fi-n stare să-şi întine gura chiar cu un călău.

XCVIII

Unui limbut

Vectius, tu, scîrba lumii, ţie ţi se poate spune
Mai vîrtos ce li se spune la flecari şi la netoţi:
Tu cu limba ta poţi linge la nevoie de minune
Încălţări, şi mai rău încă! Dacă vrei pe noi, pe toţi,
Să ne prăpădeşti cu totul, Vectius, gură spurcată,
Cască gura şi-mplinită îţi va fi dorinţa toată.

XCIX

Lui Iuventiu[1]

Pe cînd te jucai, Iuventiu, ţi-am furat odată ţie
Un sărut mai dulce încă decît dulcea ambrozìe,
Dar — mi-aduc aminte bine — n-am rămas nepedepsit,
Căci am stat mai mult de-o oră sus, pe cruce, ţintuit:
Îţi ceream mereu iertare, însă lacrimi o mulţime
N-au putut de loc să moaie cît de cît a ta cruzime,
Căci de-abia te sărutasem şi cu degetele toate
Tu ţi-ai şters a' tale buze, de-a mea gură sărutate,
Numai ca să nu-ţi rămînă de pe gura mea ceva:
Gură de prostituată ai crezut că-i gura mea ?
M-ai lăsat, apoi, vai mie! pradă fără de-ncetare
Chinurilor de tot felul şi Amorului barbàr,
Astfel că, din ambrozìe, a mea dulce sărutare
Se făcuse mai amară decît spînzul cel amar.
Deci, fiindc-aşa pedeapsă dai iubirii mele, iată:
Sărutare de la tine nu mai fur eu niciodată.

C

Despre Celiu și Quintius[1]

Celiu după Aufilenus, după Aufilena moare
Quintius, a tinerimii din Verona noastră floare,
Unul moare după frate, cèllalt moare după sor:
Cu-adevărat poți zice: dulce și frățesc amor!
Să-l urez întîi pe cine ? Cui să-nchin ? O! Celiu, ție:
Tu mi-ai dovedit odată unica ta amicie,
Cînd ardeam pînă la oase de-al iubirii mele foc[2].
Fericit să fii, o! Celiu, și-n amor să ai noroc!

CI

La mormîntul fratelui[1]

După ce-am trecut, o! frate, peste multe ţări şi mări,
Iată-mă ajuns aice, la aceste comîndări:
Am venit să-ţi dau, sărmane, pàosul din urm-al morţii
Şi cu-a ta cenuşă mută să vorbesc. Căci voia sorţii
Vai! mi te-a răpit pe tine, fără vreme te-a răpit,
Frate smuls iubirii mele, scumpul meu nefericit!
Iată îns-acu deodată tristele jertfiri pe care
Ţi le-aduc după străvechea, părinteasca-ndătinare.
Tu primeşte-le-n şivoiul meu de lacrime scăldate
Şi în veci de veci adio, scumpul meu, adio, frate!

CII

Lui Corneliu[1]

Dacă taina lui din suflet şi-a-ncrezut-o oarecine
Unui om discret, a cărui cinste-o cunoştea prea bine,
Aflã că şi eu pe-această lege sfîntă am jurat:
Crede-mă, şi eu. Corneliu, m-am făcut un Harpocrat [2].

CIII

Lui Silo[1]

Sau te rog să-mi dai, o! Silo, înapoi cei zece mii
De sesterţi, şi poţi, pe urmă, crud şi nendurat să fii,
Ori, de-ţi plac arginţii tare, nu mai fi de-acu'nainte
Proxenet şi fără milă, şi nici crud, te rog fierbinte.

CIV

Unui necunoscut, despre Lesbia

Crezi tu c-am putut vreodată de iubita mea să spun
Vorbe rele ? Ca vieaţa şi ca ochii mi-i de dragă.
N-am putut, şi de-aş putea-o, după ea n-aş fi nebun,
Dar, cu Tappo [1], din nimica tu faci o poveste-ntreagă.

CV

Împotriva lui Mamurra

Chiar pe muntele Piplèa [1], Mentula, vrei să te urci ?
Nu vezi că te dau de rîpă Muzele ? Te iau în furci !

CVI

Despre un băiat şi un crainic

C-un băiat frumos pe-un crainic dacă-l vezi alături, oare
Ce poţi crede? Că băiatul vrea să fie de vînzare!

CVII

Lesbiei

De-ai dorit ceva şi soarta dorul tău l-a împlinit
Cînd nici nu visai, atùnce mai ales eşti fericit.
Fericit şi eu sînt astăzi, ba mai scump ca o comoară
E norocul meu: la sînu-mi, Lesbia, te-ntorci tu iară,
Te întorci la sînu-mi dornic. Fără să mai fi sperat,
Azi mi te redai pe tine. Zi cu alb de însemnat!
Cine-i fericit ca mine? Cine va mai spune oare
Că decît viaţa asta mai doresc ceva sub soare?

CVIII

Împotriva lui Cominiu[1]

Bătrîneţea ta căruntă şi de desfrînări spurcată
Dacă ar pieri, Cominiu, prin a plebei judecată,
Limba ta atunci, duşmana celor buni, o! negreşit
Ţi-ar tăia-o şi-ar fi dată unui vùltur hămesit,
Ochii tăi scoşi din orbite i-ar mînca un corb, ştiu bine,
Cîinii maţele, iar lupii ce-ar mai rămînea din tine.

CIX

Lesbiei

Tu-mi făgăduieşti, iubito, că de-a pururi ne-om iubi
Şi că-n veci amorul nostru plin de bucurii va fi.
Zeilor atotputernici, faceţi voi adevărată
Juruinţa ei să fie şi s-o facă ea din toată
Inima! Atunci amorul, sfîntul nostru legămînt,
Ar ţinea o viaţă-ntreagă, şi dincolo de mormînt.

CX

Aufilenei

Aufileno [1], totdeauna lauzi pe-o femeie dacă
După ce-şi primeşte banii, face ce-a-nvăţat să facă.
Dar tu mie-mi eşti duşmancă: n-ai ţinut ce-ai juruit:
Iei şi-n schimb nu dai nimica; greu păcat ai făptuit!
Ori te ţii cinstit de vorbă ori nu jurui niciodată,
Dacă eşti cum se cuvine; dar să te repezi la plată
Şi să-nşeli pe om cu vorba, numai fetele de rînd
Fac aşa, acele care trupul lor pe bani şi-l vînd.

CXI

Aufilenei

Aufileno, lăudată între toate e nevasta
Ce trăieşte mulţumită numai cu bărbatul ei,
Dar cu unchiu-său să nască veri cu ea... decît aceasta
Mai degrabă să se culce cu oricare altul vrei!

CXII

Împotriva lui Naso[1]

Multora te dai, o! Naso, dar mulţi oameni nu cobor
Cu un desfrînat ca tine ş-un pervers, devale-n for.

CXIII

Lui Cinna[1]

Doi avură pe Mucila [2] cînd Pompei rîndul trecut
Era consul; cînd acuma iarăşi consul l-au făcut,
Au rămas cei doi, dar alţii s-au plodit: de fiecare
Cîte-o mie! Ce sămînţă de-adulter! Ce roditoare!

CXIV

Moşia lui Mamurra

I

Mentula, cu-a lui moşie de la Firmum [1], nu-i minciună
Că-i bogat. Ce de-a mai lucruri minunate are el!
Păsări şi păşuni şi ţarini, fiare, peşti de orice fel...
Dar în van! El cheltuieşte mult mai mult decît adună.
Deci el tot nimica n-are, oricît de bogat ar fi:
Cu moşie lăudată, n-are nici din ce trăi!

CXV

II

Cam la treizeci de pogoane de fînaţ Mentula are,
    Patruzeci de arătură: celelalte-s cît o mare,
Deci pe Cresus din avere cum să nu-l întreacă oare
    Dacă numai pe-o moşie fel de fel de bunuri are?
Ce de-a mai păşuni şi codri, crînguri, bălţi, ce de-a ogoare!
    Pînă la Hiperboreii[1] de la nord şi pîn'la mare!
Toate aceste-s mari şi, totuşi, însuşi el e şi mai mare:
    Nu-i un om, e mădularul cel mai groaznic şi mai mare!

CXVI

Lui Geliu [1]

Eu ades, muncindu-mi mintea, ţic ca să-ţi fiu pe plac,
Am cătat să-ţi pot trimite versuri de-a' lui Calimac,
Doar te-oi îmblînzi pe tine şi nu-i mai cerca mereu
Suliţe înveninate să arunci spre capul meu.
Dar acuma văd că munca mi-a fost făr' de nici un rost
Şi zadarnice, o! Geliu, rugăminţile mi-au fost:
Eu de suliţele tale mă feresc cu haina... Tu,
Ţintuit de ale mele, pedepsit vei fi de-acù.

NOTE

I

1 E probabil că această poezie a servit ca dedicaţie unui volum publicat de însuşi Catul.

2 Compatriotul lui Catul din Galia Cisalpină, autorul operei intitulate *De excellentibus ducibus exterarum gentium* şi al unei « Cronici » sau Istorii Universale, astăzi pierdută.

3 Volumul era făcut din foi de papyrus lipite una de alta şi înfăşurate pe un sul de lemn sau de os. Capetele volumului se netezeau apoi cu piatră-ponce (spumă de mare).

4 E vorba de una din Muze (v. şi LXV, 2 şi nota), invocată aici ca patroană a poeziei. Unii comentatori s-au gîndit la Minerva.

II

1 « Sprintena copilă » e Atalanta, fiica lui Sheneu, care nu voia să se mărite decît cu acela care o va întrece din fugă. Numai unul dintre pretendenţi, Hippomenes, reuşi s-o întreacă, aruncînd înaintea ei un măr de aur, pe care ea se opri să-l ia de jos: astfel, Hippomenes o luă de soţie, ceea ce poetul exprimă simbolic prin «descinsul brîului».

III

1 Vrabia Lesbiei e moartă şi poetul jeleşte moartea ei. Poezia are caracterul unei epigrame funerare.

2 În mitologia alexandrină sînt mai multe Afrodite (lat. *Veneres*). Cupidonii (sau Amoraşii) alcătuiau alaiul zeiţei Venus.

IV

1 Întors din călătoria în Orient la vila lui de pe malurile lacului Benacus (astăzi lacul de Garda), poetul vede o corabie veche zăcînd pe ţărm. El o pune să povestească drumul ei pe mare, dar aceasta îi aduce aminte poetului de propria sa călătorie.

2 Neologism luat din limba italiană care poate servi drept corespondent românesc al lat. *phaselus*, corăbioară de diferite mărimi semănînd cu o păstaie de fasole (de unde şi numele).

3 Marea de Marmara.

4 Munte în Paphlagonia (provincie în nordul Asiei Mici).

5 Oraş în Pont.
6 Nava nu s-a găsit niciodată în primejdie şi n-a fost nevoită să aducă jertfe zeilor adoraţi pe ţărmurile mării.
7 Dioscurii sînt cei doi fraţi gemeni, Castor şi Pollux, fiii lui Iupiter şi ai Ledei, ocrotitorii navigaţiei.

VI
1 Personajul e necunoscut.

VII
1 Plantă care creşte în împrejurimile oraşului Cirena din Libia. Întrebuinţată în medicină, ea constituia o bogăţie a ţării şi era exportată în cantităţi mari. Planta este probabil *Asa foetida* din nomenclatura botanică latină.
2 Eroul întemeietor al Cirenei, al cărui mormînt se afla în piaţa oraşului.

VIII
1 Între Catul şi Lesbia începură neînţelegerile. Poetul, neliniştit şi nehotărît, se îndeamnă pe sine a fi indiferent, dar abia îşi poate înfrîna durerea adîncă.

IX
1 Poetul salută întoarcerea din Spania a amicului său Veraniu; vezi şi XII, XXVIII, XLVII.

X
1 Poate Alfenus Varus (vezi XXX), poate Quinctilius Varus (vezi XXII).
2 Catul însoţise pe propretorul Memmius în Bitinia, făcînd parte din *cohors praetoria*, care urma pe guvernatorul provinciei, împărtăşindu-se din prada ce se putea aduna acolo.
3 Semn al unei bunăstări materiale.

XI
1 Poetul îi însărcinează pe aceştia să comunice Lesbiei ruptura cu dînsa. Lauda adusă celor două personaje e ironică (vezi şi XV, XVI, XXIII, XXIV, XXVI).
2 Popor care locuia la sud de Marea Caspică.
3 Nume dat de perşi sciţilor.

XII
1 Un episod din viaţa de petreceri a tineretului vremii.
2 Marucinii erau un popor din Italia de sud, despre care se spunea că ar fi fost lipsit de lealitate. Oraşul Teate din ţara acestora era locul

de origine al familiei *Asinia*, căreia îi aparţineau şi cei doi fraţi despre care e vorba în această poezie, dintre care unul (v. 6) e Asinius Pollio, om politic, poet, istoric, orator şi critic.
3 Oraş în Spania Taraconeză.
4 Prieteni, necunoscuţi, de-ai poetului.

XIV
1 Mare orator şi poet, prieten intim al lui Catul (vezi şi L, XCVI şi LIII, nota *2*), Calvus trimisese lui Catul în ziua de Saturnale o antologie de poeţi proşti, pe care o primise ca onorar de advocat de la un client al lui, poate gramaticul Sulla. Poetul îl ameninţă pe Calvus că-i va plăti la fel.
2 Un agent al lui Cezar, acuzat în trei rînduri de Calvus, din care cauză nutrea pentru acesta din urmă o ură neîmpăcată.
3 Sărbătoare în onoarea zeului Saturn care cădea la 17 decembrie şi cu ocazia căreia prietenii îşi trimiteau cadouri.
4 Nume de poeţi proşti, adversari ai lui Catul şi Calvus: Caesius este necunoscut, un Aquinius e amintit de Cicero în *Tusculane*, V, 22, 63, iar pe Suffenus îl cunoaştem din Catul, XXII.

XIVb
1 Fragment care, legat de ultimele trei versuri din II, a fost socotit drept rămăşiţa unei a doua prefeţe.

XV
1 Personajul care apare dimpreună cu Furiu în XI şi XVI.
2 E vorba de pedeapsa pe care o sufereau cei prinşi în delict de adulter.

XVI
1 Acuzat de obscenitate de către Aureliu şi Furiu, poetul răspunde făcînd distincţie între om şi operă.

XVII
1 Poetul se adresează unei colonii din Italia de nord, poate Verona, patria lui, poate Colonia (în cazul acesta am avea a face cu numele propriu), poate Cremona.
2 E vorba de preoţii Sali, doisprezece la număr, care păzeau un scut consacrat zeului Marte şi dansau cîntînd în onoarea zeului aşa-numitul *Carmen Saliare*. Existenţa acestui colegiu de preoţi a fost atestată şi la Verona.

XVIII—XX
1 În vechile ediţii, sub aceste numere se citeau: fragmentul 1 din Catul şi priapeele 3 şi 2 din *Appendix Vergiliana*, care nu sînt în manuscrisele lui Catul.

XXII

1 Catul ironizează în această poezie pe un oarecare Suffenus (despre care vezi şi XIV, nota 4), tipul poetului lipsit de talent.

2 Vezi X, nota 1.

3 Poeţii îşi scriau de obicei versurile pe tăbliţe de ceară şi apoi le copiau pe papyrus sau pe pergament. Acesta putea fi un palimpsest, adică un pergament de pe care se răsese vechea scrisoare. Suffenus însă scria de-a dreptul pe materialul cel mai fin, pe « hîrtie regală »!

4 Panglici roşii, de piele, mai arătoase şi mai de preţ, legau îmbrăcămintea, tot de pergament, în care era îmbrăcat volumul.

5 Vezi I, nota 3.

6 Ideea morală din ultimele versuri (18—21) se găseşte deseori la satirici şi fabulişti: e vorba de traista cu păcatele noastre pe care n-o vedem fiind în spate.

XXIII

1 Personajul ironizat de poet cerea cu împrumut o sută de mii de sesterţi.

XXIV

1 Epigramă îndreptată împotriva aceluiaşi Furiu din XXIII, rivalul lui Catul în dragostea acestuia cu Iuventiu.

2 Averile regelui Midas din Frigia erau proverbiale.

XXV

1 Invectivă împotriva unui Thalus, nume de sclav sau de libert din cercul lui Catul şi care avea obiceiul să fure.

2 Vezi XII, nota 3.

3 Ştergarele bitine par a fi ştergare din Bitinia, brodate cu figuri din partea locului.

XXVI

1 Adică vîntul de răsărit.

XXVII

1 În locul unui « rege al ospăţului » se putea alege şi o « regină ». Postumia menţionată aici este, poate, soţia lui Servius Sulpicius Rufus, consul în 51.

XXVIII

1 Aceşti doi prieteni ai lui Catul făcuseră parte din cohorta unui propretor, Piso, fără a cîştiga însă nimic.

2 Veraniu şi Fabul cheltuiseră în provincia propretorului aşa de mulţi bani, încît fuseseră nevoiţi să înregistreze cheltuielile şi în rubrica primiturilor.

XXIX

1 Mamurra din Formiae (azi Mola di Gaëta), cavaler roman, era

comandantul serviciului de geniu al lui Cezar în expedițiile din Galia. Desfrînat și ducînd o viață foarte luxoasă de pe urma hoțiilor — și aceasta chiar sub ochii și ocrotirea lui Cezar și Pompei, pe care de asemenea poetul îi atacă — Mamurra este obiectul invectivelor lui Catul și în alte epigrame.

2 Galia Comată e Galia Transalpină, unde oamenii purtau plete (pe cînd în Galia Cisalpină, numită Galia Togata, se introdusese portul roman).

3 Cezar e numit așa în bătaie de joc, ca și cum el ar fi fost întemeietorul unei Rome noi.

4 În Britania, unde ajunsese Cezar.

5 «Vostru» se referă și la Cezar și la Pompei, ginerele celui dintîi, amîndoi patronii lui Mamurra.

6 Mamurra luase parte și la războiul dus de Pompei împotriva lui Mitridate, regele Pontului (64—63 î.e.n.) și fusese recompensat de Pompei.

7 În războiul dus de Cezar în Lusitania (una din cele trei provincii ale Spaniei, 61—60 î.e.n.).

XXX

1 Poate Alfenus Varus din Cremona, celebru jurisconsult și orator. Nu știm pricina pentru care poetul îi face amicului său imputarea de a-i fi înșelat speranțele puse în prietenia lui.

2 Zeița *Fides*, al cărei cult era vechi la romani.

XXXI

1 La întoarcerea din Bitinia (56 î.e.n.), Catul salută peninsula Sirmione și vila pe care o avea acolo.

2 Peninsula Sirmione de pe lacul de Garda, între Desenzano și Peschiera, e considerată de Catul și ca insulă fiindcă istmul ei e foarte îngust.

3 Neptun era nu numai zeul mării, ci și al apelor din cuprinsul uscatului. «Și un Neptun și cellalt» însemnează dar cele două stăpîniri ale zeului: a mării și a apelor dulci.

XXXIV

1 Iupiter.

2 Diana este și divinitatea nașterii, identificată cu *Juno Lucina*, veche zeiță romană.

3 Ea se confundă și cu Hecate, divinitatea invocată noaptea, la lumina lunii, pe la răspîntiile drumurilor, precum și cu luna însăși.

4 Prin însușirile ei de divinitate lunară, Diana era și o zeiță agricolă.

XXXV

1 Poet necunoscut din școala alexandrină romană.

2 Orașul din Italia de nord, care primi epitetul *Nou* în anul *59*, cînd Cezar așeză acolo o colonie.

3 Astăzi lacul de Como.
4 Ceciliu începuse a compune o poemă în gust alexandrin, în care trata mitul Cibelei, zeița frigiană, Marea Mamă a zeilor. Catul însuşi a tratat acelaşi subiect în LXIII.
5 Celebra poetă greacă. Epitetul « doctă » exprimă aici ideea gustului şi a simțirii poetice.

XXXVI
1 Poet mediocru, contemporan cu Catul, autorul unor *Anale* în felul acelora ale lui Ennius.
2 Aşa cum a făcut-o, de ex., în XXXVII şi LVIII.
3 Cu lemnele unor anumiți copaci care nu dau roade şi cu care se ardeau ființele sau lucrurile monstruoase, cum sînt considerate aici şi Analele lui Volusiu.
4 Oraş în insula Cipru, unde Venus avea un templu vestit.
5 Oraş în Cipru.
6 Poate oraşul Urium din Apulia, pe țărmul mării Adriatice.
7 Port însemnat pe țărmul Adriaticii.
8 Oraş în Cipru.
9 Oraş în Caria (Asia Mică).
10 Oraş în Epir, port la Marea Adriatică (azi Durrës). Catul îl numeşte « taverna Hadriei » fiindcă acolo erau foarte multe localuri de desfrîu.

XXXVII
1 Invective vehemente aruncate unor libertini.
2 Casele la Roma neavînd numere, orientarea se făcea luîndu-se ca punct de plecare un templu sau un edificiu public.
3 « Frații cu scufie » sînt Dioscurii (Castor şi Pollux) adică templul acestora din Forul roman, din care se mai văd încă şi azi trei coloane.
4 În ironie: poetul spune numaidecît cine erau aceşti oameni.
5 Adică din Spania, pe ale cărei monede apărea, ca atribut al ei, acest animal.
6 Vezi XXXIX.

XXXVIII
1 Poet alexandrin roman.
2 Nu se poate preciza despre ce suferință a lui Catul e vorba.
3 Simonide din Ceos, poet grec din secolul al VI-lea î.e.n., autor de *threnoi* (bocete).

XXXIX
1 Locuitor din Umbria, regiune a vechii Italii.
2 Locuitor din Lanuvium, oraş nu departe de Roma.
3 Locuitor din vechea Spanie (Taraconesă).

XL
1 Personajul e necunoscut.

2 Nu iambi propriu-ziși, ci versuri satirice (vezi XXXVI, 5). Anticii numeau « poezie iambică » orice satiră personală, în orice fel de vers ar fi fost scrisă.
3 Poate Lesbia.

XLI
1 Oraș în Latium.

XLII
1 Poetul trimisese unei femei versuri de dragoste, scrise pe tăblițele de lemn numite *pugillaria* sau *codicilli*. După ruptura cu ea, îi cere tăblițele înapoi.
2 Tăblițele sînt proprietatea endecasilabilor!

XLIII
1 E vorba așadar de Ameana din XLI.

XLIV
1 Poetul mulțumește vilei lui, unde s-a putut vindeca de o răceală pe care i-a pricinuit-o citirea scrierii unui amic care-l invitase la masă.
2 Tiburul făcuse parte cîndva din teritoriul sabin. Se pare că proprietatea lui Catul se afla la hotarul dintre Tibur și Sabina, dar era semn de mai mare noblețe să ai o proprietate la Tibur (Tivoli de azi) decît în Sabina.
3 Acest Sestiu a fost identificat cu P. Sestius, tribun al poporului în anul 57 î.e.n.
4 Sestius îi trimisese lui Catul discursul lui împotriva lui Antius, personaj despre care nu știm nimic sigur, dar care fusese candidat dimpreună cu Sestius la o magistratură oarecare și Sestius îl atacase, în calitate de contracandidat, în discursul despre care e vorba aici. Poetul fu nevoit să citească acest discurs spre a-i aduce, apoi, lui Sestius elogii la masă: în speranța aceasta îl invitase. Răceala discursului însă îi provocă lui Catul guturaiul și tusea!

XLV
1 Doi tineri își jură iubire în fața statuii zeului însuși al amorului, care, în imaginația poetului, încuviințează jurămintele lor strănutînd.
2 Strănutul în partea stîngă, interpretat ca de rău augur, se pune în legătură cu faptul că Septimiu și Acme fuseseră mai înainte certați. După altă interpretare Amor strănută aici și la stînga și la dreapta spre a întări și mai mult încuviințarea lui.
3 Țări foarte bogate în care Septimiu, mergînd, de pildă, în cohorta unui propretor, s-ar fi putut îmbogăți.

XLVI
1 În primăvara anului 56 Catul se desparte de amicii cu care venise

în Bitinia şi pleacă întîi spre cîteva oraşe vestite din Asia Mică, apoi în patrie.
2 Capitala Bitiniei.

XLVII
1 Poetul atacă pe doi agenţi ai lui Piso (despre acesta, vezi XXVIII, nota 1).
2 Fiindcă cei doi oameni ai lui Piso furau în folosul şi al şefului lor şi al lor înşişi.
3 Zeul amorului brutal şi obscen. Cuvîntul e aplicat lui Piso însuşi pentru apucăturile lui imorale.
4 Amicii lui Catul, amintiţi în IX, XII şi XXVIII, cărora Piso le preferă pe Socration şi Porciu.

XLVIII
1 Vezi XXIV, LXXXI, XCIX.

XLIX
1 Unii comentatori consideră această epigramă ca exprimînd admiraţia lui Catul pentru talentul oratoric al lui Cicero. Alţii susţin, dimpotrivă, că poezia e o ironie la adresa marelui orator, care nu aprecia alexandrinismul lui Catul (deşi cunoscutul atac al lui Cicero împotriva şcolii neoterice s-a produs după moartea poetului).

L
1 Orator de mare talent şi poet din aceeaşi şcoală ca şi Catul, al cărui bun prieten era.
2 De a fi din nou împreună.
3 Zeiţa răzbunării, care pedepseşte mîndria şi dispreţul. Ea ar putea pedepsi pe Calvus dacă acesta, după mărturisirea de dragoste a lui Catul, ar avea faţă de dînsul o purtare trufaşă.

LI
1 Aceasta e vestita odă tradusă de Catul din Safo.

LII
1 Cele două personaje atacate aici de Catul sînt doi favoriţi ai lui Cezar.
2 Magistratura despre care e vorba este, probabil, edilitatea curulă.
3 Vatinius este acelaşi personaj amintit în XIV, nota 2, şi care, fără a fi consul încă, avea obiceiul să jure pe consulatul său numai fiindcă nutrea speranţa că-l va obţine; prin aceasta însă el devenea sperjur!

LIII
1 O glumă nevinovată făcută de un spectator la procesul lui Vatinius.
2 Despre Calvus şi Vatinius vezi XIV, notele 1 şi 2. «Învinuirile Vatiniene» — învinuirile aduse lui Vatiniu.

LIV

1 E vorba de nişte favoriţi ai lui Cezar pe care nu-i putem identifica şi pe care Catul îi atacă pentru defecte fizice.

2 Un tovarăş de desfrîu al lui Cezar.

LV

1 Personajul e necunoscut.

2 « Cîmpul Mic » se numea aşa spre deosebire de Cîmpul lui Marte (sau poate era o parte restrînsă din acesta).

3 Pompei (care, după războiul din Africa, fu numit « cel Mare ») inaugurase, în 55 î.e.n., un teatru de care era legată o galerie, loc de plimbare al curtezanelor vremii.

4 Nici una, adică, nu trăda pe faţa ei că ştie unde este Cameriu.

5 « A răbda muncile lui Hercul » era o expresie proverbială.

6 E vorba de gigantul Talas cel cu trup de aramă, dăruit de Hefaistos lui Minos, regele Cretei, ca să-i păzească insula: el făcea înconjurul Cretei de trei ori în fiecare zi.

7 Celebru învingător la Jocurile Olimpice: iuţeala lui era proverbială.

8 Perseu, înainte de a ucide Medusa, fusese dăruit de Mercur cu sandale aripate.

9 Proverbială era, de asemenea, iuţeala lui Pegas, calul aripat, născut din sîngele Medusei.

10 Fratele Hecubei şi regele tracilor, care luase parte la războiul troian cu cei doi cai « albi ca zăpada şi repezi ca vîntul » (Il.X, *437*).

11 Aluzie la legenda omerică după care Eol, regele vînturilor, ca să înlesnească lui Ulise întoarcerea în patrie, îi dăduse, legate într-un burduf, toate vînturile afară de acela care-i putea ajuta plutirea.

LVI

1 Mai probabil Valerius Cato, teoreticianul alexandrinilor romani, decît Cato din Utica.

2 Mama zeiţei Venus, identificată aici cu însăşi zeiţa amorului. Prin formula întrebuinţată, poetul îi cere oarecum scuze zeiţei.

LVII

1 Vezi XXIX.

2 Aluzie la falimentul lui Mamurra de la Formia şi la datoriile pe care le făcuse Cezar la Roma.

3 Sens echivoc: e vorba sau de perversitatea sexuală a celor doi amici, sau de preocupările lor literare la care s-ar fi dedat ei pe acelaşi pat de studiu *(lectulus lucubratorius)*; acele ale lui Cezar sînt cunoscute; despre acele ale lui Mamurra s-ar putea deduce ceva din CV.

LVIII

1 Poate un Caelius din Verona (vezi C), poate chiar M. Caelius

Rufus, amicul lui Cicero, apărat de acesta împotriva acuzaţiilor ce i le adusese Clodia.

LIX

1 O epigramă insultătoare în care poetul atacă două personaje pe care nu le putem identifica. «Rufa boloneza» are obiceiul de a fura din mîncarea care, după obiceiul cunoscut, se punea pe rug, lîngă mort: ea e bătută şi alungată de sclavul întreprinzătorului de pompe funebre. Sclavul e tuns numai pe jumătate fiindcă încercase să fugă.

2 De loc din Bolonia.

LX

1 Un strigăt de durere sinceră, îndreptat nu ştim către cine, cînd poetul se afla într-o mare nenorocire.

2 Monstrul marin din strîmtoarea Siciliei.

LXI

1 Manlius Torquatus (pretorul din anul 49 î.e.n.), dintr-o veche familie patriciană, ai cărei membri apar în cele mai înalte magistraturi încă din anul 347 î.e.n., lua în căsătorie pe *Vinia* (sau Iunia) *Aurunculeia*, dintr-o familie de asemenea cunoscută, deşi plebee: cu această ocazie Catul compune acest *epitalam* (gen literar a cărui perfecţiune o atinsese în literatura greacă Safo) în care găsim amestecate elemente din realitatea populară romană şi elemente pe care i le dădea poetului erudiţia sa. Un cor de fete şi unul de băieţi aşteaptă ieşirea miresei din casa părinţilor: în acest timp poetul invocă pe zeul nunţii, Himeneu (v. 1—75), şi tot el i se adresează miresei (v. 76—120). Mireasa apare, şi în vreme ce alaiul de nuntă se îndreaptă spre casa mirelui, se cîntă *Fesceninele* (v. 121—190; vezi nota la v. 127). Urmează apoi epitalamul propriu-zis, cîntecul de laudă adresat mirilor (v. 191—235).

2 Himeneu, zeul nunţii, e fiul uneia dintre muze: aici, al Uraniei. El locuieşte pe muntele Helicon, cel închinat Muzelor.

3 Himeneu apare cu îmbrăcăminte de mireasă: cunună pe cap, văl şi încălţăminte femeiască.

4 La romani, şi căsătoria, ca orice alt act important, era precedată de «luarea auspiciilor», adică de interpretarea semnelor, bune sau rele, date de păsări sau de măruntaiele animalelor sacrificate.

5 Păstorul de pe muntele Ida, fiul lui Priam, înaintea căruia veniră cele trei zeiţe, Hera, Atena şi Afrodita, disputîndu-şi premiul frumuseţii.

6 Zîne ce se nasc şi mor o dată cu arborii şi care se îngrijesc de creşterea acestora.

7 Oraş la poalele muntelui Helicon.

8 Spelunca muzelor. Ea e numită *Aonică* după *Aonia* — Beoţia, regiune în care era muntele Helicon.

9 *Aganipe* e numele nimfei şi al izvorului care curge deasupra peşterii Muzelor.
10 Himeneu păşeşte înaintea zeiţei Venus fiind vestitorul dragostei legitime.
11 Brîul sau cingătoarea care simboliza virginitatea.
12 Lacună în textul latin.
13 Versul e omis în manuscrise.
14 Această strofă, mutilată, cuprindea o invocaţie a patului nupţial.
15 Versurile fescenine erau versuri de origine populară, venite din Etruria, de la Fescennium. Glumele lor obscene se adresau mai ales mirelui.
16 La nuntă mirele împărţea copiilor nuci, ca un simbol al vieţii serioase în care intra de-acum înainte. Aici însă « drăguţul » de pînă acum al mirelui este cel îndemnat a împărţi nucile.
17 Deşi poetul se adresează « drăguţului », îndemnul lui se îndreaptă în realitate către mire. — Talasius e numele unui vechi zeu roman al nunţii. Poetul vrea să spună că « drăguţul » trebuie să i se supună şi el lui Talasius, împăcîndu-se cu noua situaţie a fostului său domn.
18 E vorba de sclavele de la moşia stăpînului său pe care « drăguţul » le dispreţuia mai înainte.
19 De-acum « drăguţului » i se tund pletele, podoaba lui de altădată, şi el va trece în rîndul sclavilor rustici.
20 Mireasa, la intrarea în casa mirelui, trebuia să sară peste prag fără a-l atinge: dacă-l atingea, era semn rău.
21 Mireasa era condusă de un copil îmbrăcat în togă pretextă.
22 Vestitul fiu al lui Ulise şi al Penelopei.

LXII

1 Acest cîntec de nuntă cuprinde strofe despărţite prin invocarea rituală a zeului Himeneu şi cîntate alternativ (ca un cîntec amebeu, pe teme opuse) de un cor de băieţi şi de un cor de fete. Cele două coruri, care mai înainte stătuseră la ospăţul dat de mire, aşteaptă în faţa casei acestuia sosirea alaiului de nuntă care aduce pe mireasă o dată cu răsăritul Luceafărului de seară.
2 Olimpul, muntele dintre Tesalia şi Macedonia, lăcaşul zeilor. Menţionarea lui, ca şi aceea din strofa următoare a muntelui Eta *(Oeta)*, tot dintre Tesalia şi Macedonia, denotă că scena acestui epitalam trebuie situată într-o regiune grecească.
3 Numele grecesc al Luceafărului de seară.
4 După acest vers s-a pierdut restul strofei cîntate de fete, ca şi începutul celei următoare cîntate de băieţi.
5 Catul exprimă aici, ca şi alţi poeţi antici, concepţia după care Hesperus (Vesper) şi Lucifer (Luceafărul de dimineaţă) e una şi aceeaşi stea.
6 Lacună în text.
7 Completare a textului.

LXIII

1 Attis e un efeb frumos care, plecînd din Grecia în Frigia, cuprins fiind de furia orgiastică insuflată de Cibela, se despoaie de virilitate, spre a intra în rîndul slujitorilor Zeiţei. Căindu-se în curînd de ceea ce a făcut, el îşi deplînge starea în care a ajuns într-o pasionată invocaţie către patria sa. Cibela îl sileşte, totuşi, să se dedice pentru totdeauna cultului ei.

2 A Cibelei.

3 Ca şi Attis, ceilalţi închinători ai Cibelei şi-au pierdut sexul; de aceea poetul întrebuinţează femininul; de asemenea şi în versul următor « galle», în loc de « galli», numele cu care erau numiţi aceşti preoţi ai zeiţei (de la numele rîului Gallus din Frigia). Ei purtau, de altfel, costum de femeie.

4 Muntele Dindim din Frigia, la sud-est de Ancira, era centrul important al cultului Cibelei.

5 Menadele sînt însoţitoarele şi preotesele lui Bacus, cu al cărui cult era înrudit şi cultul Cibelei. Aici se numesc Menade chiar Gallele.

6 Munte din Frigia, alt centru al cultului Cibelei.

7 Soţia Somnului.

LXIV

1 E cea mai lungă dintre poeziile lui Catul. Ea cuprinde două episoade: Nunta lui Peleu cu Thetis şi Ariadna părăsită de Tezeu, cel dintîi servind drept cadru celuilalt şi fiind legat de acesta printr-un artificiu întrebuinţat de vechii poeţi epici: descrierea unui obiect de artă, aici învelitoarea de purpură a patului de nuntă. Nunta lui Peleu cu Thetis e pusă de Catul în legătură şi cu legenda Argonauţilor.

2 Munte în Tesalia.

3 Rîu în Colhida.

4 Regele Colhidei şi tatăl vestitei vrăjitoare Medea.

5 E vorba de zeiţa Minerva.

6 Zeiţa mării: aici, marea însăşi.

7 Peleu e fiul lui Eac, regele din Iolchos (Tesalia), şi tatăl lui Ahile.

8 Thetis e fiica zeului mării, Nereu, şi a Doridei, aşadar e una din Nereide (la v. 28 i se zice « Nerina»).

9 Iupiter însuşi, care o îndrăgise pe Thetis, dar fiindcă se prezisese de către Prometeu că copilul pe care îl va naşte Thetis va fi mai puternic decît tatăl lui, renunţă la această dragoste şi consimţi ca Thetis să ia de soţ pe Peleu.

10 Tethys e mama lui Nereu, aşadar bunica Thetidei, şi soţia lui Oceanos, care, fiind tatăl Doridei, e bunicul Thetidei. Pentru ca cele două nume să nu se confunde, i s-a păstrat fiecăruia ortografia antică.

11 Oraş în Tesalia.

12 Tempe e valea dintre munții Ossa și Olimp; în realitate ea nu este în Phtiotida, cum ar arăta adjectivul pus alături: hotarele acestei regiuni nu erau precise.
13 Oraș în Tesalia.
14 Vechiul nume al insulei Naxos, una din Ciclade.
15 Regele Atenei și eroul național al Aticei, făuritorul unității politice a acesteia. El e fiul lui Egeu și tatăl lui Hipolit.
16 Munte în Sicilia, cu un templu vestit al zeiței Venus.
17 Unul din cele mai vechi orașe ale Cretei: aici situează Catul palatul lui Minos și Labirintul, nu la Cnosos.
18 Fiul lui Minos. El fusese ucis de atenieni din gelozie.
19 Rîu în Laconia, pe malurile căruia creșteau mirții.
20 Poetul se adresează zeului Amor.
21 Vezi XXXVI, notele 3 și 4.
22 Lanț de munți în Asia Mică, între Cilicia și Capadocia.
23 Adică ateniene: Cecrops e întemeietorul și primul rege al Atenei.
24 Orașul din Creta unde își avea reședința obișnuită regele Minos.
25 Ariadna era sora Minotaurului ucis de Teseu.
26 Teseu fusese crescut la Trezena, în Pelopones, de către mama lui, Aethra, și de bunicul lui, Pittheus, regele Trezenei, și venise la Atena, la tatăl său, Egeu, cînd acesta era bătrîn.
27 Adică pînzele albe, semn de fericire.
28 Oraș în Ftiotida.
29 Minotaurul avea cap de taur și corp de om.
30 A învelitorii.
31 Unul dintre numeroasele nume ale zeului Bacus. Epitetul se referă la frumusețea și tinerețea zeului.
32 Satirii și Silenii erau zeități secundare care alcătuiau alaiul lui Bacus.
33 Orașul (localizat în diferite țări) în care fusese crescut Bacus.
34 Vezi LXIII, nota 5.
35 Lacună în text.
36 Strigătul pe care-l scot Menadele.
37 Bățul care avea în vîrf o ghirlandă de viță de vie sau de iederă.
38 Centaurul care avea să-l crească pe Ahile.
39 Rîul din Tesalia care curge pe valea Tempe.
40 De astă dată divinitatea eponimă a rîului.
41 Faeton, fiul Soarelui, fiindcă nu putuse mîna caii acestuia, fu trăsnit de Iupiter, iar surorile lui metamorfozate în plopi.
42 Diana (Artemis), venerată pe muntele Idrus din Caria.
43 Vechiul nume al Macedoniei; aici sinonim cu Tesalia.
44 Adică Agamemnon, fiul lui Atreu, nepotul de frate al lui Thyeste și nepotul de fiu al lui Pelops. Tronul Micenei fusese ocupat, după Pelops, succesiv, de Thyeste și Atreu: Agamemnon, fiul acestuia, era deci «al treilea moștenitor al lui Pelops», căruia i se zice «sper-

jur» fiindcă la o întrecere de care corupsese pe conducătorul carului unui concurent şi astfel biruise prin trădare.

45 Rîul pe ale cărui maluri se vor lupta grecii cu troienii.

46 Încă o mărturie a vitejiei lui Ahile: chiar după moarte, acestuia îi va fi înjunghiată pe mormînt Polixena, fiica lui Priam, care făcea parte din prada de război datorată eroului grec.

47 Zidurile Troiei ar fi fost ridicate de zeul Neptun.

48 Întemeietorul Troiei.

49 După o veche superstiţie, pierderea virginităţii dădea naştere unei îngroşări a gîtului!

50 Alt nume al Bacantelor.

51 Locuitorii din Delfi, unde de asemenea se introdusese cultul zeului.

52 Tritonul e rîul din Libia, pe malurile căruia s-ar fi născut zeiţa Atena.

53 Zeiţa Nemesis (vezi L nota 3) căreia i se închina un cult special în Atica, în demul Rhamnus.

LXV

1 Quintus Hortensius Ortalus, celebru orator roman, rivalul şi apoi amicul lui Cicero (114—50 î.e.n.). Amic şi al lui Catul, el îl îndemnă pe acesta să traducă ceva din opera poetului grec Calimah. Poetul, deşi îndurerat de moartea fratelui său, împlini cererea lui Hortensius şi-i trimise poezia LXVI.

2 Perifrază în loc de Muze.

3 *Lethe*, rîul din Infern pe care trebuiau să-l treacă umbrele morţilor.

4 Ţărmul reteic este promontoriul *Rhoeteum* din Troada, pe Helespont.

5 Filomela (în versiunea legendei adoptată de poeţii latini), soţia lui Tereu, regele din Daulis (Foceea), îşi ucisese propriul fiu şi-l dăduse soţului să-l mănînce, ca să răzbune pe sora ei, Procne, dezonorată de Tereu. Filomela fu schimbată în privighetoare.

6 Poetul grec Calimah din Cirena, care pretindea că se trage din Battus, întemeietorul acestui oraş.

7 Mărul avea în antichitate rostul de a fi un semn de dragoste: trimiterea unui măr era pentru o fată o declaraţie de dragoste.

LXVI

1 Berenice, fiica lui Magas, regele Cirenei, abia se măritase cu Ptolemeu III Evergetul, regele Egiptului, cînd acesta trebui să plece la război împotriva lui Seleucus, regele Siriei. La plecarea lui, Berenice promise a consacra o şuviţă din părul ei zeiţei Arsinoe Zefiritis. Ea o şi consacră la întoarcerea regelui, dar şuviţa dispăru îndată după aceea din templul în care fusese depusă. Astronomul Conon de la curtea regelui pretinse că o descoperise într-o constelaţie, care fu numită mai întîi de el şi apoi de toţi astronomii pînă azi *Şuviţa Berenicei*. Ea este constelaţia alcătuită din cele şapte stele,

aşezate în triunghi între *Leu* şi *Fecioară.* Poetul grec Calimah compuse o elegie în care dezvolta subiectul expus mai sus, punînd şuviţa să vorbească ea însăşi. Poezia lui Catul nu e decît traducerea elegiei lui Calimah, pe care poetul latin o trimise lui Hortensius Ortalus (vezi mai sus LXV).

2 Aluzie la eclipsele solare.

3 În anumite epoci ale anului unii aştri nu se văd pe cer.

4 O cunoscută legendă pretindea că luna, care este şi zeiţa vrăjilor, invocată pe la răspîntii (*Trivia*, vezi XXXIV, nota 3) se cobora uneori din cer şi se ducea într-o peşteră de pe muntele Latmos din Caria, ca să se întîlnească cu tînărul Endimion, de care era îndrăgostită.

5 Regina Egiptului avea titlul oficial de «soră şi soţie» a regelui. Afară de aceasta, Ptolemeu Evergetul era vărul Berenicei, grad de rudenie ce se exprima adese şi prin cuvîntul «frate».

6 După moartea lui Magas, mama Berenicei, Apama, voi să-şi mărite fiica cu un principe al Macedoniei, Demetrius, cu care ea însăşi avu, mai întîi, legături de dragoste. Berenice nu numai că nu consimţi la aceasta, dar puse să-l ucidă pe Demetrius chiar în patul mamei sale. Aceasta pare a fi fost «fapta vitează» a Berenicei, care făcu apoi cu putinţă căsătoria ei cu Ptolemeu Evergetul, căruia îi fusese mai de mult promisă de tatăl ei, Magas.

7 Tia e mama Soarelui.

8 Xerxe, cînd năvăli în Grecia, tăie printr-un canal istmul care separa muntele Atos de continent.

9 Calibii, mic popor de lîngă Pont, erau consideraţi în antichitate ca cei dintîi lucrători ai fierului.

10 «Fratele vitreg al lui Memnon Etiopul», legendarul rege al Etiopiei (fiul lui Titon şi al Aurorei), «calul înaripat al Arsinoei», ar fi, după una din interpretările ce s-au dat acestui pasaj controversat, Zefirul, frate numai după mamă cu Memnon şi care putea fi slujitorul Arsinoei: aceasta, soţia lui Ptolemeu II Filadelful, fusese divinizată şi identificată cu Venus, fiind adorată în templul de pe promontoriul Zefirium, nu departe de Alexandria (de unde şi epitetul Zefirita). Zefirul ar fi fost deci trimis de zeiţă să ia şuviţa de păr a Berenicei, şi s-o ducă în cer spre a o aşeza «pe sînul cast al Venerei», adică al «Venerei cereşti», zeiţa amorului spiritual, cu al cărei cult era asociată Arsinoe.

11 Deşi locuia în Egipt, Arsinoe se considera greacă.

12 Adică în Egipt: Canopus era un oraş din Egipt în apropiere de promontoriul Zephirium.

13 Dionysos transformase în stea cununa de aur pe care el i-o dăduse Ariadnei ca dar de nuntă.

14 E vorba de constelaţiile Leul, Fecioara şi Ursa Mare. (Aceasta din urmă era zîna Calisto, fiica regelui din Arcadia, Lycaon)

15 Constelaţia despre care ştim încă de la Homer (*Odiseea*, V, 272) că apune tîrziu.

16 Prin ceea ce spune mai jos (v. 75—76) şuviţa şi-ar putea atrage mînia zeiţei Nemesis («fecioara din Ramnus», v. LXIV, nota 52, şi L, nota 3), care pedepsea impietatea oamenilor.

17 Adică din vasul de onix şi alabastru în care se ţinea parfumul.

18 Aceste două constelaţii, care sînt departe una de alta, să ajungă alături, numai eu — zice şuviţa — să mă întorc iarăşi pe capul reginei!

LXVII

1 Poetul se adresează uşii unei case din Verona, altădată proprietatea lui Balbus, un bătrîn văduv, iar acum a unui Ceciliu. El o provoacă să-i povestească aventurile amoroase ale soţiei acestuia.

2 E firesc ca uşa să voiască a-i fi pe plac lui Ceciliu, noul proprietar.

3 Vezi II, nota 1 şi LXI, nota 10.

4 Brescia de astăzi. Acum aflăm că ceea ce s-a spus mai sus se petrecuse în acest oraş şi că femeia, înainte de a veni la Verona, trăise la Brixia.

5 «Cetăţuia lui Cicnus» pare a fi înălţimea care şi azi domină oraşul Brescia. Cicnus era, după legendă, un rege al ligurilor, care ar fi trăit cîndva pe locurile aceste.

6 Nu rîul care curge astăzi la vest de Brescia, ci rîuleţul numit Garza, care trece în adevăr prin acest oraş.

7 Tradiţia raportată de Catul după care Brixia era metropola Veronei e cu totul nesigură.

8 Nu ştim cine sînt aceste personaje.

9 Personajul (pe care uşa nu-l numeşte, dar îl descrie, pentru ca, totuşi, să poată fi identificat de contemporani) simulase sarcina soţiei şi dăduse un copil străin drept al său, ca să poată intra în posesia unei moşteniri.

LXVIII

1 Prietenul lui Catul, Manliu, nenorocit că rămăsese fără femeie (soţie sau iubită?) îi ceruse poetului să-i trimită, ca o consolare a durerii sale, versuri cu conţinut amoros. Catul, retras în casa părintească din Verona, îi răspunde că el însuşi e nenorocit din cauza morţii fratelui său şi că nu-i poate împlini dorinţa.

2 Catul era legat de Manliu prin legături de ospitalitate.

3 *Toga pura* sau *virilis*, după îmbrăcarea căreia tînărul putea cunoaşte plăcerile dragostei.

4 La Roma.

5 Adică Manliu însuşi.

6 După una din interpretările date acestui pasaj, «patul văduvit» ar fi patul lui Manliu însuşi (vezi v. 5) şi acesta pare a imputa poetului că e indiferent la nefericirea lui.

7 Şi anume cărţile necesare spre a compune pentru amicul său o operă de muncă savantă, un studiu după modele greceşti.
8 Volumele, în formă de suluri de papyrus, se transportau în cutii de lemn circulare.
9 « Îndoită » fiindcă prin « versurile de iubire » pe care Manliu le cere lui Catul (v. 10) trebuie să înţelegem, spun unii comentatori, o poemă în gen alexandrin, cu un dublu caracter: cizelată ca formă şi cu conţinut erotic.

LXVIII[b]

1 Această elegie ar fi, zic unii comentatori, compoziţia pe care Manliu i-ar fi cerut-o lui Catul (vezi LXVIII, v. 10, 32 şi urm.), dar pe care Catul i-a refuzat-o. La v. 151 poetul zice însă: « Iată dar aceste versuri, darul meu, tot ce-am putut ». Contrazicerea este evidentă. Afară de aceasta, LXVIII[b] e adresată unui amic (necunoscut) numit Allius. Aceste sînt, între altele, cele două motive puternice pentru care o parte dintre comentatori susţin că avem a face cu două piese deosebite, însemnate în ediţii prin LXVIII (= v. 1—40) şi LXVIII[b] (= 41—162). Alţi comentatori sînt partizani ai unităţii celor două fragmente. Diferitele soluţii propuse n-au putut curma dezbaterea.
2 Poetul se adresează Muzelor.
3 Lacună în text.
4 Numit aşa fiindcă se afla între coasta golfului Maliac şi muntele Oeta.
5 Protesilau, regele Tesaliei, trebuind să plece numaidecît la războiul troian, Laudamia, logodnica lui, îl sili să facă nunta în pripă, venind de la sine în casa lui; neaducînd însă jertfe zeilor, ea îşi atrase mînia acestora, în special a zeiţei Nemesis (v. 77): Protesilau debarcînd cel dintîi la Troia, fu ucis de un troian, iar Laudamia pieri şi ea înnebunită de dorul bărbatului.
6 Vezi L, nota 3; LXIV, nota 53; LXVI, nota 16.
7 Oraş în Arcadia, la poalele muntelui Cyllene, într-o vale cu multe mlaştini. Pentru scurgerea acestora legenda spune că Hercule săpase în munte o văgăună adîncă.
8 Hercule trecea drept fiul lui Amfitrione şi al Alcmenei; în realitate el era fiul acesteia cu Iupiter.
9 Aluzie la una dintre cele « douăsprezece munci » impuse lui Hercule de Euristeu, şi anume la uciderea păsărilor din Stimfal.
10 Hercule obţinu nemurirea şi luă de soţie pe Hebe, zeiţa tinereţii.
11 Lacună în text, în care poetul se va fi îndemnat pe sine însuşi a nu se mai plînge de nestatorniciaiu iubitei lui.
12 Vezi nota 1.
13 Zeiţa Temis (Dreptatea) recompensa, în vîrsta de aur, pietatea oamenilor.
14 Din acest vers reiese că Alius are o iubită (sau chiar soţie ?), ceea ce e în contrazicere cu LXVIII, v. 5 şi 6, şi deci Alius nu poate

fi identificat cu personajul numit în LXVIII Manlius: argumentul vine deci în favoarea diviziunii.

15 E vorba de altă persoană la care se gîndeşte poetul, dar al cărei nume ne rămîne necunoscut.

LXIX

1 Expresia e figurată.

LXXIV

1 Geliu era rivalul lui Catul în dragostea acestuia cu Lesbia (vezi şi XCI). Poetul îl acuză de adulter cu soţia unchiului său.

2 Divinitate greco-egipteană înfăţişată cu degetul la gură în semn de tăcere.

LXXVII

1 Acesta pare a fi Coelius Rufus, amicul lui Cicero, şi el unul dintre amanţii Lesbiei lui Catul.

LXXVIII

1 Personajul e necunoscut. Galanteria lui merge pînă acolo încît mijloceşte întîlnirile amoroase dintre soţia fratelui său şi fiul celuilalt frate, uitînd că el însuşi, fiind însurat, poate fi la rîndul lui înşelat de nepot.

LXXVIII[b]

1 În aceste două versuri care lipsesc era desigur vorba de vreo altă infamie a personajului atacat de poet.

LXXIX

1 Lesbiu a fost identificat cu tribunul P. Clodius Pulcher, fratele Clodiei (şi identificarea ar fi sigură dacă în adevăr Lesbia lui Catul e Clodia, sora tribunului) şi cu Sextus Clodius, fiul unui libert al familiei.

2 Ca pe un sclav.

3 Din cauza practicilor sale obscene.

LXXX

1 Acelaşi personaj din LXXIV.

LXXXI

1 Oraş în Picenum.

LXXXII

1 Rival al lui Catul, probabil în dragostea lui cu Lesbia.

LXXXIV

1 Personajul ironizat aici de Catul a fost identificat, deşi nu în chip sigur, cu un Q. Arrius, amintit de Cicero, pretor în anul 63 î.e.n.

Catul rîde de falsa aspirație a lui Arrius în unele cuvinte. Sunetul *h* (fricativă velară surdă, la început cu valoarea lui *ch* german din cuvîntul *Bach*) nu se mai pronunța încă înainte de apariția textelor literare latine. Pentru gramaticii latini *h* nici nu este decît o « nota aspirationis», fiind un suflu laringal. Totuși exista o nesiguranță în privința aspirării sau ne-aspirării. În epoca clasică oamenii culți se sileau să păstreze aspirația, luîndu-se după ortografia cuvîntului. Fiindcă însă *h* nu se mai auzea, o asemenea aspirație era artificială și mulți, ca să nu greșească față de ceea ce se considera ca o pronunțare corectă și un semn de bună creștere, aspirau și acolo unde nu era nevoie. Așa face și Arrius.

O localizare în proză a acestei poezii în T. Maiorescu, *Critice*, I, p. 105 (nota), Buc., Socec, 1874.

LXXXVI

1 Poate sora lui Quintius din LXXXII și C.

LXXXVIII

1 Același personaj pe care l-am întîlnit în LXXIV.

XC

1 Aceeași temă ca și în epigramele precedente în legătură și cu o credință orientală după care magii, preoții perșilor, se nășteau din incest.

2 Magii perșilor practicau divinația.

XCI

1 Vezi cele trei epigrame precedente.

XCIV

1 Mentula, cuvînt popular, este aici, după toate probabilitățile, porecla dată de Catul lui Mamurra (despre aceasta vezi XXIX).

2 Ideea generală a proverbului este că fiecare face ce se potrivește naturii lui.

XCV

1 Helvius Cinna, poet contemporan cu Catul și din aceeași școală literară, scrisese un epyllion alexandrin, foarte obscur, al cărui subiect era amorul incestuos al Zmyrnei (sau Myrrei) cu tatăl ei Ciniras.

2 Hortensiu este marele orator, adversar al lui Cicero, cf. LXV și LXVI. El scrisese niște *Anale* în stil ennian, care povesteau războiul marsic.

3 Lacună în text.

4 Oraș și rîu în Cipru, teatrul acțiunii din poema lui Cinna.

5 Acelaşi poet de care e vorba în XXXVI. Se poate ca locul lui de naştere să fi fost în împrejurimile oraşului Padua (numele popular al oraşului *Patavium*).
6 Poet grec de la sfîrşitul sec. V î.e.n., autor al unor elegii intitulate *Lyde* şi al unei *Thebaide*, a căror caracteristică era prolixitatea.

XCVI
1 Cf. XIV, L, LIII.
2 Soţia lui Calvus.

XCVII
1 Piatra morii era învîrtită de asini, de cai sau de sclavi pedepsiţi. Emiliu ar trebui, pentru cele de mai sus, să fie pedepsit, ca un sclav, a întoarce piatra morii sau a supraveghea asinul în timpul acestei operaţii.

XCIX
1 Despre Iuventiu vezi XXIV, XLVIII, LXXXI.

C
1 Despre Celiu vezi LVIII, despre Quintius LXXXII.
2 Aluzie probabil la dragostea cu Lesbia.

CI
1 Cu privire la moartea fratelui lui Catul, v. LXV. Poetul, fie la dus, fie la întorsul din Bitinia, s-a oprit la mormîntul fratelui său, în Troada, spre a face un sacrificiu funebru.

CII
1 Poate Corneliu Nepos, poate un Corneliu, tribun al poporului în 67 î.e.n. Poetul îi promite că va păstra orice secret îi va încredinţa.
2 Zeul tăcerii; vezi LXXIV, nota 2.

CIII
1 Numele unui proxenet.

CIV
1 Personaj necunoscut, ca şi acela căreia îi este adresată epigrama şi care dăduse o importanţă prea mare unei glume făcute de poet la adresa Lesbiei.

CV
1 Munte în Pieria, locaşul Muzelor. Mentula (= Mamurra) avea şi pretenţii de poet.

CVIII
1 Poate unul din fraţii Cominii din Spoletium, oratorii care au acuzat pe tribunul Cornelius din anul 67 (vezi CII).

CX
1 Vezi C.

CXII
1 Personaj necunoscut.

CXIII
1 Poetul amic al lui Catul de care e vorba în X şi în XCV.
2 Diminutivul numelui Mucia, a treia soţie a lui Pompei. Cei doi amanţi ai ei ar fi fost Cezar şi Mamurra. De la doi au ajuns două mii, zice poetul!

CXIV
1 Localitate în Picenum.

CXV
1 Popor misterios care locuia în nordul cel mai depărtat.

CXVI
1 Despre Geliu, vezi LXXIV, LXXX, LXXXVIII—XCI.

CUPRINSUL

TIPARUL EXECUTAT LA:

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „ARTA GRAFICĂ"
col tipar 14,50 c-da 906

Lei 8,75

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ